

Constitutional
Federalism
Institute

ASYMMETRIC FEDERALISM

(အချိုးမညီ ဖက်ဒရယ်စနစ်)

ဖန်တီးမှု အင်အားစွမ်းဆောင်ရည်, (Asymmetric Federalism)

November 2023

Copyrights

The authors, along with the organization and donor that enabled this research, reserve the right to associate their names with this document in the future. You are free to share and distribute as long as you give appropriate reference to the source (and potentially authors in the future), but you may not use it for commercial purposes or make any changes to the work.

Table of Contents

၁။ တွန်းအမ်း	2
၂။ ချေးပိုတ်,ခါးပိုက်.ထာန် ငလ; ခိုင်း;ပိုင်ခိုက်.ဆွမ်း ခွင်ဗိုတ်တစရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗေင်,	3
ချေးပိုတ်,ခါးပိုက်.ထာန် ငလ; ခိုင်း;ပိုင်ခိုက်.တွန်း	4
၃။ ငဝ်းငါ, လွင်းလံးလုံ.တိုဝ်း ဗိုတ်တစရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗေင်,	8
ပိုင်တင်.တိဂ်း ငလ; လွင်းပီအ်ဂါအ်လူင်းမိုဝ်း	8
လိုဝ်းလိုင်းမိုင်း ကန်လုံ.တိုဝ်းမား ဗိုတ်တစရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗေင်, ငလ; တူဝ်ထူပံးခပ်	17
ပိုန်းလင် ငလ; ငဝ်းငါ, လွင်းပိုင်ဗိုတ်တစရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗေင်, ခွင်မိုင်းကိန်တိယ	17
တွန်းသွန်ဂါအ်လုံ. ဗိုတ်တစရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗေင်, ဆွဲးအားတီးဂိတ်လန်၊ ပတ်.သ် ငလ; မိုင်းသပီအ်..	20
မိုင်းအ်ဂျီရီယု၊ သိုဂ်းဂါင်မိုင်း ငလ; ပတိဂ်းခါတ်;ကန်ဂိုတ်,မားလွမ်း လွင်းတိဂ်,ယိဂ်းဆွဲးအားတီး;	23
လှိုင်းဗေတ်,ကွဂ်, ခွင်မိုင်းသူတါအ်၊ သိုဂ်းဂါင်မိုင်း ငလ; တူဝ်ထူပံးပတိဂ်းခါတ်;	25
ပိုင်ဗျာင်ဗေင်ဂါအ် ဂပ်းဂါ,ပဂ်းပိုင်လဂ်းမိုင်း	28
(ဂ) ပိုင်ဗျာင်လံးလတ်း ဗိုတ်တစရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗေင်, ဆွဲးလဂ်းမိုင်းဗိုတ်တစရ	29
(ခ) ပိုင်ဗျာင်လံးလတ်းဗိုတ်တစရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗေင်,ဆွဲးလဂ်းမိုင်းလွဂ်းပိုင်လိုင်းမိုင်းလိဝ်	
ကန်လူတ်းဝံ.လွင်း သုန်ဂါင်ဂုမ်းဂမ်	29
(င) ပိုင်ဗျာင်လံးလတ်း ဗိုတ်တစရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗေင်, ဆွဲးလဂ်းမိုင်းလွဂ်းပိုင်လိုင်းမိုင်းလိဝ်	
ကန်ယုဂ်.ခိင်းဝံ.လွင်းသုန်ဂါင်ဂုမ်းဂမ်	30
(င) ပိုင်ဗျာင်လံးလတ်း ဗိုတ်တစရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗေင်, ကန်ကပ်လဂ်းမိုင်း ငလ; ပဂ်းပိုင်ဗေင်; ရှမ်း;	
လေးဂန်	31
ပိုင်ဗျာင်လုံ.တိုဝ်း ဗိုတ်တစရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗေင်,	31
ဗိုတ်တစရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗေင်, ငလ; လွင်းတုမ်.ယွန်းလှိုင်းဗေတ်,ကွဂ်,	32
ဗိုတ်တစရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗေင်, ငလ; ပန်ဂျာလှိုင်းဗေင်,ပိင်းဆွဲးဂေ;လောင်းခိုဝ်း	36
(ဂ) လွင်းလိဂ်,မိင်,ကျ,အျ,ပဂ်းပိုင်လဂ်းမိုင်း ပိဂ်,ပိုင်ဂန် ဆွဲးဂေ;လေးမိုင်းကန်အိုင်းတင်းကန်အိုင်း ...	36
(ခ) လွင်းလိဂ်,မိင်,ကျ,အျ,ပဂ်းပိုင်လဂ်းမိုင်းပိဂ်,ပိုင်ဂန် ဆွဲးဂေ;သုန်ဂါင် ငလ; လေးမိုင်း	37
ပါးမိုင်းတုတ်တု ခွင်မိုင်းမာအ်; ငလ; လွင်းအပ်.သင်;လွမ်း ဗိုတ်တစရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗေင်,	39
တွန်းလူပံး	48
ကိင်းကါင်;	50

၁။ တွန်းအမ်း

ဆုံးပန်းမိုင်းမိုင်းမာန်အံ့ လီးလွတ်လိပ်ယပ်။ ရှာန်တော့ရှိုင်းမး လိတ်သိပ်ပီး မီးဝံ့ခေးထာမ်လူင် ကန်လမ်လွင်းခိုက်ခါးအန်။ ခေးခိုင်းယပ်။ ဆန်းလမ်း ပီခ်ခေးထာမ်ကန်ဝး" ယူင်ခပ်လိုင်မိုင်း" (state structure) ခွင်လိုင်မိုင်းမာန်၊ ကန်ခိုင်းဂုန်းလုမ်ဂူ၊ ယူသင်းလွမ်းဂန်အံ့။ တေယန်ပိုခ်အိုဝ်လုံသေ ခွတ်၊ ဖတ်၊ ဂေး၊ သင်း၊ ဖွင်းငမ်း အံ့အန်ယပ်။ တော့ထိုင်ပေးလီးလွတ်လိပ်ယပ်လါလါပီးမိုင်း ကပ်တင်းသိုက်ဂိုင်မိုင်း ပိုင်းဆေလွင်းကမ်ဂတ်ယီခ်လီး တု၊ ဆုးတီးလုမ်းလောင်းခိုင်းခပ်မးယပ်ကမ်၊ ဂး၊ လွင်း၊ နိုတ်၊ ယာန်၊ ဂာန်မိုင်း ကန်ပီခ်မီးမး ဝါးလင်သိုက်ယိုတ်းကျ၊ ဆုးဂေး၊ ပီခ်ပွတ်တွန်းပန်ရှာ ကန်အန်အင်ဂပ်ယပ်။

တီးတုးဂိတ်အမ်လွင်းလိပ်လါးပီးမိုင်းမိုင်းမာန်၊ ပာန်ဝန်းပိုင်းအံ့အံ့။ ကွန်ယွမ်းရှပ်ဖွမ်ပီခ်သိုင်လိပ်ဂ န်မးဝး "လွင်းပိုင်နိုတ်တေရ"အံ့။ ပီခ် "တင်းလိုင်" ယာင်၊ လိပ်ကမ်၊ ဂး ပီခ်ပး "တင်းလိုင်" တီးခေး ဝူန်။ ဆုံးဂာန်ဖွင်းငမ်းလိုင်မိုင်း ငလး၊ ဂာန်လိပ်၊ မိင်၊ ကျ၊ ဆုး တု၊ မိုင်းဆုးအန်အံ့ယူယပ်။ ဂူလ်းဂး ပေးကပ် ခေးဂီခ်းကား ငလး၊ ခပ်ဂာန်ဝးအံ့ တေပုဂ်းတင်းလွင်းပိုင်နိုတ်တေရ ကန်လုံ လိုင်ရှိုပ် ကန်ဝးအန်ငတ။ လိပ်ဂာန်ကုပ်၊ ဂုမ်လိင်၊ လိင် ပးတင်းဂာန်ယွမ်းရှပ်ဖွမ်လွမ်းအံ့။ ပံ၊ ပးရှိုင်းဂိုခ်းဂး ရှိုပ်။ လွင်းလီးတိမ်ကွပ်၊ နိုတ်ရှိုခ်းအံ့ဂေး၊ တေလီးဝး လုဂ်တီးလွင်းတင်းပိုခ်လင်ကန်အန်သေ ပီ န်မးယပ်။

ခေးကုပ်၊ ဆုံးနိုတ်ရှိုခ်းအံ့လမ်း ပိုင်လူင်ငတ။ ပီခ်ကန်တိမ်ကုပ်၊ ပံ။ လွင်းလွင်းပိုင် **"နိုတ်တေရ အပ်ဝါဂ်၊ ကမ်၊ နိုင်"** (Asymmetric Federalism) ကန်ပီခ် လိုဝ်သိမ်းနိုတ်တေရကန်ခိုင်း ဆုံးတင်းအမ်တ ငလါအန်ယပ်။ ဆုံးအံ့ တိမ်သိုဝ်၊ ခေးပိုတ်၊ ခါးပိုခ်ထာန် ငလး၊ ခိုင်းပိုင်ခိုက်တွန်း ခွင်နိုတ်တေရ အပ်ဝါဂ်၊ ကမ်၊ နိုင်၊ အန်ဂွလ်းကမ်၊ ဂး ပးလိမ် ခေးကုပ်၊ လာတ်ဂမ်ယန် ငလး၊ ခေးသန်ခတ်တပ်ဆေမန်း ရှုံးပေးလောင်းလီး ဝူန်ခိးအပ်သင်းလွမ်းအံ့ယပ်။ လိုင်အံ့၊ ကုပ်၊ လာတ်ပီး အေဝံ့။ ပဂ်းပိုင်လမ်းမိုင်း ငလး၊ ပိုင်လါးပီးဂာန်ဖေ၊ ပဂ်းပိုင် ကိပ်၊ ပး လါးတင်းဖေ၊ ဖွင်းငမ်း ငလး၊

လမ်းပွင့်သား၊ မှီ၊ ပိုင် နှင့် နှိုးနှိုက်တစ်ခုစပ်ဝါး၊ ကမ်း၊ နိုင်၊ ဆန်၊ ယူ၊ ယဝ။ လွင်း၊ ရှုပ်၊ ထုပ်၊ ငလး၊
တူင်ယာင်၊ ကန်လျားမား တီး၊ လိုင်း၊ မိုင်း၊ လိုင်း၊ လိုင်း၊ တိုင်း လွှင်း၊ ပိုင်၊ နှိုက်တစ်ခုစပ်ဝါး၊ ကမ်း၊ နိုင်၊
နှိုးပတ်၊ ပိုင်၊ လမ်း၊ နှိုး၊ ဆို၊ ဂေါ့၊ ဆေပု၊ ဝိ၊ ဂမ်း၊ လိပ်၊ ယဝ။ တီး၊ တွန်း၊ ဂမ်း၊ လို၊ ဆို၊ ငတ။ နှိုး၊ မိုင်း၊ မာ၊ ဆို၊ ဆို၊
ပေး၊ လိုင်း၊ တိုင်း၊ နှိုက်တစ်ခုစပ်ဝါး၊ ကမ်း၊ နိုင်၊ ဆို လွင်း၊ တေ၊ သာင်၊ ထုပ်၊ ရှိ၊ ကမ်း၊ ထုပ်၊ သင်၊ ဝါး၊ လိုင်း၊ တိုင်း၊ ဆို
တေ၊ မီး၊ တိုင်း၊ တာင်း ငလး၊ လွင်း၊ တု၊ နိုင်၊ လိုင်း၊ ရှိ၊ ကပ်၊ လိပ်၊ လိုင်း၊ ဆို၊ ထာ၊ မ်၊ ထိုင်၊ တီး၊ ရှုပ်၊ ဆား၊ ပါး၊ မိုင်း
လိုင်း၊ ခပ်၊ ပု၊ တူင်၊ ဆိုင်၊ လွမ်း ပိုင်၊ ပါး၊ ငဝ်၊ လါး၊ ဂါ၊ ဆို၊ မိုင်း၊ မာ၊ ဆို၊ ယူ၊ ဝန်း၊ မိုင်း၊ ဆို၊ သေ ကပ်
တာင်း၊ ရှပ်၊ ရှန်၊ ခပ်၊ ပါး၊ ဆေ ပီ၊ ဆို၊ ခေး၊ လှုပ်၊ ဝိ၊ ယူ၊ ယဝ။

၂။ ခေး၊ ပိုတ်၊ ခါး၊ ပိုင်၊ ထာ၊ ဆို ငလး၊ မိုင်း၊ ပိုင်၊ မိုင်း၊ ဆွန်း၊ နှိုးနှိုက်တစ်ခုစပ်ဝါး၊ ကမ်း၊ နိုင်၊

နှိုးလမ်း၊ နှိုး၊ ဆို၊ လိုင်း၊ မိုင်း ၂၅ မိုင်း၊ ဆို၊ ပီ၊ ဆို၊ လိုင်း၊ မိုင်း၊ နှိုးနှိုက်တစ်ခုစပ်ဝါး၊ မီး၊ ယူ၊ ရှုပ်၊ ပါး၊ လိုင်း ၄၀ ဝါး၊ မိုင်း၊ ရှုပ်
ဆပ်၊ ဂွန်း၊ လမ်း၊ နှိုး၊ ယဝ။ (forum of federations, 2021)။ ရှုပ်၊ လျား၊ မိုင်း၊ ငလး၊ လိုင်း၊ မိုင်း
လိုင်း၊ လိုင်း၊ တိုင်း၊ လွှင်း၊ ပိုင်၊ နှိုက်တစ်ခုစပ်ဝါး၊ မီး၊ မှု၊ ပိုင်၊ တိုက်၊ ယိုက်၊ ဂန်၊ သေ နှိုး၊ ဆန်၊ ဆန် တီး၊ လိုင်း၊ တိုင်း
နှိုက်တစ်ခုစပ်ဝါး၊ နိုင်၊ နိုင်၊ ဆို (symmetric federalism) ငလး၊ နှိုက်တစ်ခုစပ်ဝါး၊ ကမ်း၊ နိုင်၊
(asymmetric federalism) ဆန်၊ ဆို၊ ဂေါ့၊ မိုင်း၊ ဆိုင်း၊ တင်း၊ မိုင်း၊ ဆိုင်း၊ ပိတ်၊ ပိုင်၊ ဂန်၊ ထိုင်၊ ရွန်း၊ ယဝ။
ပေး၊ မား၊ တိုက်၊ ဂန်၊ တင်း လွှင်း၊ ပိုင်၊ ဆပ်၊ ဝါး၊ နိုင်၊ နိုင်၊ နိုင်၊ ဆို လွင်း၊ ငတ၊ လိုင်း၊ တိုင်း လွှင်း၊ ပိုင်၊ ဆပ်၊ ဝါး၊
ကမ်း၊ နိုင်၊ ဆို၊ တူင်း၊ လို၊ ဆို၊ လှုပ်၊ ယဝ။ (Sahadzic, 2023)။

ပေး၊ ကပ်၊ ဆို၊ ခွပ်၊ လိပ်၊ ပါး၊ ပလုပ်၊ လျား၊ ဝါး၊ ဆို လွင်း၊ လိပ်၊ ရှို၊ ဆို လွှင်း၊ ပိုင်၊ နှိုက်တစ်ခုစပ်ဝါး၊ ထိုင်၊ မိုင်း၊ ဝါး၊ လင်
သိုက်၊ လမ်း၊ နှိုး၊ ပွင့်၊ သွင်၊ ယဝ။ လင်၊ ရှင်း၊ မိုင်း၊ လှုပ်၊ မား၊ သေ၊ တေ၊ ဝါး၊ နှိုက်တစ်ခုစပ်ဝါး၊ ကမ်း၊ နိုင်၊ ဆို၊ ဂေါ့၊
ပိုင်၊ တု၊ ငဆ၊ ဆမ်း၊ လွင်း၊ ဝါး၊ ငလး၊ ဂိုင်၊ လှုပ်၊ လိုင်း၊ သု၊ န်၊ ဂိုင်၊ (မိုင်း၊ ရှုပ်၊ တုမ်) ငလး၊ လိုင်း၊ နှိုက်တစ်ခုစပ်ဝါး၊ ယူ၊ ဆိုတ်၊ ခပ်
သိုက်၊ သာ၊ န်၊ နိုင်၊ လွှင်း၊ ပိုင်၊ နှိုက်တစ်ခုစပ်ဝါး၊ ရှိုး၊ ဝါး၊ မီး၊ လွင်း၊ ပိတ်၊ ပိုင်၊ ရှို၊ ဂိုင်၊ ဂန်၊ ဆို၊ သေ Tarlton (1965)
လင်၊ ငတ၊ လိပ်၊ ရှို၊ ဆို သိုက်၊ မိုက်၊ ပု၊ ဆို၊ မား ဝါး၊ ဆို၊ ယဝ။ (Sahadzic, 2023)။

ခေးပိုတ်,ခါးပိုခ်.ထာခ် ငလး; ခိုင်းပိုင်ခိုဂ်.တွခ်း

ဂ်ဝ်,ဂပ်းတင်း နိုတ်တေရခ်ပပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗိုင်,သေ မီးခေးပိုတ်,ခါးတီးပွင်, ပိဂ်,ပိုင်;ဂခ်အမ်လါယူ,ယဝ်။ ပေးကပ် Stepan (1999) ဝါးလိုင် နိုတ်တေရခ်ပပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗိုင်,အံ. ပီခ်လွင်းတင်း လုဂ်.တီးလွင်ပွင်လိုင်း;နိုတ်တေရ လိဂ်,မိင်,ပခ်ကျ,အျ, တီးလိုင်းလွင်ပွင်လိုင်း;လေးမိုင်းခပ် ကမ်,ဗိုင်,ပိင်း ဂခ်အခ်.အံယဝ်. (Papagianni, 2016)။ လိုင်းအံးလမ်း တီးလိုင်းမိုင်းဂမ်း;ဗွင်းသမ်. ဗွင်းတိုဂ်.မီးတွ်း လွင်းပိုင်လိုင်းမိုင်းလုဂ်းလီ ဝ် (unitary system) ယူ,အခ်. ယခ်အိုဝ်လွင်းပိဂ်,ပိုင်; အျ,လိခ်. ခိုင်းဂူခ်း ငလး; နိုင်းငးသေ လုဂ်.တီးလွင်ပွင်လိုင်း;သုခ်ဂါင် ခိုင်ပူဂ်းတင်းလွင်းသိုဝ်,သါခ်နိုတ်တေရလုဂ်းတင်း လွင်ပွင်လိုင်း;အျ,တီးဂမ်း;ဗွင်းသေဂေး; လာင်းဂိုတ်,ပီခ်မား လွင်းပိုင်နိုတ်တေရခ်ပပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗိုင်, ဝါးအံယဝ်. (Papagianni, 2006)။ ထိင်းသမ်. လွင်ပွင်လိုင်း;သုခ်ဂါင် ငလး; လွင်ပွင်လိုင်း;ပိုခ်.တီး;ဗိုခ်မခ်း တူဂ်းလွင်းဂိခ်ဂိခ်,ဂခ်သွင်ဗေ, (bilateral agreement) သေဂေး; လာင်းဂေး,သါင်းလံး; နိုတ်တေရခ်ပပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗိုင်,ယူ, ဝါးအံယဝ်.။ Bolaji (2010) ငတ.ဝါး; နိုတ်တေရခ်ပပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗိုင်,အံ. ပီခ်လွင်းခွတ်,ဗွတ်းလုဂ်း; ယူအိတ်.ပါးမိုင်း (political units) ကခ်ပိုင်းအေ လွင်းပိဂ်,ပိုင်;ဂိုုင်းရှာင်, ခွင်အမ်.တွခ်းဗွခ်းပာင်း; (interests)၊ ပိုင်ဗျာင် (characters) ငလး; ယူင်.ခါး;ဗေ,ဂေး,သါင်း; (structural compositions) ကခ်မီးအံးတူင်,ပူင်းဂူခ်းတင်းလွင်အခ်. အံယဝ်. (Tariq, 2020)။

Maja Sahadzic ဗူးခူခ်.ချ. ဗေ,နိုတ်တေရ လါတ်းဝါး; နိုတ်တေရခ်ပပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗိုင်,အံ. လာင်းမီးလံး; ထာင်,အျ,သွင်မိမ်းယဝ်.၊ ထီးအိုင်းလမ်း လွင်းအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗိုင်,လုဂ်း; ပါးမိုင်း (ကမ်,အခ်) သဗေးတီ ဗိဂ်တူပ် ပိုင်ပီခ်မီးတွ်းတျ (political or de facto asymmetries) သေ ထီးသွင်ငတ. လွင်းအပ်.ဝါဂ်းကမ်, ဗိုင်,လုဂ်း; လမ်းမိုင်း (ကမ်,အခ်) သဗေးတီဂျူရီ ပိုင်ပီခ်တါင်းဂါခ် (constitutional or de jure asymmetries) ဝါးအံယဝ်. (Sahadzic, 2023)။ တီးလွင်းပိုင် ကခ်အပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗိုင်,လုဂ်း; ပါးမိုင်းအခ်. ယခ်အိုဝ် လွင်းပိုင်ပျ,တီး,၊ လွင်းမားမီးလီပီခ်. ဂူပ်အပ်.ဂူခ်း ငလး; အျ,လိခ် လိုင်းအံးသေ လွမ်းလုဂ်းလွင်းပိဂ်,ပိုင်; ခိုင်းဂူခ်း,၊ လွင်းဂိုဝ်းယမ်. ဂုမ်းလာတ်း,၊ နိုင်းငး,၊ ပါးမိုင်း,၊ ဂခ်ဂူခ်း ငလး;

ဂၢၢ်ဆၢမၢၢ်မိး လီၤမံၤ လှိုဝ်းဆံးလး; လွၢင်းသိုဝ်,သၢဆၢ ဆံးလး; လူၤပွၤလှိုဝ်းနီၤတၢၢ်တၢၢ်တၢၢ် လး; လူၤပွၤလှိုဝ်းလုၢ်လုၢ်မးခပ်ဆံ. မိးလွၢင်းပိၢ်,ပိုၤဂီၢ်ဂီၢ်ဂီၢ်,ဂၢၢ်ဆၢယု, ဝါးဆံယဝ်.။

ဖၢၢ်ဆီၣ်လမ်း တီးလွၢင်းပိုၤဆပ်.ဝါးဂၢၢ်,ဖီၣ်,လူၤလုၢ်; လၢ်းမိုၢ်ဆၢဆံ.ဆံ ခပ်ပးလီၤမံ လွၢင်းဆပ်.ဝါးဂၢၢ်,ဖီၣ်, လူၤလုၢ်ပးမိုၢ် (political asymmetries) သေ၊ ဆံးလး; လှိုဝ်းလူၤပွၤလှိုဝ်းလုၢ်လုၢ်မးနီၤတၢၢ်တၢၢ်တၢၢ် (federal componet units) ဆံ. ကပ်လီၤမံ လွၢင်းလီၢ်,မိၣ်,ကၢ,ဆၢ,ပွၤပးမိုၢ် (distribution of power)၊ သုဆၢ,ပွၤဖၢၢ်,ဖၢၢ်,တၢ, (fiscal autonomy) လး; လွၢင်းမၢ်းတတ်းလၢဆံ.တၢဆံ; (status) လှိုဝ်းဆံ; လွၢင်းပိၢ်,ပိုၤဂီၢ်ဂီၢ်,ခပ်ဆၢဆံ. ပွၤပးပးဝံ.ဆံးပးပိၢ်လၢ်းမိုၢ် ဝါးဆံယဝ်.။ ဆံးခေးမၢ်းတတ်းဆၢဆံ.ဆံ တီးလှိုဝ်းလူၤပွၤလှိုဝ်းလုၢ်လုၢ်မးနီၤတၢၢ်တၢၢ်တၢၢ် (federal component units) လွၢင်းမိး လွၢင်းထုၢ်,မၢ်းမၢ်း; (recognition)၊ လွၢင်းတီၢ်တၢၢ် (representation)၊ သုဆၢ,လီၢ်ခပ်ပး (participation)၊ တီးလၢဆံ.လုၢ်လၢ်း သုဆၢဂၢၢ်ဆၢဆံ. လွၢင်းမိးသုဆၢ,လှို. ကၢ,ဆၢ,ဝီတူဝ် (veto power)၊ ကၢ,ဆၢ,ဖၢၢ်,ဖွၢင်းငမ်းရှင်းခေး (political autonomy)၊ သုဆၢ,ဂီၢ်ပိၢ်ဆံးခွၢ်, လး; သုဆၢ,လှို.ဝီၣ်ဆံးဖၢၢ်,တၢ, (right to taxation and revenue) လီၤမံ လှိုဝ်းဆံ; ကပ်ဂီၢ်တီၢ်လီၤယု, ဆံယဝ်. (Sahadzic, 2023)။ နီၤတၢၢ်တၢၢ်တၢၢ်ဆပ်.ဝါးဂၢၢ်,ဖီၣ်,ဆံ. မိးဝံ. ခိုၢ်ပိုၤခိုၢ်.တွၢ်ဆံးတၢ်ဆံယဝ်.။ Muhammad Tariq ဖုၤခွၢ်.ခွၢ်. ဖၢၢ်,နီၤတၢၢ်တၢၢ်တၢၢ်တၢၢ်.တ. တီးလွၢင်းပိုၤနီၤတၢၢ်တၢၢ်တၢၢ်ဆပ်.ဝါးဂၢၢ်,ဖီၣ်,ဆံ. ဆွၢ်လှိုဝ် ဆံးလး; လူၤပွၤလှိုဝ်းသုဆၢဂၢၢ် လး; လုၢ်လုၢ်မးခပ်ဆံ. ဂၢၢ်သိုဝ်,သၢဆၢဆံးလး; လူၤပွၤလှိုဝ်းလုၢ်လုၢ်မးခပ်ဆံ,ဂၢၢ်ဂေး; လီၤပံးဂီၢ်ဆံးထိုင်လံး; ၄ ပးဖၢၢ်,ခွၢ်, ဆံယဝ်. (Tariq, 2020)။ လှိုဝ်းဆံးလမ်း ၁) ဂၢၢ်သိုဝ်,သၢဆၢတၢ်သိုဝ်; (vertical relations)၊ ၂) ဂၢၢ်သိုဝ်,သၢဆၢ ခပ်.ခါး;(horizontal relations)၊ ၃) ဂၢၢ်သိုဝ်,သၢဆၢလွၢင်းခွပ်,လီၢ်ဆံ (sectoral relations) လး; ၄) ဂၢၢ်သိုဝ်,သၢဆၢဆံးပိုၤ လး; ဆွၢ်ပိုၤ (formal and informal relations) လှိုဝ်းဆံ;ယဝ်.။ ဂၢၢ်သိုဝ်,သၢဆၢထီၣ်ဆီၣ်; ဆံ. မွဲးမံထိုင် ဂၢၢ်သိုဝ်,သၢဆၢဆံးလး; လူၤပွၤလှိုဝ်းသုဆၢဂၢၢ် လး; လူၤပွၤလှိုဝ်းလုၢ်လုၢ်မးခပ်သေ၊ ထီၣ်သွၢ်သမ်. မွဲးမံထိုင် ဂၢၢ်သိုဝ်,သၢဆၢ ဆံးလး; လူၤပွၤလှိုဝ်းလုၢ်လုၢ်မးနီၤတၢၢ်တၢၢ်တၢၢ်ဆံ,ဂၢၢ် ကၢဆံကမ်,ပး လူၤပွၤလှိုဝ်းသုဆၢဂၢၢ်ဆံ.ယဝ်.။

ထီးသမံးတေ။ ပီခ်လွင်းရှုမ်းမိုဝ်းခိုင်သင်း၊ နှင်းစားလူင်ပွင်လိုင်းဂူးလုမ်းလုမ်းခပ် ကန်ကိုင်နှိုဝ်
ခွပ်,လိခ်ဂါခ်ငါခ်း လိုင်းဆင်, သုခ်,လတ်းပွင်ဖေ၊ဖေခ်,တၢ၊၊ ကၢ,ဆၢ,ကန်မွပ်;ပခ်လူလုးလမ်းမိုင်း၊
ဆမ်.ဂတ်.ဖေ၊,လတ်းပွင် ငလး; လွင်းလူင်.လိခ်,ဖေ၊,ပးလောင်း လိုင်းဆံးယဝ်။ ပၢ; ဖေ၊,ထီးသီ, ကန်ပီခ်
ဂါခ်သိုဝ်,သါခ်နှင်းပိုင် ငလး; ဆွတ်;ပိုင်ဆံ. တေမီးလွင်းသိုဝ်,သါခ်ပိုင်ဖေခ်း နှင်းစား လူင်ပွင်လိုင်း ငလး;
ရှုင်းဂါခ်ဂူးကန်ကန်ခပ် ကန်ရိုတ်းလွမ်း လမ်းမိုင်းလုံ၊ ပိုင်လးပးဂါခ်ပမ်းပိုင်လုံ၊ တူင်,ဂါခ်ပိပ်ရှုဝ်ခ
ရေလီပိုင်တံလုံသေယဝ်။ ထိင်းဖေ၊,ဆိုင်ဂေး; တေမီးထိင်း ဂါခ်သိုဝ်,သါခ်ဆွတ်;ပိုင် (info-
rmal relations) ကန်ယခ်ဆိုင် လွင်းကုပ်,ကူဝ်းတါခ်းလတ်းဂန်လုံ၊ လးဂါခ်ရိုတ်းရှိုး ကန်ကမ်,တိမ်းတိုင်,ဝံ.လုံ ငလး;
လွင်းပံ,ပွင်,လုံဂန်လုံ ကန်လမ်,လွင်းမိုခ်ဂန်တင်း ဂါခ်သိုဝ်,သါခ်နှင်းခွပ်,ဆမ်.ယူ,ယဝ်. (Tariq,2020)။

လှိုင်ဆံး နှိုတ်တေရဆပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဖိုင်,ဆံ. မီးပးခိုင်းပိုင် ကန်ဂွမ်းရှိုင်းပခ် ဆင်,ရိုတ်တေကမ်,ပီခ်မီး
လွင်းယွမ်းဖေတ်,ကွတ်, ကန်ပီခ်ခေး;တုဂ်းယွမ်းဂါခ်မိုင်းသုင်သုတ်း တၢ,လူင်ပွင်လိုင်းလုမ်းလုမ်းခပ်ဆ
ဆံ.ဂွမ်,ဆံ Maja Sahadzic ဖူးခူခ်.ခ့. ဖေ၊,နှိုတ်တေရ ဝးဝံ.ယူ,ယဝ်. (Sahadzic, 2023)။ ခိုင်းပိုင်လိုင်း
ဆမ်းလမ်း ဘ) ငှပ်,ငိဂန်လံးခိုင်းယွမ်း (continous negotiations)၊ ဂ) ယင်းတိခ်ဂါခ်ငှပ်.ငိ မီးလံလံမိဝ်း
(different paces of negotiations) ငလး; ဂ) ကမ်,မီးဝံ. ခေးမမ်းတတ်းပိုင်တံ (non-permanence)
လိုင်းဆံးယဝ်။ ပွင်,ဝးတေ. တီးနှိုတ်တေရဆပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဖိုင်,ဆံ. ဂမ်းဂံ,လူလုး; ပိုင်ဖှိုင်ခွင် လုမ်းလောင်း
ငလး; ခ) ဂ်.ဂါခ်သေ မိုင်းယွမ်း,ယါခ်းယုဂ်.ခိုင်,တေ,ဂန်ဆမ်. လောင်းမီးလံ; တါင်းလိုင်း (options) ငလး;
လွင်းပိ ဆမ်,လိဂ်း (variations) ဆမ်လှိုင်တိုင်းသေ၊ သမ်.ယခ်ဆိုင် လွင်းငှပ်.ငိလံးခိုင်းဂူးယါမ်း ငလး;
လွင်းငှပ်.ငိလံးသိုပ်,သွမ်.ခိုင်းယွမ်းဆမ်.ယဝ်။ မိုင်းငှပ်.ငိဆံဂေး; ကမ်,ဂွလုးဝး; တိမ်းတတ်းပုတ်းခါတ်,
ယဝ်.ယၢ,ပွတ်းလိပ်သေ ရိုတ်းလံ; လံလံခပ်. (stages)၊ လံလံယါင်း paces) ယူ,ယဝ်။
ဂမ်းသုတ်းထံ.မးဆံလွင်းငှပ်.ငိ လှိုင်.ဆမ်ဆံ. ကမ်,တပ်;ပီခ် လွင်းမခ်းရှိုမ်းဝံ.တေ,လူင်;သေ
ကန်ရိုတ်းလွမ်း လွင်းပိခ်,ပိင်းလိဂ်းလံ; (transitional) ငလး; လွင်းရိုတ်းသင်းကန်ယဝ်.ကန် (sequential)
ဂေး; လောင်းပိခ်လံးဆမ်.ယဝ်။ ဖေ၊,ဆိုင်ဆံ တီးလိုင်းလိုင်းမိုင်းနှိုတ်တေရ ကန်ဂိုတ်,ပီခ်မး
နှိုတ်တေရဆပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဖိုင်,ဆံ. ဆင်,ရိုတ်တေပီခ်လိုင်းဆမ် မီးငဝ်းလံးလူင်းဆး; (pre-conditions)

မန်း ဝါးအံ့ယဝ်။ (Funk, 2010)။ နှိတ်တေရ ဆပ်ဝါးကမ်း၊ နီင်၊ အိ။ ဂိုတ်၊ ပီခ်မားရှင်းမန်းတင်းမန်း ကမ်းလှ်၊ နှိင်းငး၊ ဂန်ဂူန်း ငလး၊ ပါးမိုင်း လိမ်လှိုင်းအိ၊ ရှမ်းခွန်းလေးဂန်သေ နှိင်းလှိုင်းနှိတ်တေရလှ်၊ နှိင်းအိ။ နှိင်းငးယူအိတ်ကမ်း၊ မိုခ်ဂန် ခပ် ဂိုတ်၊ မီးလှိုင်းပိတ်၊ ပိုင်းရှိုင်းရှင်၊ နေ၊ ပါးမိုင်း ငလး၊ လှိုင်းရှမ်း၊ ငမ်းလှိုင်းအိ၊ ကမ်း၊ နီင်၊ ကမ်း၊ နီင်၊ ဂန်ယဝ်လင်၊ တေပီခ်မားလိ၊ ဝါးအံ့ယဝ်။ နှိင်းငးလိ၊ လှိုင်းအိ၊ လိတ်၊ ငလးလှိုင်းမူ၊ ကန်ဝါး၊ နေ၊ ပါးမိုင်းဂန်ဂူန်း (socio-political) ငလး၊ နေ၊ ပါးဂူန်း၊ နှိင်းယိခ်၊ ငး (cultural-ideological) အိသေ ခပ်ပုးလှိုင်းတင်း လှိုင်းပုးတုးအိယဝ်။

၁။ နှိင်းငး၊ ပါးမိုင်း ငလး၊ နှိင်းပိုင်ဂိုတ်၊ ရှိး (Political Cultures and Traditions)

ပီခ်နှိင်းယမ်း (ကမ်းအိ) ရှိတ်၊ ရှိးထုင်းတမ်းလှိုင်းအိသေ ရှိတ်၊ ရှိးဂိုတ်၊ ပီခ် နှိင်းငး ငလး၊ နှိင်းပိုင်ဂိုတ်၊ ရှိးလှိုင်း ယူယဝ်။ လှိုင်းတီးအိသေ တမ်းယွန်းထိုင် လှိုင်းဝါး မူ၊ လှိုင်းပါးမိုင်းနှိင်းကန်အိ။ လှိုင်းလှိုင်း လှိုင်း တင်းဂူန်း၊ ပါးမိုင်း ငလး၊ ပါးပိုင်သေငလး၊ ပန်၊ ရှမ်း၊ ရှိတ်၊ သင်းလှိုင်းရှိုင်းအိယဝ်။ တူပ်ယင်၊ ငတ။ လှိုင်းလှိုင်းနှိတ်တေရဂမ်း၊ နှိင်းအိ။ မီးနှိင်းငး၊ ကန်ကမ်း၊ လှိုင်းကွင်းတီးသေ ပန်လှိုင်းရှမ်း၊ လှိုင်း တု၊ ရှမ်းဂိုင်းမိုင်းဂူ၊ ဂေ၊ လှိုင်းဂူ၊ ဂေ၊ အိယဝ်။ လှိုင်းအိသေဂေ၊ နှိင်းပိတ်၊ လှိုင်းမိုင်းအိ။ လှိုင်း၊ သှိုင်း၊ ဝေ၊ ပုးပုး တု၊ ရှမ်းဂိုင်းလှိုင်းကမ်း၊ နီင်၊ ပိင်း နှိင်းငး၊ လှိုင်းထမ်း၊ ဂန်ဂူန်း ငလး၊ အုတ်၊ ခပ် ကန်ဂိုင်း၊ ပီခ်မီး တု၊ ရှမ်းဂူ၊ ဂေ၊ အိယဝ်။

၂။ လှိုင်းတိတ်၊ လှိုင်းဂန်ဂူန်း (Social Cleavages)

လှိုင်းတိတ်၊ လှိုင်းဂန်ဂူန်းအိ၊ လှိုင်းပိုင်၊ လှိုင်းဝါး၊ ပီခ်ကန်ဂမ်း၊ တင်းနှိင်းငး၊ လှိုင်းအိ၊ နေ၊ သု၊ ရှိုင်းယမ်း၊ ရှိုင်းလတ်၊ ငလး၊ ရှိုင်းဂူ၊ လှိုင်း/ လှိုင်းခိုင်း လှိုင်းလှိုင်း၊ ပိတ်၊ ပိုင်းဂန်အိ။ အိယဝ်။

၃။ လှိုင်းတုမ်းယွန်းခွပ်၊ လှိုင်းအုတ်၊ (Territoriality)

လွင်းတုမ်းယွန်းခွပ်လိခ်အားတီး ကန်ဝါးအံ့ မာ်ထိုင် ပိုင်ဟောင်ကန်တုမ်းယွန်းအိုင် ဂါန်သိုင်,သါန်
အုံးငဂးအားတီး ပိဂ်,ပိုင်ဂန် ငလး ဂါန်မိုင်းခွင်အားတီးကန်အိုင်အခ်.သေ၊ ပီခ်ပါးရှပ်.ရှခ် ကန်ဂပ်းဂါ,
လွင်းမာ်တွင်းအားတီးယဝ်.။

၄။ ခေးမုခ်းဟေ၊မာ်းမီးဂန်ဂူခ်း (Socio-economic Factors)

ခေးအုံးငတ. ခွ်းမာ်ထိုင် လွင်းမာ်းမီးကမ်,ဟိုင်,ပိင်းဂန် ငလး တါင်းဟိုင်,ခွ်း (ကမ်,အခ်) တါင်းမုင်းမုင်း
ကန်လုဂ်.တီး လွင်းကမ်,ဟိုင်,ပိင်းဂန်အခ်းသေကွဂ်,မး အုံးငဂးအားတီးခွင်
ထိုင်,မိုင်းဟိုင်တံးရမိုင်းအိုင်အခ်.ယဝ်.။

၅။ ပိုင်ဟောင်ရှပ်အပ်.ဂူခ်း (Demographic Patterns)

ခေးအုံးငလမ်း ပိုင်လူငတ. ခွ်းမာ်ထိုင်ဝါး မုဂ်.ဟိုင်ဂူခ်းအံ့. မီးတီးကွင်းလုံ ဂးရှပ်အခ်.သေ၊ ပိုင်ဟောင်ရှပ်
အပ်.ဂူခ်းအံ့. ပိခ်,ပိ,တုမ်းယွန်းဂန်ဝိ.တင်း လိုင်,မာ်းမီး ခွင်တင်းထိုင်,မိုင်း
လိမ်ယူအိတ်.လုဂ်းလုမ်းခပ်ယဝ်.။ အုံးအခ် ခပ်းပးခေးမုခ်းတင်းအမ် ထိုင်.အင်, တါင်.ဂိုတ်,လိင်. (fertility
rate)၊ ပိုင်ဟောင်ခါ.ယါ. အားတီး (immigration patterns) ငလး ယူင်.ပာင်ဂါတ်,ရှိုင်းဂါခ် (labour market
structure) လိမ်ထိုင်,အုံးယဝ်.။ ခေးမုခ်းထိုင်,အခ်းအံ့. ဂွင်.ဂါ,ဂန်တင်း အားဂါခ်လွင်းတိခ်းတါင်အခ်.
တင်းအမ်သေ၊ ပိုင်ဟောင်ရှပ်အပ်.ဂူခ်းအံ့. လာင်းရှိုတ်းရှိုတ်းပိခ်လိ; လွင်းတိခ်းတါင်ကမ်,ဟိုင်,ပိင်းဂန်
တျ,ဂူခ်းဂိုင်းမိုင်း အုံးထိုင်,မိုင်းဟိုင်တံးရအခ်.ဂွခ်, အံ့ယဝ်.။

၃။ ငဝ်းငျ, လွင်းလိ;လုံ.တိုင်း ဟိုင်တံးရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဟိုင်,

ပိုင်တါင်.တိဂ်း ငလး လွင်းပိခ်ဂါခ်လွင်းမိုင်း

ပေးကပ်ဟိုင်,တိဂ်းပါးမိုင်းဝါးအံ့ ဟိုင်တံးရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဟိုင်, (asymmetric federalism) အံ့.
မီးဝိ.ထာင်,အားသွင်ဟေ, ကန်ပိခ် ဟေ,ပိုင်တါင်.တိဂ်း (normative) ငလး ဟေ,တူင်ထူပ်းတျရှခ် (empirical)
အံ့ယဝ်.။ လွမ်းအင်, ဟေ,ပိုင်တါင်.တိဂ်းသေ အင်,ရှပ် တေပိုင်,ထွင်,ပခ်လိ; လုဂ်းခခ် (values)၊

လွင်းယုမ်းယမ် (beliefs) ငလး ဖွဲ့ဆဲးပာင်း (interests) လှိုင်းဆဲးဆဲး ဖန်တဲးတဲးရဲဆဲးပာင်းကမ်း၊ ဖီင်၊ ဆဲး ဂံး လေး၊ ကပ်လှိုင်းတိုင်း တီးတူင်၊ ဝှိုင်းဂူဆဲး ကန်လေးလွတ်၊ ပီဂ်၊ ပီင်၊ ဂန်ဆဲးယူ၊ ယဝ်။ (Funk, 2010)။

တၢမ်ဆင်၊ Gagnon ငလး Gibbs (2009) ပာ်းဆဲးလှိုင်း လွင်းလှိုင်း၊ လှိုင်းတိုင်း ဖန်တဲးတဲးရဲဆဲးပာင်းကမ်း၊ ဖီင်၊ ဆဲး ဖါး၊ လင်မဆဲး မီးဝံ၊ ပိုင်လမ်း၊ လွင်း ၃ ယာင်၊ ဝးဆဲးယဝ်။ ဆဲးလမ်း

- (၁) ပိုင်ငါးမိုခ်တူင်၊ ဝှိုင်း (communitarian principle) တၢ၊ ဝှိုင်းဂူဆဲး တူင်၊ ဝှိုင်းပာ်းမိုင်း ကန်ပီဂ်၊ ပိုင်၊ ဝှိုင်းဂူဆဲး၊ ဂန် တီးဆဲးမိုင်း၊
- (၂) ပိုင်ပီဆဲးဂၢန်လှိုင်းမိုင်း (functional principle) တၢ၊ လတ်းပွင်ဆိုင် ဆးတီးကန်ယု၊ လှိုင်းသေ တီဂ်၊ ယီဂ်၊ ဂန်ဆဲး ရှိုင်းမီးဖွဲ့ဆဲးပာင်းလီငါမ်း ငလး
- (၃) ပိုင်တီမူဝဲခရေလီ (democratic principle) တၢ၊ ဝှိုင်းပာ်း၊ ဆိုင် လွင်းခပ်၊ ပာ်းဆဲးပာ်းမိုင်း၊ သုန်၊ လွတ်၊ လိဝ်း ငလး လှိုင်းဆဲးထၢဆဲး၊ ဖီင်၊ ပီင် ခွင်ဂူဆဲးဂိုင်းမိုင်း ငလး လှိုင်းလၢင်းခိုင်း လှိုင်းဆဲးမိုင်းဆဲး တင်းသီင်၊ ဆဲးယဝ်။ (Gagnon, 2009)။

"ပိုင်" ကန်ယန်ဆိုင် ခေးဂူပ်၊ ဝှိုင်းဖါး၊ "လဂ်းလီင်" ဖန်မဆဲးလှိုင်းဆဲးဆဲးဂူလှိုင်းဂေး၊ ရှိုင်းရှိုင်းမိုင်းဆး လှိုင်း ဖန်တဲးတဲးရဲဆဲးပာင်းကမ်း၊ ဖီင်၊ ယူ၊ ဝးဆဲးယဝ်။ ထိုင်၊ ဖါး၊ ဆိုင်၊ သမ် ယူ၊ လီင်၊ ပီဆဲးဂၢန်လှိုင်းမိုင်းသေ ဖန်တဲးတဲးရဲဆဲးပာင်းကမ်း၊ ဖီင်၊ ဆဲး ဂံး လေး၊ ကပ်လှိုင်း တၢ၊ ဂေးလိတ်၊ ပန်ဂျာ တီးဂၢန်ဂေး၊ သာင်းလွင်းဆိမ်သပ်း ပာ်းမိုင်းဖန်တဲးတဲးရဲဆဲးယူ၊ ယဝ်။ (Funk, 2010)။

Alain-G. Gagnon (2001) သိုပ်၊ ဝးထိုင်၊ ငတ။ ဖန်တဲးတဲးရဲဆဲးပာင်းကမ်း၊ ဖီင်၊ ဆဲး တွန်းတီး လွင်းဆိမ်သပ်း (stability) သေ ပေးခီးလှိုင်းဆိုင် လွင်းတိုင်ထမ်း (Justice) ဆဲး ဆမ်လှိုင်းဆဲး ယန်ပိုခ်၊ လိထိုင်၊ ခေးမုခ်း ၃ ခေးဂူဆဲး ဆဲးယဝ်။ (Gagnon, 2001)။ ခေးထီးဆိုင်၊ ပေးကပ် ဝးတူင်၊ ဝှိုင်းပီဆဲးယု၊ (communitarianism) ဝးလှိုင်း ဂူဆဲးဂေး၊ ဆိုင်၊ ဂူဆဲးဂိုင်းမိုင်းဂေး၊ ဆိုင်၊ ဆဲး ဂိပ်၊ ဂပ်းပာ်းဂူပ်၊ ဝှိုင်း ကန်ဝး လွင်းလီ/ လွင်းငါမ်း (good) မးပေးဆဲး တွန်းတီးလွင်းယန်ဆိုင် သုန်၊ လိဝ်သေ ယန်ဆိုင်တူင်၊ ဝှိုင်းဆဲး

ဆမ်လိုင်ယပ်.လင်, လာင်းပိတ်,ပိုင်; ဝါးအံ။ ယွန်းဆန် လိုင်;မိုင်းအံ. မီးပုန်း;ဖွန်း တျာ်,ဂိတ်,ခေပန် တူင်,ဝိုင်းလိုင်;ဝါးမားဆန်း;သေ၊ တီးလိုင်;လိုင်;မိုင်း ကန်မီး ခိုင်းဂုန်း၊ ဖိုင်းငင်းဆမ်လါ်ဆန်. ရှုံးဝါး လှိုင်,လံးမီး"လွင်း ခွန်းတုမ်ဆပ်.ဝါးဂမ်း,ဇိုင်," အံ လိုင်;လိုင်;လီဆျာ်,ယပ်. ဝါးအံ။

ခေးထီးသွင် ကိုင်ဆိုင်ဂါန်ယန်ပိုက်.တီး လွင်းဇိုင်,ပိုင် (equality) ဆုံးငေးဂုန်းဂိုင်းမိုင်း ခွင်ဝါး,တသီဆ်း ဂါင်ငဝ်;တိုက် (classical liberalism) ဆန်. ဝါးအံယပ်.။ သင်လှိုင်.ဝါး ဂမ်း,ယန်ပိုက်.ဆိုင်ဆျာ်,လိန်ငလး ပီန်လိုင်;မိုင်းဖိုတ်တေရ.ကန်ယန်ဆိုင်ခိုင်းဂုန်း/ ဖိုင်းငင်းသေ ခွတ်,ဖွတ်;ဝံ.အံ လှိုင်ပွင်လိုင်;လေးမိုင်း အံ. လွမ်းဆင်,တင်းလှိုင်, ခွင်ဂုန်းဂိုင်းမိုင်းခပ် ဆုံးငေးမိုင်းမီးဆန်. ပိုင်ပါးလှိုင်.တိုင်းရှင်းခေးလံး ပန်းပိုင် ကန်ပိတ်,ပိုင်;ယူ,ယပ်.။ ပါးရှပ်.ရှန်ကန်ဆ်းအံ. တွန်းတီး လှိုင်;ခပ်;ရှပ်ပန်းလိပ် (identical treatment)သေ တေလံးဝါး ပီန်လွင်း;ဖေး,သင်းလွမ်း ဖွန်းဂါန်ဇိုင်,ပိုင် (equality of outcome) တီးငေးဂါင်တူင်,ဝိုင်း ကန်ပိတ်,ပိုင်;ဂန် ဆုံးလိုင်;မိုင်းဖိုတ်တေရဆန်. အံယပ်.။

ခေးထီးသမ် ဂမ်းဂါ,တင်းလွင်းဂေး,သင်း ပိုင်ပါးတီမူဝ်ခရေလီ (democratic setting) ကန်ဂျိုင်;ဂူင်တိုင်းလှိုင်ဆန်.ယပ်.။ တျာ်,တေပီန်လံးလှိုင်.ဆန်အံ လှိုင်,မီးလွင်းပိန်,ပိ,ကုပ်,ဂုမ်ငုပ်.ငိလွမ်း ဆုံးငေးဂုန်းမိုင်းတင်းခိုင်,သေ၊ ရှုံးပီန်လံး "တီမူဝ်ခရေလီ ကန်လာင်းပိန်,ပိ,ထတ်းသိုင်ဂန်"(deliberative democracy) ဆံဂေး တေလံးဝံ.ခိုက်. ရှိတ်းပီန်တူင်,ဝိုင်းဖိုင်းငင်း ကန်ခွန်းတုမ်ဝံ. တိတ်;အိတ်;လီငါမ်းယူ,အံယပ်.။ ရွပ်;အံ ဖိုတ်တေရဆပ်.ဝါးဂမ်း,ဇိုင်,အံ. ပီန်ကန်တပ်.ယန်ပန် ငဝ်;လါးကန်သိုင်,တေး,ယိုင်,အိုင်; တျာ်,ပုဂ်းတင်းလံး ပိုင်ပါးဖိုတ်တေရတီမူဝ်ခရေလီ (Democratic Federal Setting) ကန်လေးလွတ်,ပိတ်,ပိုင်;ဂန်ဆန်. ရှုံးဂုမ်,ထုန်းတိမ်တန်းယပ်. ဝါးအံ။

လှိုင်အံ; ယွန်း.ပိုင်;လှိုင်.တိုင်း ဖိုတ်တေရဆပ်.ဝါးဂမ်း,ဇိုင်,အံ;သေ လာင်းမီးလံး; ဖွန်းလီ ကိတ်, ဖွန်း လျာ်. ဂိုင်းရှမ်းလွမ်းဂန်ယူ, အံယပ်.။ ဆုံးဆင်,ဆန် ဖွန်းလီကန်ဆိုင်;ငတေ. ဖိုတ်တေရဆပ်.ဝါးဂမ်း, ဇိုင်,အံ. သွတ်,တိတ်;လွမ်းခါးယမ်းသေ လိတ်,တမ်းပန်လံး; သုန်း,ဖွင်းငမ်းရှင်းလံးခေး (autonomy) တျာ်,

အားတီးမင်း ကန်ပိတ်၊ပိုင်၊ရှု၊ရှာ၊ဂန်အန်.ယူ၊ အီယတ်. (Martinez-Vazquez, 2003)။ ထိုင်းအီ၊အိုင်း ဖွဲ့စည်း၊မင်းပိုင်အိုင်းတေ. ပေးကပ်အီ၊ဝူ၊အမ်.ဝေ.ဝါးလို ဖန်တီးရေး အမ်.ဝါးဂမ်၊အီ၊အီ. မိုက်တင်းပိုင်၊အေပီတ်; ပိုင်ပီအ်မီးလွင်းကမ်၊အီ၊ပိုင်ဂန် အိုင်းလိုင်းမိုင်းအမ်.ဂေးလ်; အီယတ်.။ ဖုန်းအိုင်းဒါ. အီ၊ဖန်တီးရေး M. Govinda Rao ငလ; Nirvikar Singh ခါးသွင်ဂေး.ဂေး လားဝါး; ဖန်တီးရေးအမ်.ဝါးဂမ်၊အီ၊ ကန်ပီအ်သမေးတီအီတ်ပိုင် ပိုင်ပီအ်မီးတိုးတည်း. သင်ဝါးယန်ပိုင်.အိုတ် မူ၊ပိုင်ကန်ပိုင်၊သိုင်တေ. လားဂမ်.ယွင်လီး "ဂါအ်ဂေး၊သင်းလိုင်းမိုင်းလားခိုင်း" (nation-building) ယူ၊ သေတါ. အီ၊အိုင်းသမ်. ဖွဲ့ရှုးသင်၊ထုတ်၊တါ၊ခါးခါးငလ; လီဂ်၊မိုင်၊ပန်ကါ၊အါ၊ပေးမိုင်းခေးခေးအီ. ရှိုတ်ရှုးပီအ်မေးလွင်းတါ. ခိုင်၊တေး၊ လိုင်းရှိုတ်ရှုးထုတ်လားလိုင်ပိုင်ခါးပီအ်ဂါအ်အမ်.သေ ခါးယားမေး အိုင်းလိုင်းမိုင်းအီ. လားဂိုတ်၊ပီအ် လွင်းကမ်၊ဂိုတ်ဂိုတ် ငလ; လွင်းကမ်၊အီမင်းသင်လိုင်းအီ; အီယတ်. (Rao and Singh,2004)။

လားတင်း၊လားလိုင်း အိုင်းဂေးပိုင်ဖိုင် ကန်ယန်အိုတ်ပန်းပိုင်မေးမီး လူလ်းလားပိုင်၊သိုင်သေလူတ်းယွန်၊ဂါ၊ အါ၊ပီ. ပိုင်၊တါ၊အိုင်းလိုင်းမိုင်းတေပီအ်ဂါအ်လီးလီးလွီးအမ်. ငလ; ပိုင်ဖိုင်ကန်လီဂ်၊မိုင်၊ကါ၊အါ၊ပီ. လူ လ်းလားပိုင်၊သိုင်ကေး၊ တါ၊ပီအ်၊ပီ၊ဂီ၊လီဂ်၊ဂါအ်မိုင်းဂန် အိုင်းပေးတီ၊ပေးမိုင်းလ်၊ မူ၊ထုတ်ခပ်လ်အမ်.အီ. လားမီးလွင်းတုမ်.ယွန်; ကန်ကမ်၊မိုက်ဂန်ယူ၊ အီယတ်. (Rao and Singh, 2004)။ ပိုင်၊ဝါးငတေ. သီအ်းထီအိုင်းအီ. ပီအ်ကန်အေးတီး လိုင်းဖိုင်လီဂ်၊ဂါအ်ဂါအ်, (conventions) သေ ပီအ်မီးမေး ပိုင်၊တါ၊ ဖန်တီး တေရေသိုအ် ပန်၊ဂွန်လီးလီငါမ် (ကမ်၊အမ်) ပီအ်ကန်ဂေး၊သင်းဝါးလူလ်း; အီအ်ဂါအ်အီ၊ ပန်းပိုင်လားမိုင်း (constitutional arrangement) အမ်.ယတ်.။ ဂူလ်းဂေး သီအ်းထီသွင်တေ. ပီအ်ဖွဲ့စည်းဂါအ် ခွင်လွင်းရှိုမ်းလင်း အီ၊ဖွင့်ငမ်း ငလ; ကါ၊အါ၊ပေးမိုင်း အိုင်းဖန်တီးရေးသိုအ်အမ်.သေ၊ သမ်.ပီအ်ကန် ဂေး၊သင်းဝါးလူလ်း လွင်းပီအ်၊ပီ၊ပိုင်၊လိုင်ဂန် အိုင်းဂေး ပေးတီ၊ပေးမိုင်းလ်၊ ဖုန်းပေးမိုင်းခပ်လိုင်ငလ; ခါးယားမေး. လားမီးမေးဖွဲ့စည်းတါ. ဝါးအီယတ်.။

အီ၊အိုင်းသမ်. ပေးကပ် Rainer Baubock ဂူအ်းဂိုင်းမိုင်းကျေသေတြေလျူ ဖုန်းမေးပေးသီအ်.ဂါအ်မိုင်း ဝါးလိုင်း တီးလိုင်းလိုင်းမိုင်းဖန်တီးရေး ကန်မီးခိုင်းဂူအ်းပိုင်၊ပိုင်၊ဂန် အမ်လ်အမ်.

ကန်ရှိုက်ရှုံးလွင်းခွန်းတုမ် နှိတ်တရရှိုင်းဂိုဏ်း (federal cohesion) အံ့လမ်း
ကမ်လှိုင်းပိုင်ပိုင်ခိုင်းတွန်းလှိုင်းလတ်၊ ကန်ရှိုက် ရှပ်ဝီ (shared national identity) အံ့လမ်း၊
ပီခိုင်းလှိုင်းရှပ်ယွမ်းရှပ်အိုဝ် သုခ်၊ နှိုင်းခမ်းရှိုင်းခေ ကန်မီးလှိုင်းရှပ်ထာခ်၊ နှိုင်းခမ်း (multi-level self-
government) လမ်း လှိုင်းရှပ်ပီခိုင်းရှပ်ရှိုင်းရှိုင်းနှိတ်တရ (federal citizenship) အံ့လမ်း အံ့လမ်း (Baubock,
2001)။ ပါးရှပ်ရှပ်ကန်အံ့အံ့ လှိုင်းရှိုက်ရှိုင်း ခိုင်းမာ်လှိုင်းလတ်၊ ရှပ်မိမ်းမိမ်းအံ့
ခမ်းခိုင်းရှပ်ရှပ်ခိုင်းလမ်းယူယဝ်။ ရှပ်ရှပ်၊ ရပ်ရှပ်၊ လှိုင်းလှိုင်းမိင်၊ ကျ၊ အ၊ (allocation of powers) လမ်း
လှိုင်းတိုင်းတိုင် နှိတ်တရ (federal representation) အံ့လမ်း တေလမ်းမီး လှိုင်း လှိုင်းတိုင်းပိုခိုင်းလမ်း
လမ်းအပ်ဝါးရှပ်ခိုင်း၊ နှိုင်းခမ်း ရပ်၊ နှိုင်းယူ အံ့လမ်း (Baubock, 2001)။

မမ်းသိုပ်၊ လတ်၊ ဝါး၊ တီးလှိုင်းလှိုင်းရှိုင်းတီးမူဝ်ခေလေ ကန်မီးခိုင်းရှပ်အံ့လမ်းလမ်း လှိုင်းသမ်းခမ်းတေ၊
နှိတ်တရအပ်ဝါးကမ်၊ နှိုင်းခမ်း ပိုင်လှိုင်းမမ်း ယခ်အိုဝ်လမ်းခမ်း ၃ ပိုင် ကန်ဝါး
လှိုင်းခွန်းတုမ်နှိုင်းခမ်း (cohesion)၊ လှိုင်းဝီထာခ်၊ နှိုင်းခမ်း (equality) လမ်း လှိုင်းပိုင်၊ သို (transparency)
အံ့လမ်း ပီခိုင်းမီး အံ့လမ်း (Baubock, 2001)။

ကပ်ပိုင်ထီးခိုင်း "လှိုင်းခွန်းတုမ်နှိုင်းခမ်း" ဝါးလှိုင်း နှိတ်တရအပ်ဝါးကမ်၊ နှိုင်းခမ်း တီးလှိုင်းရှိုင်းက
န်မီးခိုင်းရှပ်အံ့လမ်းလမ်း အံ့လမ်း လှိုင်းရှိုက်ရှိုင်းယူခိုင်းလမ်းလမ်း ကန်ပီရှပ်ပိုင်ခိုင်းခမ်း လှိုင်း ၅၊ လှိုင်း
အံ့လမ်း ကိမ်းသိုတ် (acid) လေ၊ သို၊ ရှိုင်းခမ်း" ယာင်" (glue) အံ့လမ်း အံ့လမ်း။ လှိုင်းအံ့လမ်း တေ၊ အ၊ တီးခမ်း
နှိုင်းခမ်း ရှပ်ပိုင်၊ ပခမ်းဝီကျ၊ အ၊ သုခ်၊ လမ်းနှိုင်းခမ်းရှိုင်းခေ လှိုင်းအပ်ဝါးကမ်၊ နှိုင်းခမ်း လှိုင်းအံ့လမ်း
သေ လှိုင်းထိုင်ရှပ်၊ တီး လှိုင်းခမ်း၊ ကွမ်း (secession) လမ်း၊ လှိုင်းတုမ်၊ တိုင်းလမ်း လှိုင်းခွန်းတုမ်ရှပ်ရှပ် ခမ်း
အံ့လမ်း။

ရှပ်ရှပ်၊ တင်းပိုင်ထီးသွင် "လှိုင်းဝီထာခ်၊ နှိုင်းခမ်း" သေ နှိတ်တရအပ်ဝါးကမ်၊ နှိုင်းခမ်း
တိုင်းတီးကမ်၊ မီးလှိုင်းရှပ်အံ့လမ်း လှိုင်းခမ်း၊ ကွမ်း၊ ရေးယ၊ လှိုင်းရှိုက်ရှိုင်းပီခိုင်း လှိုင်းကမ်၊ နှိုင်းခမ်း

ဆုံးဖြတ်တရယူဆိတ်ဆင်,ဂခ် ယွခ်.ကျ,ဆ,သုခ်,ပွင် ကမ်,ဇီင်,ဇီခ်;ဆခ်.ယူ,ယဝ်။ ဂွပ်;ဆိ
ဆုံးငဂးဂူးဂိုဂ်းမိုင်း ခွင်ယူဆိတ်.လုဂ်;လုမ်းဇုမ်မခ်း ကခ်မီးတုးလူင်ပွင်လိုင်းသုခ်ဂါင်/ ဇုတ်တရဆိ.
လၢင်းရှိုတ်းဂူးပီခ် လွင်းတိခ်းတၢင်ကမ်,ဇီင်,ပိုင်းသေ၊ လၢင်းမီးမးလွင်းတၢ.ခီင်,တေ,၊
လွင်းပီခ်ဂူးဂိုဂ်းမိုင်းဇုတ်တရဆင်,ဂခ် (equal federal citizenship) ဆခ်.ယူ,ယဝ်။

ဂိဝ်,ဂပ်းပိုင်ထီးသၢမ် "လွင်းပွင်,သု" သေ တီးဇုတ်တရယူဆိတ်.ခပ်ဆိ. သင်ဝးလု.တိုဝ်း ဇုတ်တရ
ဆပ်.ဝါဂ်;ကမ်,ဇီင်,ဆိ လိုင်းသိုဝ်,သၢခ် ဆုံးငဂးလူင်ပွင်လိုင်းသုခ်ဂါင် ငလး; ယူဆိတ်.လုဂ်;လုမ်းခပ်
ကခ်ရှင်.ဝး; လိုင်းသိုဝ်,သၢခ်တင်းသိုဝ်; (vertical relations) ဆခ်. တေမီးပိုင်တိတ်; (formula)
ကခ်လိဝ်ကမ်,လု;၊ ကိင်ဆိဝ် ရှင်ဆပ်.ယူဆိတ်.လုဂ်;လုမ်းခပ်သေ လၢင်းတေမီးမးပိုင်တိတ်;တင်းဆမ်ယဝ်။
လှိုင်ဆခ်. သင်ဝး; တီးလူင်ပွင်လိုင်းငေ;မိုင်းဂမ်;ဇုင်းဆခ်. ပခ်ဝ်.သုခ်,တိခ်းတၢင်ခိုဂ်.တွခ်းခေ,ခေ
(special representation) ငလး; သုခ်,လု.ကျ,ဆ,ဝီတူဝ် (veto power) ဆိလိုင် လၢင်းယုင်းယၢင်း
မးတေ,ထိုင် တုမ်.တိုဝ်.တီမုဝ်ခရေလီဂွခ်,ယဝ်။ ပိုင်းတၢ, လိုင်းရှင်ဆးလူင်ပွင်လိုင်း ငလး;
ဇုးပးမိုင်းခပ်ဆခ်. ယုဂ်.မုခ်း ပခ်လီ; ဆမ်.ဂတ်.သုတ်.ဂျခီင်းယၢခ်းတေ,ဂခ်ဂေ,ယု,
ပိုင်းတၢ,ဂူးမိုင်းဇုင်းဂး,ငတ. ရှုံးပေးပွင်,လု လွမ်းလီ;ဆိဝ် ပးမိုင်း ငလး; လွင်းပိုင်ဇုင်းငမ်းဆခ်.
လၢင်းတိုင်းယၢပ်,မးယဝ်။ လုဂ်.ဆခ်;သေ လၢင်းရှိုတ်းဂူး; လွင်းယုင်းယၢင်းဂမ်;ဇုင်း; တိုင်းဆမ်မးသေ၊
မိုင်းတမ်းဝါင်းခေ;တိပ်းတတ်း ကခ်လမ်,လွင်းတၢ,လိုင်းမိုင်းငလး;သင်၊ မိုင်းဇေ,သၢင်းလွမ်း
ပဂ်းပိုင်ကခ်ဇီင်,ဇီခ်; တၢ,ပတ်းပိုခ်.လိုင်းမိုင်းဆခ်.ငလး;သင် ပိုင်းတၢ,ဂူးဂိုဂ်းမိုင်းခပ်
တေခပ်;ရှမ်းကုပ်,ဂုမ်လွမ်းဂခ်လီ; တူင်.တူင်.တိုခ်,တိုခ်,ဆိ. တေလၢင်းတုမ်.တိုဝ်.သု, သုခ်,ရှုခ်လွမ်း
ခေ;မုခ်းခါဝ်,ငါဝ်းဂွလုးကမ်,ဂး;၊ လၢင်းဇီဝ်ထိုင်ပး ငဝ်းလး;ကခ်ကမ်,ပေးမီး လွင်းပွင်,သုဆခ်.ဂွခ်,
ဝး;ဆိယဝ်။

ဂူလုးဂး; လဂ်းဆမ်းတင်း ၃ ပိုင်ဆိ. မီးဝ်. ရှူးရှုဂ်; ငလး; လွင်းကမ်,လိင်းလိင်းယူ,ဆိ Rainer Baubock
သိုပ်,လၢတ်;ယူ,ယဝ်။ တီးခေ;ထီ;ဆိုင်; ကခ်ဝး; ဇုတ်တရဆပ်.ဝါဂ်;ကမ်,ဇီင်,ဆိ. ရှိုတ်းဂူး;လွင်းခွခ်;တုမ်

၁) လွင်းလှိုင်းလုံးလွတ်လိင်း (freedom of choice)

၂) လွင်းကမ်းပင်တိုင်သင်း၊ ဂုဏ်းလှမ်းကော၊ (minority disadvantage) ငလး

၃) လွင်းလေးလွတ်ပိတ်ပိုင်ဂုဏ် လှိုင်းဆုံး (deep diversity) ဆန်း. ဖေးသင်းဂျာဆီ Rainer Baubock သမ်. ပိတ်တပ်.ဆေးခိုင်းယပ်. (Baubock, 2001)။

ခေးထီးဆိုင်၊ လွင်းလှိုင်းလုံးလွတ်လိင်း ကန်ဝါးဆီ. လှိုင်းတီး ဝါးတပ်.ဆန်းဆိုင်လွင်းလွတ်လိင်း (libertarianism) ဆန်းမားယပ်.။ ကပ်ပါးဂုဏ်ဆန်းဝါးလိုင် ဂုဏ်းဂုဏ်လှမ်းမန်းဆီ. မီးသုတ်လှိုင်းလုံးလွတ်လိင်းသေ၊ တိုင်ပိုင်ပေးမိုင်းကန်ဆိုင်ဆီဂေး၊ ပိတ်မီးမားလှမ်းဆင်၊ ခေးလုံးလှိုင်းတပ်တိုင် ခွင်တုတ်တိုင် ဖင်မန်း၊ မှုလှမ်းဖင်မန်းဆန်းယပ်.။ ဂွပ်ပိုင်၊ ခွမ်းတုတ်မန်းမား လှမ်းဆင်၊ခေးလုံးလှိုင်းမန်းငလး၊ လွင်းဖတ်ကွတ်၊ (secession) ဆီဂေး၊ ယူတီးလှမ်းဖင်မန်း ရှိပ် ရှမ်းရှမ်းတိုင်၊မုတိုင်၊လှမ်းသေဂေးယပ်. ရိုင်၊လီမီးသုတ်ခိုင်သင်းယူ၊ ဝါးဆီယပ်.။ သင်လိုင်ဝါး ယူတီးမုလှမ်းကန်ဆန်းဆီ. ကမ်၊ခွ်ခိုင်ဖတ်ကွတ်၊ငလး၊ ခွ်ယုတ်.သင်က၊ဆ၊ပေးမိုင်းမန်း ဆုံးတိုင်ပိုင်ပေးမိုင်းကန်မီးပိတ်.လိမ်ပိုင်ဆီဂေး၊ ရိုင်၊ပန်တိုင်.တင်းယူ၊ ဆီယပ်.။ ဂွပ်ဆန် ခေးကန်ဝါး ယူဆိတ်.ပေးမိုင်းဂုဏ်ဆန် ရိုင်၊လီမီး က၊ဆ၊ပေးမိုင်းဖိုင်ပိုင်ဂန်ဆီ. ကမ်၊ပေးရှမ်းတုတ်ထုတ်၊ သင်လိုင်ဝါး ယူတီးဂုဏ်းဂိုင်းမိုင်း ဆုံးယူဆိတ်.လှိုင်းလှမ်းသေကန်ကန် ယိုင်းယွမ်းက၊ဆ၊သုတ်.ပွင်ပေးမိုင်း တိုင်းလိုင် သေယူဆိတ်.တိုင်၊ကန်မားဆီ တေထိုင်ပမ်းလှိုင်းခေးကင်းကန်ဝါး ရှိတ်ရှိုင်းတုတ်.တိုင်. "လွင်းဆပ်.ဝါးဖိုင်၊ဖိုင်" ဆန်း.ဂေး၊ ကမ်၊ပိတ်ဂန်တိုင်ထမ်းလုံး ဆီယပ်.။

ခေးထီးသွင် ပေးဂပ်.ဂုဏ်ကန်ဝါး လွင်းကမ်းပင်တိုင်သင်းလှမ်းဂုဏ်းကော၊ဆီဂေး၊ ပိတ်ရှိုင်းကီး ကန်ရှိုင်းရှိုင်းပိတ်မီးမား ဖိုင်တံတေရဆပ်.ဝါးကမ်၊ဖိုင်၊ဆန်း. ကန်ဆိုင်ဆင်ဂပ်၊ ဆီယပ်.။ ကပ်ပိုင်ဖိုင်ဝါးဆီ ဝါးတဖိုင်ပိုင်လှိုင်းလှိုင်း (liberal egalitarianism) ဆီ. ပိတ်ကန်ပိတ်.ဆန်းဂမ်.ယန်ဆိုင် လှိုင်းမီးသုတ်လုံးလှိုင်း. ဂုဏ် တိုင်.တင်း ငလး၊ ငိုင်းတိုင်း ဖိုင်၊ပိုင်ဂန်၊ လှိုင်းရှိုင်းရှိုင်းလှိုင်းပွင်လိုင်တီးမုတ်ခ

ရေလီခပ် သိုဝ်,သါခ်တေၤဂူၤခင်းဂိုၤးမိုၤးဂူၤဂေၤ။ လူၤလုၤလွၤးအပ်.ယမ် ငလး
လွၤးဝံ.အဂ်းမိုၤခ်ဂခ်အခ်.ယဝ်.။ ဖေၤ,ခိုၤးအခ်.

John Rawls သမ်.ဝါး သင်လိဝ်.လိၤ,ငဖေ သုခ်,လိးပိုခ်.ထါခ် (primary goods)
ကမ်,ဗီၤ,ကမ်,ပိၤးလူၤယူ,ငတေ. လွၤးလိၤ,ငဖေအ်. မိုၤးလုၤဂိုၤးဂူၤးပိၤခ်ဖွခ်းလီတီ; မူ,လုၤးဂိုၤးကေ,သုတ်း
(worst-off groups) အခ်.လင်, တေအေလိး လွၤးတိၤးထမ်း (justified) အိယဝ်.။ ဂွပ်းအိ
အ်းသုခ်,လိးပိုခ်.ထါခ် ကခ်ဝါးမးအခ်; တေလိးခိးလုၤသု,ပး သုခ်,လိးပိုခ်.ထါခ်ဖေၤ,ပးမိုၤး ငလး
ဖေၤ,ခိုၤးငင; ခွင်လုၤးဂူၤးကေ,က ခ်ဂိုၤးကေ,သုတ်း (ကမ်,အခ်) ကခ်ဂိုၤးကေ,လိဝ်အခ်.အိယဝ်.။
သင်လိဝ်.ဝါး ကပ်ဂုၤမ်းလာတ်းလၢမ်းခိုၤ ဝ်း မဂ်းတတ်းပိခ် ဂုၤမ်းလုၤ.လုၤးမိုၤးအိ လၢမ်းပိခ်မး
လွၤးသုမ်,ငုမ်းဂုမ်းဂမ်အိဝ် ဂုၤမ်းလာတ်းခွင်ဂူၤးလုၤးကေ,တၢင်,လုၤးသေ၊ ဂုၤမ်းလာတ်းလုၤးဂူၤးအမ်
အ်းအးတီးဖွင်းငမ်းရှင်းခေၤကခ်အိုၤးအိဂေၤ; လၢမ်းသုမ်,ငုမ်းဂုမ်းဂမ်အိဝ် ဂုၤမ်းလာတ်းလုၤးဂူၤး
ကေ,ကခ်အိုၤး အ်းအးတီးအခ်းယူ,ယဝ်.။ ဂွပ်းအိ တီးထါ အ်းဖွင်းငမ်းဂူၤးကခ်ကခ်အိ.
တေလိးဝံ.အဂ်းမွပ်းပခ် သုခ်,လိး ကိၤ, သုခ်,ထိၤးသိမ်း ဖွင်းငင; ငလး ဖေၤ,ခိုၤးပိုၤးခိုၤ.တွခ်း
ခွင်လုၤးဂူၤးကေ,ခပ်ယူ, အိယဝ်.။

လိုခ်းသုတ်းငတေ. တီးလိဝ်းလုၤးမိုၤးတီမူဝ်ခရေလီ ကခ်မီးခိုၤးဂူၤးပိၤ,ပိုၤးဂခ်အမ်လါအိ. တၢ,တေ
လုၤ.တိုၤး ဖိုတ်တေရေအပ်.ဝါးကမ်,ဗီၤ,အခ်. လူၤ,လိးမီးဝံ. "လွၤးပိၤ,ပိုၤးလေးလွတ်,လုၤ.အ်း" အိယဝ်.။
ပေးကပ် ဝါ,တတူၤ,ဝုၤးပိခ်ယု, (communitarianism) ဝါးအိ ခိုၤးပိုၤးခိုၤ.တွခ်းခွင်ဂူၤးယေးဂေၤ.လုၤအိ. ဂံ.
လေ,ကပ် ဖုၤင်ငဝ်းတူၤ,ဝုၤးအခ်. သၢင်,ရှၢင်းပခ်ငလး ယူ,တီးတူၤဂပ်, ကမ်,လၢင်းမီးသုခ်,လုၤဂ်းသေ၊
လွၤးပိခ်ပီးခွင်.ဂခ်လုၤလု, ဂိုတ်,လိၤ.မး၊ ဖေၤ,သု,ဂိုၤးယမ်၊ ခိုၤးဂူၤး ငလး ဂုၤမ်းလာတ်းလိဝ်.ခိုၤး လိဝ်း
အိအိ. ပိခ်ခိုၤးပိုၤးတူၤ,ဝုၤး ကခ်ခိုၤ.ခါးလမ်,လွၤးသုတ်း အိယဝ်.။ ဂွပ်းအိ လင်,တဂ်းတၢ.ဗီၤ,တေၤ, ပး
ရှပ်.ရှခ်လိပ်ပရေ ကခ်ဝါး လုၤးလၢမ်းယူ.ယုးလုၤးမိုၤးအိ. ကမ်,တၢပ်းခိုၤးပွင်ယု.မုခ်း ခိုၤးပိုၤးခိုၤ.တွ ခ်း
ခွင်ဖိုၤးငင;ယၢင်,လုၤ ဂိုၤ,လုၤးယူ,ခိုၤးဂၢင်ဂွၤးအခ်.သေ၊ လင်,တဝ်.အေလွၤးဝါး ဂူၤးဂိုၤးမိုၤးယေး
ဂေၤ.အိ. ယိုခ်ယခ်ပိခ်ဂူၤးဂေၤ.ခိုၤးသေ သိုဝ်,သါခ်ဗီၤ,ပိၤးဂခ်ဂွၤး ကမ်,ဂုမ်,ထုခ်း၊ လူၤ,လိးဝံ.

ခိုက်ယိုအိတ်အိတ်ပီအိတ် လုဂ်းလုဂ်းခွင်တူင်,ဝူင်းဟိုင်းငးဂူအ်း ယေးပွတ်းယေးတွက်းဂွအ်, အံယဝ်။ ဖါအ်,တီး အ်းသေ တေလံးယိုအိတ်အိတ် တူင်,ဝူင်းဟိုင်းငးဂူအ်း ကန်ပီအိတ်မီးပိ။ ပိုင်ဟိုင်းပိဂ်,ပိုင်းလံးလံးမိတ်းအ်းဂွ လုဂ်းကမ်,ဂါး တါ,တေဂေ,သါင်; လွင်;ပိအ်,ပိ,ယိုအိတ်အိတ်အိတ် အ်းငးတူင်,ဝူင်းဟိုင်းငးဂူအ်းကန်ဝါးမား အ်းဂေ; ပီအိတ်ကန်လမ်,လွင်; အံယဝ်။ ဂွပ်းအံ ပိုင်;တါ,ဂိတ်,ခေပအ် လုဂ်းလံးဟိုင်းငးဂူအ်း ကန်ပိ ဂ်.ပိုင်;လေးလွတ်,လိဂ်.အ်းလူင်အံ။ လူဝ်,လံးမီးခပ်.အိတ်ပံးမိုင်း ကန်ကမ်,မိုင်ကန်အ်းသေ။ ဟိုင်းတေရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,အိတ်,အံဂေ; ပီအိတ်ဝံ.တါင်လူဝ်,ယါင်,အိုင်; ကန်ဂိုင်,လိမီးအ်းယူ, အံယဝ်။

လှိုင်းလှိုင်းမိုင်း ကန်လှိုင်းတိုင်းမား ဟိုင်းတေရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,အိတ်, ငးလး; တူင်ထူပ်းခပ်

ပိုင်းလင် ငးလး; ငပ်းငါ, လုဂ်းပိုင်းဟိုင်းတေရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,အိတ်, ခွင်မိုင်းကိတ်တိယ

လှိုင်းမိုင်းကိတ်တိယအံ။ ခိုင်းဂူအ်းဟေ,သါ, ပိဂ်,ပိုင်;ဂျိုင်;ဂျိုင်,ဂန်အမ်လံးငးလး; တူင်ထူပ်းဟိုင်းတေရ အပ်.ဝါဂ်းကမ်,အိတ်,ခပ်အံဂေ; လံလူင်;မားတီး လွင်;ပိဂ်,ပိုင်;ဂျိုင်;ဂျိုင်,အ်း ဝါးအံယဝ်။ တူင်ထူပ်းကိတ်တိယ အံ။ ခါဝ်.ခါဝ်.ငတေ. လိဂ်,ဂိတ်းသွင်တွက်; ကန်ဝါး ပိုင်ပိအ်အ်းအားတီး ဂိတ်သျမိယါ။ ဂျမူး ငးလး; ပိုင်ပိအ် အ်းအားတီးဟေ,ဂွင်,ဝန်းကွဂ်,အံ လိပ်;ဂိတ်းဂူ.လံးယူ,။ လှိုင်;လွင်;ဂိတ်သျမိယါ (၁၉၄၇ - ၁၉၄၈) အံ။ ပီ အ်းမားလွင်;လွင်,ငိတ်;ယံ,လူင်သုတ်း တါ,ကိတ်တိယ ကန်တိုင်.လင်,လံး လွတ်းလိပ်းအ်းယူ,ယဝ်။ ဂိတ်သျမိယါ ငးလး; ဂျမူးအံ။ မီးအိုင်သန်လုံဂေမဝန်,တါ,သေ ပီအ်းအားတီးကန်မူး,သလိမ်,ဂမ်;အမ် ယူ,သင်းယဝ်။ မိုင်;ကိတ်တိယ တိုင်.လင်,လံးလွတ်းလိပ်းအံ မဂျရါလျ ဂျရိသိုင် (Maharaja Sir Hari Singh) ဟေ;ဟိုင်းငမ်းအားတီးအ်းအံ။ ပီအ်းဟိုင်းပိုင်;ယမ် ဟေ,သါ,ဂိတ်,တူ,သေ မီးလှိုင်;ခွင်;ဂူမီးတင်း မိုင်;ကိတ်တိယမားယဝ်။ ဂွပ်းအံ လှိုင်;ဂူအ်းပိုင်.တီး လင်,ယိပ်းဂွင်;ဂါင်,လုဂ်.ဟိုင်. သေ လုဂ်းလံးယူပိုင်;ဂါင်, တီးမိုင်;ပုဂ်ဂိတ်သတန်ဂေ; ဂမ်.ယွင်ပန်ဂိုင်;ငးလး; ပီအ်းလွင်;တါ.အိတ်,လူင်မား ဂျါအ်.တေ,ဂိတ်,ကွဂ်, ပါင်တိုင်; ကိတ်တိယ-ပုဂ်ဂိတ်သတန် ပွဂ်;ထီးအိုင်;ယူ,ယဝ်။ (Keay, 2010)။

လှိုင်;အားတီးဟေ,ဂွင်,ဝန်းကွဂ်,သမ်. ပိဂ်,ပိုင်;ဂန်တင်း လှိုင်;ဂိတ်သျမိယါပံ.ယဝ်။ တီးကိတ်တိယအံ။ ဂူဝ်အပ်.လံးခိုင်;အိုင်လုံ မီးမွဂ်;ယေးပါဂ်,လါအ်.သေ ယူ,လွတ်,လိတ်,ပတ်းပိုင်.လှိုင်;မိုင်;ပံ.သေတါ. က

ဆွယ်သွင်းခွင့်တရပ်။ ဆုံးအားတီးဖော်ရှင်၊ဝန်းကွက်၊ဂေး မီးယပ်။ (Bhattacharyya, 2023)။
ဆပ်ပိုင်နိုင်ငံ၊လိုင် လိုင်းယူသင်းဆုံးအားတီး ဖော်ရှင်၊ဝန်းကွက်၊ လိုင်ဆင်၊ အားဂလိန်း၊ မဆိပူရ၊ မီလှိုင်ရမ်
လိုင်းဆီး ဆီ ပီဆင်လောင်းခိုင်းခိုင်းလွှဲဂမ်းဆမ်သေ ကပ်လိမ်ဖိုင်ငေး ရှိတ်းရှုံးတောင်းယမ်း၊
ပိတ်၊ပိုင်၊ရှိုင်းရှင်၊ဂန်တင်း အားတီးတိုင်၊ကန်ခပ် ဆုံးခိုင်းကိန်တိယဆန်းယူယပ်။
ဆုံးအားတီးကန်ဝားမားဆီးဂေး ရှိုတ်၊ပီဆင်လွင်းမိတ်၊ရှင်၊တိုင်ဆိုင်ယူ၊ ရှာဆ်၊တေး၊ဝန်းမိုင်းလိပ်သေ
တိုက်ပီဆင်ဝံ။ အားတီးရှုန်းမုန်းတိုက်၊လိန်းသုတ်းယူ၊ ဆန်းယပ်။ (Das, 2013)။ လိုင်းအားတီးလိုင်းဆီးဂေး
ပီဆင်လွင်းတေး၊ခိုင်၊လိုင် ကန်လီးထုပ်းလားမား လိမ်မိုင်းခိုင်းကိန်တိယ တိုက်၊လင်၊လီးလွတ်းလိပ်းဆန်းယပ်။
ရှပ်းဆီ တေး၊တေလှိုင်၊တီးလိင်၊ရှန် ပန်းပိုင်လင်းမိုင်း ဂေးလိတ်းလီး လိုင်းလွင်းအားတီးလိုင်းဆန်းဆီ
ယူ၊တီးကိန်တိယ လီးခတ်းလုံပွင်သင်းမား လိမ်မိုင်းတိုက်၊လင်၊လီးလွတ်းလိပ်း ရှာဆ်၊
တေး၊ဝန်းမိုင်းလိပ်ယပ်။ (Das, 2013)။

ခိုင်းကိန်တိယ ခတ်းလုံရှင်၊ရှိုင်းပန်းပိုင်လင်းမိုင်း ငလး တေး၊ခွတ်း၊ဖွတ်းမိုင်းရှမ်းတုမ်မား
ရှပ်းတီးရှပ်းလင်းဆီ။ ခပ်၊ခပ်၊ငတေ။ တေလင်းမာ်တွင်းဂန်ဝား ငတေ၊တီးလင်၊ရှာလီးလွတ်းလိပ်း တေး၊ထိုင်
၁၉၅၆ ဆီး ဆီ ယူ။ ဆုံးလှိုင်၊ခပ်းဆန်း လီးလီးဆီဆ်၊ဆန်းပွင်သင်းမား လိုင်းမန်းတတ်းလေးမိုင်း ငလး
ခန်းတွန်းတိုင်၊ပိုင်သေ မိုင်းပီး ၁၉၅၀ လိုက်လက်ဆင်၊၂၀ ဝန်းဆန်း။ ခွတ်း၊ဖွတ်းလီးထိုင်
နိုတ်တေရယူဆိတ်း/လေးမိုင်း၂၇ ကန်ယူယပ်။ (Bhattacharyya, 2023)။ ဆုံးဂေးပီး ၁၉၅၃ တေး၊ ၁၉၅၆
ဆန်း။ ဂေးမတီယိုဆ်ယန်လေးမိုင်း (States Reconnization Committee, SRC) ခွင်ခိုင်းကိန်တိယဆီ။
ပီဆင်ခန်းတွန်းလမ်းလွင်းမားတေယပ်။ မိုင်းယမ်းခွတ်း၊ဖွတ်းလေးမိုင်းဆီ လှိုင်၊တီးဂေးမတီဆန်း
ငတေ၊ကွန်ယိုဆ်းတိုင်၊ပန် ပိုင်းတေး၊လိုင်းလေးမိုင်း ကန်ယိုဆ်းယွန်းခွတ်း၊ဖွတ်းဝံ၊ခပ် တေလင်းလီး
ကျ၊အေး၊သုန်းပွင် ငလး လဆ် ထမ်း (power and status) ဆင်၊ပိုင်းဆန်းယူယပ်။ (Bhattacharyya,
2023)။ သိုပ်၊သေ ခွတ်း၊ဖွတ်းပား

ခွင်သီတမ်းဝင်းသုန်း၊ဖွင်းငမ်းရှင်၊ခေး အားတီးသန်လွံ (Autonomous Tribal District Council) ဆန်း
သေ၊ သုန်း၊ဖွင်းငမ်းရှင်၊ခေးခိုက်၊တွန်း (Special Autonomous) တေး၊အားတီး ရိတ်သုမိယာ ငလး ရှုမူး ဆီ

ဂေး ပူင်ပမ်းဝံ.ပခ် ဆွဲးပုင်လုဂ်းမိုင်းကိခ်တိယ မတ်.တၢ ၃၇၀ ဆခ်.ယဝ်.။ တၢ,အၢးတီး; ငလ; လေးမိုင်း ကခ်ဝၢးမၢးလိုင်းဆခ်;ဆံ. မွပ်းပခ် သုခ်,ပူင်ပမ်းပုင်ဂုင်းခေၢ ငလ; သုခ်,လံးသုခ်,ပီခ်ရှင်း ခေၢတၢင်,ပူင်ဂုခ်,ယဝ်.။¹ တၢ,အၢးတီး;ပွတ်းလၢခ်းဝခ်းကွဂ်,ငတ. ပူင်ပမ်းဝံ.တီး; မတ်.တၢ ၃၇၁ ဆခ်.သေ သွဲ,ပၢးဝံ. တၢ,ဂိတ်,ခေပခ် ခိုင်းပူင်ခိုဂ်.တွခ်းတူဂ်ဂဝ်, ခွင်လၢဂ်းခိုင်းမိုင်းသခ်လွဲခ်လံး ငလ; တၢ,ဂမ်.လွဲးပခ် ဖခ်,တၢ,ငိုခ်းတွင်း၊ ငိုခ်းဂွင်ဂၢင် တီးမိုင်းသခ်လွဲခ်လံးယူ,ယဝ်. (Bhattacharyya, 2023)။ ဝံးလင်မၢးခ် လေးမိုင်းလိုင်းဆခ်;ဆံ. မ်းတတ်းပီခ် လိုင်းလေးမိုင်းဆွဲးခခ်းတွခ်းခိုဂ်.တွခ်း (Special Category States, 2023) သေ၊ တေၢ,ထိုင်ပီး ၂၀၁၉ ဆံ. တီးတွဲးခခ်းတွခ်းကခ်ဆခ်; တမ်းမီးဝံ လေးမိုင်း ၁၁ ကခ် (ပၢးလီမ် လေးမိုင်း ဆွဲးအၢးတီး;ဖေၢ,ဂွင်,ဝခ်းကွဂ်, ၈ ကခ်) ယူ,ယဝ်. (Bhattacharyya, 2023)။

တီးပၢင်လိုဂ်းတင်းလူင် ၂၀၁၉ ဆီးဆခ်. ပေးဝၢး ပၢတီ ပီဂျေဗီ (Bharatiya Janata Party , BJP) လံးကၢ, အၢ,မၢးယဝ်.ဆံ ခိုခ်းမူခ်.ငမး သုခ်,ဖွင်းငမ်းရှင်းခေၢခိုဂ်.တွခ်း ကခ်ပခ်ဝံ.တီး; ဂိတ်သုမိယၢ ငလ; ဂျမူး ဆခ်.ယဝ်.။ လီမ်မိုင်းသုခ်းတုမ်ဂျၢသိုင်ဂေး; ပခ်ဂုမ်းမခ်;ဝံ.ယဝ်.ငလ; ဖိုဝ်,လံးကၢ,အၢ,မၢးဆံ ကဝ် ခေးမ်းမခ်းတီး;တိခ်းဖွင်းသေ ပုတ်းယၢ.ပိတ်; မတ်.တၢ ၃၇၀ ကခ်ပခ်သုခ်,ခိုဂ်.တွခ်းဝံ. တၢ,အၢးတီး;လိုင်းဆခ်;ယူ,ယဝ်. (Aljazeera, 2019)။ ယူ,တီး; လူင်ပွင်လိုင်း; ကခ်ပၢတီ BJP ကွခ်ရှုင်ဆခ်. ခိုင်ဂိတ်းလိုင်းဆခ်ဆံ. လိပ်းတေခွဲးဂီခ်းကၢခ်း ရှူးကၢ,အၢ,လၢဂ်းသုခ်ဂၢင် ပေး.ယွခ်းထိုင် မိုင်းရှိမ်းရှမ်းမခ်း ပၢဂိတ်သတခ် ငလ; ဂိတ်သုမိယၢ ကိဂ်, ဂျမူး ကခ်ပီခ်အၢးတီး;ခွင်းခမ်ဆခ်.ယဝ်.။ ဂူလ်းဂၢး; မတ်.တၢ ၃၇၁ ကခ်ပခ်သုခ်,ခိုဂ်.တွခ်းဝံ. တၢ,အၢးတီး;ဖေၢ,ဂွင်,ဝခ်းကွဂ်;ဆခ်.ငတ. ကမ်,လိဂ်းလံးသေ တိုဂ်.သိုပ်,မ်းမခ်;ဝံ.ယူ,။

---

¹ ဂူလ်းဆခ်သေတၢ. ယူ,တီး;လူင်ပွင်လိုင်းသုခ်ဂၢင် ဂံ.လေး,ခိုင်ခွဲးဂိတ်လွမ်း ဆွဲးအၢးတီး;ဂိတ်သုမိယၢ ငလ; ဂျမူးဆခ်.သေ သုခ်လံးခိုဂ်.တွခ်း ကခ်ပခ်ဝံ.တၢ,အၢးတီး;လိုင်းဆခ်;ဆံဂေး; မီးခေးထၢမ်မၢး တင်းခိုင်,ယဝ်.။ လိုဝ်ဆခ်. လိုင်းအၢးတီး;ဖေၢ,ဂွင်,ဝခ်းကွဂ်,ဆံဂေး; ကမ်,မီးသုခ်,လံးပိင်းဂခ်တင်း အၢးတီး;တၢင်,ကခ် ဝၢးဆံဂခ်ယူ,ယဝ်. (Bhattacharyya, 2023)။

ပန်ရှာကန်ဂီဝ်,ဂပ်းတင်း ဖိုတ်တေရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗီင်, ခွင်မိုင်းကိန်တိယအံ. ပီခ်ကန်လံးတေး,သူးမား
လိမ်မိုင်းပာခ်ကပ်လွတ်းလိမ်း တေး,ထိုင်ဝန်းမိုင်းအံးသေ ² တေလံးဝး ပီခ်ငင်းလံး ကန်လုဂ်.တီး
လွင်းပိဂ်,ပိုင်းရှိုင်းရှာင်,လူလုး လိုင်းဖေး,သျှာ, လိုင်းခိုင်းဂူအံး ရိုတ်,ကွပ်,မားအံယဝ်.။

တွန်းသွန်ဂါန်လုံ. ဖိုတ်တေရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗီင်, ခွ်းအူးတီးဂိတ်လန်၊ ပတ်.သ် ငလး မိုင်းသပီခ်

မိုင်းသပီခ်အံ. ကမ်,လံးထူပးလျး ပာခ်ခွပ်လုပ်အီ ငလး လွင်းတူင်.အိုင်တျာ,လွတ်းလိမ်း လိုင်.အင်, မိုင်းကိ
န်တိယအန်း.သေတျာ. လံးလတ်းဖေး,မား တွ်းဖွင်းငမ်းခွင်လပ်းကျ,အျာ, ဖေးရန်သိတ်ဂွပ် ဖေးရန်ဂွပ်
ရှိုင်းသီ,သိပ်းပီးမိုင်းသေငလး ဝါးလင်ပာခ်ဖေးရန်ဂွပ် (၁၉၇၅ အီး) အန်း.လင်, လံးငတ,ရှိုတ်း
လွင်းပိခ်,ပိုင်းထူးတီမုတ်ခရေလီ ငလး လိုင်းမုခ်.မေးပဂ်းပိုင်လဂ်းမိုင်းမား တေလံးဝးအံယဝ်. (Mas, 2019)။

ဂူလုးအန်းသေတျာ. ပန်ရှာကန်လံးထူပးယူ, တီးမိုင်းသပီခ် ခွ်းဝန်းမိုင်းလိမ်အံ. တေလံးဝး
ငတ,လံလုင်းမား လိမ်မိုင်းထူပးခါဝ်းသိုဂ်းဂါင်မိုင်းခပ် ငလး ထူပးခါဝ်းလပ်းကျ,အျာ,ဖေးရန်ဂွပ်
ဖွင်းငမ်းမားအန်း.ယဝ်.။ ထူပးခါဝ်းသိုဂ်းဂါင်မိုင်းသပီခ် (၁၉၇၆-၁၉၇၉) အန်း. ဂိတ်လန်အံ. ပီခ်မားအူးတီး
ထိုင်းဂူအန်းဖွမ်. ဖေး,လွဂ်းပိုင်လွမ်လိုင်; (Republicans) ပဂ်းသပ်းသေ လံးလျးတပ်.သိုဂ်းဖေး,ဖေးရန်ဂွပ်
တိဂ်းတိုင်တိုဂ်းတေးမားယဝ်.။ ခွ်းအူးတီးပတ်.သ်အံဂေး; ဖွင်းမိုင်းဖေးရန်ဂွပ် ကုပ်.ပိုင်,ယူ,အန်း.
ဂိုတ်,မီးဂါန်လုဂ်.ဖို အံ. တျာ,ပူတ်းပွံးအူးတီးပတ်.သ်မားယူ,အင်,ဂပ်, (Mas, 2019)။

ဂိတ်လန် ငလး ပတ်.သ် ကန်ပီခ်အူးတီး ခွ်းမိုင်းသပီခ်အံ. မီးလွင်းပိဂ်,ပိုင်းဂန်တင်း အူးတီးခွ်းမိုင်း
ကိန်တိယ ကန်ဝးမားပူးအိုင်အန်းလုံ. လိမ်တင်း အူးတီးခွ်းမိုင်း အါဂျီရီယာ ငလး သူတန် ကန်
တေသိုပ်,ကုပ်,ဂျာ,အန်း.လုံ ယူ,ယဝ်.။ သွင်အူးတီးကန်ဝးမားအန်း ပီခ်ဝံ.အူးတီးကန်မာဂ်းမီးလိုင်သုတ်း
ခွ်းမိုင်းသပီခ် အံ.ဂေး; သမ်.ပီခ်ကန်ပိဂ်,ပိုင်းဂန်တင်း လိုင်းအူးတီးဂမ်;အမ်အမ် ကန်လုံ.တိုင်းဖိုတ်

² မိုင်းကိန်တိယအံ. တိုဂ်းလံးတေး,သူး ပတ်ဂ်းခါတ်;ဂွင်;ဂါင်, ခွ်းအူးတီးထိုင်းအန်းယူ, တေး,ဝန်းမိုင်းအံးယဝ်.။

တစ်ခုစီပေးပို့ရန်၊ (ပိုင်လူင် လိုင်းအားတီး ကာဏ်အဆ.အမ်းဝံ. နှင့်ဂန်လိဂ်းအံး) အဆ. ခေးအိုင်းယပ်.
(Mas, 2019)။

တီးမိုင်းသပီအံ. နှင့်ပန်းပိုင်လမ်းမိုင်း ၁၉၇၈ အီး ကာဏ်အတ, ပိန်,ပိင်းလူးတီမူဝ်ခရေလီ
ဝါးလင်ပာဏ်အရေအရက်အဆ. တေလံးဂုဏ်ခန်းတွန်း; ခွင်လိုင်းအားတီးဖွင်းငမ်းရှင်းခေး (statue of
autonomy) ယူ,ယပ်.။ တီးပန်းပိုင်လမ်းမိုင်း ၁၉၇၈ အီး မတ်.တၢ ၂ အဆ. သုံ,ပးဝံ.ဝး
အင်,ရှိုလ်လွင်းခွတ်,လှိုတ်းလှိုဝ်.လတး; ခွင်မိုင်းသပီအံ တေကမ်,ဂုဏ်ပင်းအံ. တေရှပ်.ပာဂ်,ပန်
သုန်း,ဖွင်းငမ်းရှင်းခေး ခွင်လိုင်းအားတီး; ငလ; မိုင်းဂုဏ်း အံသေ၊ တီးမတ်.တၢ ၁၃၇ အဆ.သမ်. သုံ,ပးဝံ.
လွင်းတေခွတ်,ဖွတ်; လိုင်းအားတီးဖွင်းငမ်းရှင်းခေး ယူ,ယပ်. (Agranoff, 2010)။ မိုင်း ၁၉၇၉ အီး
လှိုဏ်တီလိမ်ပုအဆ. လတ်းရှိုတ်းပာင်ယင်,ဂင်လုံ နှင့် အားတီး; ရိတ်လန် ငလ; ပတ်.သံသေ
မန်းမန်းပိန်မး အားတီးဖွင်းငမ်းရှင်းခေးအံမန်းသေငလ; မိုင်း ၁၉၈၁ အီးအဆ. ပုင်ပး
ပန်းပိုင်သင်းလွင်းဂုဏ်ဂိတ်ခွင်ခက်.ဂါဏ်ဖွင်းငမ်းရှင်းခေး (law on the harmonization of the autonomy
process, LOAPA) မးယူ,ယပ်. (Agranoff, 2010)။ သိုပံသေဂေး; နှင့် အားတီးလိုင်းအဆ.အံ. တမ်းဝါင်းလံး
ပုလိမ်အံ ငလ; လှိုင်းပွင်လိုင်း; ရှင်းခေးမးယပ်.။ ဂွမ်းအဆ.ငလ; ငတ,မိုင်း ၁၉၈၀ အီးသေ
လိုင်းအားတီးဖွင်းငမ်းရှင်းခေးအံ. မီးသုဏ်,လတ်းပွင်လုံ.တိုင်းမး ဝိုဏ်းခွန်,ကာဏ်လံးမးတီး
လှိုင်းတတ်းသိန် ၊ ဖေ,ပးမုန်း၊ မိပ်အီသေပေသုယု၊ ဖေ,ခွင်းပုလ်; လှိုင်းအံးသေ နှင့်ငဂ; ၁၉၈၅ တေး, ၂၀၀၂
အဆ. သုန်း,ပွင်လိုင်း.အင်, လှိုင်းပးပုလ်,လု၊ လှိုင်းပးယူ,လီ၊ လှိုင်းရှပ်,လှိုင်းဂန်ဂုဏ်း လိမ် လှိုင်းအံး
လုဂ်.တီးလှိုင်းပွင်လိုင်းသုဏ်ဂင် ကာဏ်မီးတီးမိတ်တရိတ်. ကုဏ်းကပ်;ထိုင် အားတီးဖွင်းငမ်းရှင်း
ခေးမးလှိုင်းလှိုင်းယူ,ယပ်.(Agranoff, 2010)။

ဝါးလင် ၂၀၀၀ အီးအံ. နှင့်ငဂ;လှိုင်းပွင်လိုင်းသုဏ်ဂင် ငလ; လှိုင်းအားတီးဖွင်းငမ်းရှင်းခေး၊ကာဏ်ဝးမးအ ဆ.
မီးလွင်းခိုင်းရှိုင်းဂန်မးသေဂေး; မိုင်း ၂၀၀၅ အံ လုဂ်.တီးလှိုင်းပွင်လိုင်းသုဏ်ဂင် တီးမိတ်တရိတ်. ပိုဏ်
ကွဂ်,ဖိုဏ်ရှိုင်းငါးလေးခပ် ကာဏ်အပ်.သင်းခိုဏ်း သုန်း,ဖွင်းငမ်းရှင်းခေး အားတီးဂိတ်လန်အဆ.သေ

ဝိပိုင်လူင်ပိုတ်,ဆေ လိုင်းရှမ်းမိုဝ်းပွင်သင်းလီ; ဆုံးစားလူင်ပွင်လိုင်းသုန်ဂါင် ငလး
လိုင်းအားတီးဖွင်းငမ်းရှင်းခေအဆ်.လုံ၊ လိုင်းရှမ်းမိုဝ်းပွင်သင်းဂါန်ငါန်းရှပ်.လုံ;ရှမ်းမိုင်းလုံ၊
လိုင်းလိဂ်,လုံ.ဖေ,တၢ,ငိုင်းတွင်းလုံ လိမ်လိုင်းအံ;ယူ,ယဝ်. (Agranoff, 2010)။ လိုင်းဂပ်.ဂိမ်းမာဂ်;မီး ပီး
၂၀၀၈ အံဂေး; ပေးယွန်းထိုင် လိုင်းအားတီးဖွင်းငမ်းရှင်းခေမးယူ,ယဝ်.။ စတ,မိုဝ်; ၂၀၁၀ အီး
အားတီးဂိတ်လန် တူင်းဆိုင်ခိုင်လုံ ငးဖေတ်,ကွဂ်,အံ. ရှင်းဂိုမ်းမးသေ ဖိုဝ်,ထိုင် ၂၀၁၂ အီးဂေး;
ပွင်းခိုမ်းပိတ်းမးယဝ်. (Andreu, 2019)။

ဆုံးပုလိမ်နိတ်လန်အံဂေး; ပုတီဖေ,ဖေတ်,ကွဂ်,ခပ် ရှင်းယုံ,မးငလး; ဖိုဝ်,မးရှိတ်း ပါင်ယင်,ဂါင်လုံ မိုဝ်;
၂၀၁၇ အီးအံ ရှမ်းပိုမ်း.တီး ဂမ်.ယန်တၢ,ဖေတ်,ကွဂ်,အံ. မီးထိုင် ၉၀.၁၈ % ယဝ်. (Andreu, 2019)။ ရှု လှ်းဂး;
လူင်ပွင်လိုင်းသုန်ဂါင်သပိန် ပါဂ်;ထိုင်ဝး; တာင်းရှိတ်းကန်အန်းအံ. ကမ်,ငါမ်,မိမ်းလွမ်း
ပဂ်;ပိုင်လဂ်;မိုင်းအံသေ တီး.လှပ်းဂုမ်းခပ်ပိတ်; လိုင်းဖူးကွန်ရှပ်အားတီးဂိတ်လန်ခပ်ယူ,ယဝ်. (Andreu,
2019)။

အားတီးဂိတ်လန်အံ. ဆုံးလှပ်းခါဝ်းသိုင်းဂါင်မိုင်းအံဂေး; ရွပ်;ပိုင်းလှပ်းလင်းလွမ်း ရှမ်းဖေ,မိုင်းလွမ်လိုင်း
ခပ်ငလး; ဖွင်းလင်းကၢ,အၢ,ဖေရန်ရှပ်ဖွင်းငမ်းအဆ်. လံ;လှးတိဂ်းတိုင် လိုင်.အင်, ဖိုင်းငး;၊ ရှမ်းလါတ်;
ကန်တိုမ်းပိတ်,ပိုင်;ဂန်တင်း လိုင်းအားတီးတိုင်,ကန်ခပ် ဆုံးမိုင်းသပိန်အဆ်.ယူ,ယဝ်. (Agranoff, 2010)။
လိုင်းရွမ်းမမ်းခမ်လုံမး ဆုံးဂါန်လင်းကၢ,အၢ,အန်းအံ. လာင်းပိန်လွင်းတုမ်.ယွန်း
ပိုင်းတၢ,အားတီးဂိတ်လန် ဖေတ်,ကွဂ်,ယူ,အဆ်.ယဝ်.။ ဂါန်တူင်းဆိုင်လိုင်းဖေတ်,ကွဂ်,
ကန်ဂိုတ်,ပိန်မးယွန်း.ရွမ်းမမ်းခမ်လုံ မိုဝ်;ပါန်လင်းကၢ,အၢ,ဖွင်းငမ်းအန်းအံ. တေလံ;ရှမ်းတီးပိုင်ပိန်
မိုင်းအံဂီရီယု ငလး; ဂါန်တူင်းဆိုင်ဖေတ်,ကွဂ်, မိုင်းသူတါန်ပွတ်းလာမ်း ကန်
တေသိုပ်,လါတ်;ဂျ,အန်းယူ,။

မိုင်းအိုဂျီရီယာ၊ သိုင်းဂါင်မိုင်း ငလး၊ ပတိုက်၊ခါတ်းကန်ဂိုတ်၊မးလွမ်း လွင်းတိုက်၊ယိုက်၊ဆုံးအးတီး

ဆုံးလူဝ်းလး၊ ၁၉၆၀ ဆီးဆန်. လိုဝ်းလိုင်းမိုင်း ကာယုရီဂခပ် ပုန်း.ကွပ်,တုးလွမ်းပိုင်ခွပ်လူဝ်ဆီသေ ကွန်လီးလွတ်းလိဝ်းသဝ်းခေမးယဝ်.။ ငတ,လိမ်ပာန်ဆန်းသေ လိုဝ်းလိုင်းမိုင်းကာယုရီဂ ဂမ်းဆမ်ဆံ. ကွန်လိက်းလးလူး လွမ်းပိုင်ဗိုတ်တေရမးငလး၊ ဆုံးဂးမီးယူ, ပိုင်ဗိုတ်ပုးငမ်ဂုမ်းဂမ် (holding together) ငလး၊

ပိုင်ဗိုတ်ပုးလီးလွတ်းတမ် (coming together) ဆံ သွင်ယိုင်,ဆန်. အိုဂျီရီယာငတ. လိမ်မိုင်းလင်,တိုက်.လီး လွတ်းလိဝ်းသဝ်းခေဆန်. ပုန်းတင်းလွမ်းပိုင်ဗိုတ်တေရမး လူလ်းပိုင်ဗိုတ်ထီးဆိုင်ယဝ်. (Suberu,

2017)။ မိုင်းအိုဂျီရီယာဆံ. မိုင်း ၁၉၆၀ ဆီး လိုက်ကွပ်ထုပ်ပု ၁ ဝန်းဆန်. လီးလွတ်းလိဝ်းမး တီးကိင်းဂလိတ်းခပ်သေ မိုင်းယမ်းဆင်,ဆန် မိုင်းခပ်ဆံ; တတ်းပိန် ဆးတီးပွတ်းရှင်,၊ ဆးတီးပွတ်းတုက်း၊ ဆးတီးပွတ်းကွပ်, ငလး၊ ဆးတီးမိုင်းပုးတမ် လာဂူဝ်.သ် (Lagos) ဆံ မးယဝ်. (Egwim, 2020)။ ဖိန်လတ်းဗိုတ် တေရ ပာန်တိုက်.ငတ,လီးလွတ်းလိဝ်း ခွပ်မိုင်းအိုဂျီရီယာ ကန်မီးလုမ်းလောင်းခိုဝ်း ၂၅၀ လိုဝ် (ဂမ်းဖွင်းယင်းဝး၊ တေလင်းမီးထိုင် ၃၇၄ ခိုဝ်း ဆံဂွန်,) ငလး၊ ဂွမ်းလတ်းပိုဆံ.တီး မွပ်း၂၀၀ ဆန်.ဆံ. တေလီးဝး၊ ကမ်,မီးလွင်းဂုမ်,ထုန်းမး ဆံယဝ်. (Anugwom, 2020)။

လူဝ်းခါဝ်းငတ,လိက်းလးလူး ပိုင်ဗိုတ်ဗိုတ်တေရ ခွပ်မိုင်းအိုဂျီရီယာ ယမ်းခိုက်.တွန်းဆး, လိုင်းဆင်, လူဝ်း ခါဝ်းပိ,ဂိုတ်,ပိန် လွင်းယိုတ်းကာ,ဆး, ၁၉၆၆ ဆီးဆန်.ဆံ ကွန်မာ်ထိုင်ဝး၊ ပိန်ခါဝ်းယမ်းလူတ်းယွန်, တး,လွင်းသုန်ဂါင်ဂုမ်းဂမ် ယွမ်းကေ,သုတ်းထံ.ဆံသေ ဝီးလင်ဆန်းဆံ ယူ,တီးလူင်ပွင်လိုင်းသိုက်း ဂိုတ်းယင်.ပိတ်း ပန်းပိုင်လက်းမိုင်း ၁၉၆၃ ဆီးသေငလး၊ ယုဂ်.ခိင်းလွင်းသုန်ဂါင်ဂုမ်းဂမ် ခိုဆံးသုင်မးယူ,ယဝ်. (Suberu, 2017) (Egwim, 2020)။

လိမ်မိုင်းပိ,လီးလွတ်းလိဝ်းဆန်. ဆုံးငလးလုမ်းလောင်းခိုဝ်းဆုံးမိုင်းအိုဂျီရီယာခပ်ဆံ. တိုန်းကမ်,ထုဂ်,မေ၊ ဂန်မးသေ ဆးတီးဆင်,ဂန်ဂေး၊ လိုင်းမာဂ်းမီး၊ လိုင်းဂန်ဂုန်း၊ လိုင်းပီးမိုင်း ပိဂ်,ပိုင်ဂိုင်းရှင်ဂန်ရှိုင်း တေ.ယဝ်.။ ခိုက်.ခါးဆး,လမ်း ဆင်,ဂိုဝ် ရှေ့လု-ယူလုဆီ (Hausa-Fulani) ကန်ပိန်လောင်းခိုဝ်းလုမ်းယု, ဆုံးပွတ်းရှင်, တေကမ်,လင်းရှင်,ငမ်းဆိုင်ခပ်ဆန်. လိုင်းလုမ်းလောင်းခိုဝ်းကွန်, ဆုံးပွတ်းလမ်းဆံ. ပိ.

ဗဟိုဌာန၊ ယူဂန္ဒါ၊ မိုရိုဒို၊ သေ လိုင်းလမ်းလမ်းခိုင်းဆုံးပွတ်းရှင်၊ ဂေး၊ လွမ်းမိုးလှ ဂွင်ဗေ၊ ပွတ်းလမ်း
ကျ၊ ဆေးယုတ်၊ သင်ဗေးယူ၊ အဆင်ယင်။ (Suberu, 2017)။ လိုင်းယူ၊ သင်း ဆုံးဆေးတီးပွတ်းကွက်၊
မိုင်းအိုဂျီရီယာအဆင်၊ ဂမ်း၊ အမ်အမ်အေ၊ ပီအ်လင်းခိုင်း ကိုဂ်ပူဝ် (Igbo) သေ သမ်.ဂီ.ပီအ်ပတ်းခါတ်းဂန်တင်း
လိုင်းလမ်းလမ်းခိုင်း ဆုံးပွတ်းလမ်းအဆင်ယင်။ (Egwim, 2020)။

ဝါးယိုတ်းကျ၊ ဆေး မိုရိုဒို၊ ၁၉၆၆ အီးယင်။ ယမ်းလှင်ပွင်လိုင်းသိုင်း လိုင်းလမ်းပိတ်းမိုင်းအိုဂျီရီယာအဆင်
လှင်တီး၊ ဆေးတီး၊ ၃ ကန် ရှိတ်းပီအ်ဂျာ၊ ဝေးမိုင်း ၁၂ ကန်သေတျာ၊ ဗူးဗွင်းငမ်းဂမ်းအမ်အမ်အေ
ဂွလ်းပီအ်ဂွန်းပွတ်းရှင်၊ သေ သမ်.ကမ်၊ မီးလွင်းလိင်၊ မိင်၊ ကျ၊ ဆေးတေးတေးဝါးဝါးလေး
ပီအ်ကန်သုအ်ဂင်ဂမ်းဂမ်အမ်လှိုင်ဝီ.ယူ၊ ယင်။ (Suberu, 2017)။ ယူ၊ တီးလှင်ပွင်လိုင်းသိုင်း
လိုင်းလမ်းပိတ်းလိုင်းအမ်အေ၊ ပီအ်လွင်းယိုင်းကမ်း ယျာ၊ ရှုံးဆေးတီးကန်လိင် ကီအ်ရှိုင်းယုတ်၊
ဆုံးလွင်းပိုင်ဗိုတ်တေရ အ်ဂေးဝါး၊ ပီအ်ကန် ကီအ်ကမ်းလိင်၊ လိင်၊ ပိတ်း၊ ဆေးတီးပွတ်းကွက်၊
ကန်ခတ်းလှဗေတ်၊ ကွက်၊ ယူ၊ ယမ်းအင်၊ အမ်အေဂေး၊ မီးဂွန်းဝါးယင်။ (Egwim, 2020)။

မိုရိုဒို၊ ၁၉၆၇ အီးအမ်. ဆေးတီးပွတ်းကွက်၊ မိုင်းအိုဂျီရီယာအေ၊ ပိုအ်ဗေင်၊ လွတ်းလိင်သင်းခေ
ပီအ်မိုင်းလွင်လိုင်းပီယာဗြာ (Republic of Biafra) အီယူ၊ ယင်။ လှင်.ကပ်ယမ်းအမ်
သိုင်းဂင်မိုင်းအိုဂျီရီယာ ငတ၊ ပီအ်မေးသေလေး၊ ပူးလိမ်ခိုင်းဂွန်း ကိုဂ်ပူဝ်အေ၊ ကန်လမ်းလှတံမေး
မီးထိုင်သမ်လမ်းယင်။ (Anugwom, 2020)။ ပင်တိုင်းကန်အမ်၊ ယင်.တိုင်းဂျာ၊ မိုရိုဒို၊ ၁၉၇၀ အီးအမ်.သေ
ကပ်ပိုအ်းမိုင်းအိုဂျီရီယာဝါးလိုင်း ပီအ်သိုင်းဂင်မိုင်းကန်ယုတ်၊ လှင်သုတ်းသေလေး၊ ရှိတ်းရှုံးခိုင်းဂွန်းကိုဂ်ပူဝ်ခပ်
လမ်းခါးပီးဂျာ၊ ဆုံးဆေးတီးဗေ၊ လမ်းဝမ်းကွက်၊ ယူ၊ ယင်။ (Anugwom, 2020)။

မိုရိုဒို၊ ၁၉၇၅ အီး တီးမိုင်းအိုဂျီရီယာ ခိုအ်းပီအ်လွင်းယိုတ်းကျ၊ ဆေးထိုင်ပွတ်းခိုင်းသေ
လှင်ပွင်လိုင်းကန်ယိုတ်းကျ၊ ဆေးအမ်. မုအ်.မေးလှိုင်.တိုင်းခိုအ်း ပမ်းပိုင်လမ်းမိုင်း ၁၉၆၃ အီးသေလေး
ယုတ်.ခိုင်းလွင်းသုအ်ဂင် ဂမ်းဂမ်ဂွလ်းကမ်၊ ဂေး မိုရိုဒို၊ ၁၉၇၆ အီးအမ်. မေးခွတ်းဗွတ်းပီအ် ၁၉
ဝေးမိုင်းယူ၊ ယင်။ (Anugwom, 2020)။

ဆုံးလူဝံးပုၤဆဲးလူဝံးပုၤလိုင်လိုင်သိုဝ်းဂူသိုဝ်းပုၤသိုဝ်းအံၤ ဖေၤပွတ်းရှင်ဂွၤလှ်း သုမ်,ငုမ်းမးဂမ်းဆမ်သေ တပ်သိုဝ်း ဆဲးဂေး ဂူဆဲးပွတ်းရှင်,ခပ် ခပ်ပးဝံၤဂမ်းဆမ်ယဝ်. (Egwim, 2020)။ ညိုဝ်,ထိုင် ဘၣ်ဇၣ် ဆီးဆဲး လိုဝ်းလေးမိုဝ်းဆဲး. ဝမ်းဗွတ်ထိုင် ညၣ် ကဆဲးသေ တေးထိုင်မိုဝ်းလိဝ် တိုဝ်.ပီဆဲးဝံၤဆင်,ရှင်ဆပ်.ကဆဲးဆဲးယဝ်.။

ဝံးလင် လူဝံးပုၤလိုင်လိုင်ဂူဆဲးမိုဝ်း လံးကၢ,အၢ, မိုဝ်း ဘၣ်ဇၣ် ဆီးဆဲးဆဲး လေးမိုဝ်းတီးတၢင်းပွတ်းရှင်, တင်းဆမ်ဆဲး. ကွၢ်ဆိုင်သၢင်းမး တၢ,မဂ်းမဆဲးပုၤပး ပဂ်းပိုင်ကိတ်သလမ်ယူ,ယဝ်. (Egwim, 2020)။ တီးမိုဝ်းဆဲးဂီၢ်ရီယုဆဲး. လွမ်းဆင်,လွင်းပိဂ်,ပိုင် လိုင်လိုင်ဂူဆဲးမိုဝ်း. လိုင်လိုင်,သၢ, ဆမ်လံၤလေး ဝံးလင်ပီး ၂၀၀၀ တီမ်ထိုင် ဆဲးဆဲး ဆဲးဆဲးပွတ်းရှင်,ဆဲး. ဂိုတ်,မီးမး လုမ်းယိပ်းဂွၤကိတ်သလမ်ခပ်သေ တေးထိုင်ဝံးမိုဝ်းဆဲး တိုဝ်.လံးတေး,သုးဂေးလိတ်; ပဆဲးဂၢဆဲးယူ,ယဝ်.။ ဆဲးပဆဲးဂၢဗိုတ်တေရ ဗွင်မိုဝ်းဆဲးဂီၢ်ရီယုဆဲး. ဖေၤ, လိုဝ်းတိုဝ်းဗိုတ်တေရဆပ်.ဝၢဂ်းကမ်,ဗိုင်, တူဝ်ထူပ်းတၢရဆဲးဆဲး လွင်းလမ်းတၢပိတ်; မိုဝ်းပိုင်ခိုဂ်.တွၢ်ဆဲးဗွင်လၢဝံးမိုဝ်းလုမ်းဂူဆဲးကေး,ခပ်ဂေး မီးမး၊ ယူ,တီးသုဆဲးဂၢင်ဂုမ်းဂမ် ဂေး ဆမ်အၢ,သေ ဗုးဗွင်းငမ်းလိုင်လိုင်မိုဝ်းဂမ်းဆမ်ဆမ်သမ်. ဂုမ်,ပီဆဲးပွတ်းရှင်,ယူ,ယဝ်. (Anugwom, 2020)။ ဂွမ်းဆဲးလေး တၢ,တေဂေးလိတ်; ပတိဂ်းခၢတ်; လိုင်လိုင်ဂူဆဲးမိုဝ်း. လိုင်လိုင်,သၢ, ဆဲးဂေးဆဲးတီးခပ်ဆဲး. လင်,လံးယၢပ်,ယီဆဲးယူ,ထိုင်ဝံးမိုဝ်းလိဝ်ယဝ်.။

လိုင်လိုင်,ကွၢ်, ဗွင်မိုဝ်းသုတၢဆဲး သိုဝ်းဂၢင်မိုဝ်း လေး တူဝ်ထူပ်းပတိဂ်းခၢတ်;

လိုင်လိုင်သုတၢဆဲးဆဲး.ဂေး လွင်းပိဂ်,ပိုင်လုလု လိုင်လိုင်ဂူဆဲးမိုဝ်း. လိုင်လိုင်,သၢ, ဆမ်လံၤသေ တေ,လိမ်မိုဝ်း လံးလွတ်းလိမ်းမး လံးတေး,သုးသိုဝ်းဂၢင်မိုဝ်းလု. ဂၢဆဲးတူဝ်.တိုဆဲး,လိုင်လိုင်,ကွၢ်,လု. ပတိဂ်းခၢတ်;လိုင်လိုင် မိုဝ်းဂူဆဲးလိုင်လိုင်,သၢ,လု ထိုင်ဆဲး ရှၢဆဲး.တေး,ဝံးမိုဝ်းလိဝ်ယဝ်.။ လိုင်လိုင်သုတၢဆဲး ကဆဲးယၢမ်းပီဆဲးမီး လွင်းယိုတ်းကၢ,အၢ,မး ၃၅ ပွဂ်းဆဲး. ယွဆဲးပိုင် လွင်းဗွင်းငမ်းလင်ကၢ,အၢ,သိုဝ်းခပ်လု. လွင်းဂိုမ်ကၢ,အၢ, ဂဆဲးလု. လွင်းတိဂ်းတိုင်လုလု လင်ကၢ,အၢ,သိုဝ်းခပ်လုသေဂေး တိုဝ်.လံးပီဆဲးသိုဝ်းဂၢင်မိုဝ်းယူ, ထိုင်ဝံးမိုဝ်းလိဝ်ယဝ်. (AYFERAM, 2023)။

မိုင်းသူတုာန်အံ. လိမ်မိုင်းပိ,လိးလွတ်းလိင်း မိုင်း ၁၉၅၆ အီးအန်. အ်းဂး; အးတီးပွတ်းလာန်း ငလး ပွတ်းရှင်, ပေးမီးလွင်းခိင်းခိင်တေးဂန်မးယူ,ယဝ်။ ကန်ခိုင်းခါးတေ. သူတုာန်ပွတ်းရှင်, ကန်ဂိုင်းယမ်ကိတ်သလာမ်ဂမ်းအမ် ငလး သူတုာန်ပွတ်းလာန်း ကန်ဂိုင်းယမ်ခရိတ်.ယာန်,ဂမ်းအမ်အံ. ပိဂ်,ပိုင်းရှိုင်းရှာင်, ဂန်အမ်အး,အန်.ယဝ်။ လိမ်မိုင်း AD ၆၀၀ ပါလိုင်းအန်. ကျရပ်.ခပ် ပူအ်.ပိအ်ခပ်မး အ်းအးတီးသူတုာန်ဝန်းမိုင်းအီးငလး တင်းတေ,မိုင်းအန်; သူတုာန်ပွတ်းလာန်းအံ. မီးမးအိုင်းငးကျရပ်. သေ ဂူအ်း ဂမ်းအမ် ကွန်ဂိုင်းယမ်အေး,သျှ,ကိတ်သလာမ်မးယဝ်. ဝါးလင် ကိင်းဂလိတ်;ယိုတ်းမိုင်း မိုင်း ၁၈၉၀ အန်. အံ အေးခရိတ်.ယာန်,ခပ် ငအေးအိုင်းသျှ,သအျ,လွမ်းပွတ်းရှင်,သေဂေး; ပွတ်းလာန်း ငလး ပွတ်းရှင်,အံ. အေး,သျှ, အိုင်းထုင်း ပိဂ်,ပိုင်းဂန်မးရှိုင်းငလး လွင်းပိဂ်,ပိုင်းကန်အန်; ပိအ်မးငင်းငျ,ပတိဂ်;ခါတ်; ဝါးလင်လိးလွတ်းလိင်းအန်.ယူ,ယဝ်. (Ayele, 2017)။ ဂွန်,ပိ,လိးလွတ်းလိင်း လိမ်မိုင်း ၁၉၅၄ အီးအန်. လိုင်း အေးပီးမိုင်း ငလး ရှပ်အေးပွတ်းလာန်းခပ်အံ. ပေးကွန်ရှိုတ်း လွင်းတုတ်းယွန်း တေး,အေး,သင်းပန် လွင်းပိုင်အိုတ်တေရ ကန်တေရှပ်.ပာဂ်,ပန်လိး သုအ်,ပွင်သင်းဂမ်း,ဂျမး,တူဂ်ဂပ်,အန်.မးသေ တေ, ၁၉၉၅ အီး ပေးမီးမး လွင်းယိပ်းဂွင်းလုဂ်.အိုအ်.ယူ,ယဝ်. (Manoeli, 2019)။

မိုင်းသူတုာန်အံ. တေး,ထိုင် ၁၉၇၂ အီး ပိ,ပးမီး ပန်းပိုင်လင်းမိုင်းကန်အိုင်းမန်းမန်းဂိုမ်းဂိုမ်း၊ ဂေးမတီအီ အ်,တိမ်းလင်းမိုင်း ပီး ၁၉၅၇ အံဂေး; ဂွလ်းဝိ.အန်းအိုဝ် လွင်းပိုင်လိုင်းမိုင်းလိပ်အန်. တွန်းလှိုင် လွင်းပိုင် အိုတ်တေရမးငလး လုဂ်;လုမ်းအေး,ပွတ်းလာန်း ငင်,ထွန်တူဂ်ကွဂ်,ဂျ,သေ ထိုင်တီးငင်းလါးသိုင်းဂါင်မိုင်း လိးရှါ.လေး,လှိုင်ရှိုင်းမးပိတ်းယဝ်. (Ayele, 2017)။ သိုင်းဂါင်မိုင်း (သိုင်းဂါင်မိုင်းသူတုာန် ပွန်းထီးအိုင်း) က အ်ဂူ.လင်းဂန်ဝေး Anyanya Movement အံ. တေ,ပိအ်မိုင်း ၁၉၅၅ အီးသေ ရှိုင်းရှီးတေး, ၁၉၇၂ အီးယဝ်။ မိုင်း ၁၉၆၉ အီး လွမ်းရှာအ်အီမါရီ (Nimeiri) ယိုတ်းသိမ်းကျ,အေး,သေ သင်းလွင်းငမ်းယိအ်ဂန်တင်း သူတုာန်ပွတ်းလာန်းမးယဝ်။ ထိုင်အ်းပီး ၁၉၇၂ ငင်,လုင်းလါးမိုင်း လိဂ်;ရှမ်းမါ Addis Ababa Agreement လိးမးယဝ်။

ဂူလ်းဂး လိဂ်းဂူမ်မိကန်ဆန်းဆို့ ပေးတိဂ်းတင်း လိဂ်းဂူမ်မိလွင်းငမ်းယီခ်လုမ်ဂူ (comprehensive peace Agreement, CPA) ကန်တူဂ်းလူင်းမး မိုဝ်း၂၀၀၅ ဆန်းဆိ မီးလွင်းလုတ်းယွမ်းဝိ တင်းဆမ်ယဝ်။ ပိုင်ခိုဂ်ဆိ ဆွဲလိဂ်းဂူမ်မိ ၁၉၇၂ ဆန်း ကမ်ပန်ဝိခေးဂုပ်ပဂ်၊တိမ်တီး တၢ၊လွင်းလွတ်းလိဝ်းသုခ်၊တူဝ် ခွင်ဂူခ်ပိုခ်တီးပွတ်းလၢခ်းခပ်ဂူလ်းကမ်ဂး ခေးဂုပ်ပဂ်၊ တၢ၊ဖေတ်၊ကွဂ်၊ဂေး ကမ်ပးမးသး (Malwal, 2015)။ ဂူလ်းဂုပ်ပဂ်ပခ် ကၢ၊ဆၢ၊ဖွင်းငမ်း ဆိုင်းဖွင်းဆိုင်းလုံသေ တေဝးဆၢဂၢခ်မၢဂ်းမီး ခွင်ပွတ်းလၢခ်းဆိဂေး ကမ်ပန်ဂိုတ်းသၢင်းလွတ်းလိဝ်း။ ပိုင်ခိုဂ်မခ်း ဆၢဂၢခ်မၢဂ်းမီး ခွင်ပွတ်းလၢခ်းခပ် ကန်ဆမ်မခ်းမိခ်လိုင်၊မၢဂ်းဆန်းဆိ ဂူလ်းပိခ်လိုင်ပွင်လိုင်သုခ်ဂၢင် ကန်မီးဖေ၊ပွတ်းရှင်၊ ဂုမ်းဂမ်ဝိယဝ်။ (Malwal, 2015)။ ဖေဝး၊ ပဂ်းပိုင်လဂ်းမိုင်း ၁၉၇၃ မီးမးဆိပေ၊ ဝါ၊ဆၢပိတ်း ခေးမုခ်းကန်ပးဆွဲ လိဂ်းဂူမ်မိ ၁၉၇၂ ဆိဆန်းသေ ဂူလ်းဝိဆန်းဂေးသၢင်း လွဂ်းပိုင်လိုင်မိုင်းလုဂ်းလိဝ်မးယဝ်။ (Ayele, 2017)။

မိုဝ်း ၁၉၈၃ ဆိဆန်း ပုင်ပးပဂ်းပိုင် သျုရီယၢဂိတ်သလၢမ် ပိခ်တၢင်းဂၢခ်သေလး၊ ဝါးလင် ဂကပသျု ယိုတ်းကၢ၊ဆၢ၊ မိုဝ်း ၁၉၈၉ ဆန်း လိဂ်းလၢပိခ် မိုင်းရှုမ်းတုမ်နိတ်တေရဂိတ်သလၢမ်မးယဝ်။ (Ayele, 2017)။ ဂတ၊မိုဝ်းဆန်းမး ယိုင်းခိခ်းတိဂ်းတိုင်တေ၊ ဆၢ၊တီးပွတ်းလၢခ်း ကန်လၢင်းခရိတ်ယၢခ်၊ခပ် ယူ၊ဆမ်ဆန်းသေ လိုပ်းလမ်းခူးသွခ်ဖေ၊ဖေ၊သၢ၊ခရိတ်ယၢခ်၊ခပ် ကွဂ်၊ဆွဲမိုင်းဂျ၊ လိမ်လိုင်ဆိဂေး ဂိုတ်းမးယဝ်။ (Malwal, 2015)။ ဂွပ်းဆိ လင်၊ပိခ်သိုဂ်းမးခိုခ်း ဆွဲးဂး ပွတ်းရှင်၊ ဂလး ပွတ်းလၢခ်းဆန်းယဝ်။ သိုဂ်းဂၢင်မိုင်းဆန်းဆိ ဂတ၊မိုဝ်း ၁၉၈၃ ဆိသေ ရှိင်ဂီးမး တေ၊ ၂၀၀၅ ဆိ သေလး ထိုင် ၂၀၀၅ ဆိလင်၊ လူင်းလၢမိုင်း လိဂ်းဂူမ်မိလွင်းငမ်းယီခ်လုမ်ဂူ (comprehensive peace agreement, CPA) မးယဝ်။

လိဂ်းဂူမ်မိကန်ဝးမးဆိ ပးမီးခေးဂုပ်ပဂ်၊ ဆမ်လိုင် လိဂ်းဂူမ်မိ ၁၉၇၂ ဆန်းယဝ်။ ပိုင်ခိုဂ်ဂတ၊ ပန်ဝိခေးဂုပ်ပဂ်၊ တၢ၊လိုင်ဖွင်းငမ်းရှင်းခေ၊ တီးပွတ်းလၢခ်းဆန်းကမ်ဂး၊ ပန်ပးသုခ်၊ခၢခ်းတမ်း

ဂိမ်းလွမ်းလှိုင်းဂေးအိုင်ဂွမ်းယပ်။ (Ayele, 2017)။ လှိုင်းဆန်။ တိမ်းသွံ,ပုးဝံ.ခေးကန်ဝေး
ဝေးတူဂ်းလှိုင်းလှမ်းဂန်ယပ်။ ရှိုင်းလံးဂူဂ်းပီး မီးသုန်း,ဃောတ်,ကွဂ်,လံး ဆံထိုင်ယပ်။ (Ayele, 2017)။
မိုဝ်း၂၀၁၁ ဆီးဆန်။ တီးသုတုာန်ပွတ်းလောင်း လတ်းရှိုတ်းပင်ယင်,ဂင်လှိုင်းသေ ဂူန်းပိုန်.တီး ၉၈.၈၃%
ဂမ်းယန်တု,ဃောတ်, ကွဂ်,လေး သုတုာန်ပွတ်းလောင်းဆံ။ လင်,ပိန်မေး လှိုင်းမိုင်းလွတ်းလိင်းသပ်း
ခေးလုဂ်းအိုင်ယပ်။ (Ayele,
2017)။ ဂူလုးဂေး လှိုင်းမိုင်းသုတုာန်လောင်းဆံ။ ဝေးလင်လံးလွတ်းလိင်းယပ်.ဆံ ကိုင်အိုင် ပတိဂ်းခတ်းဆွဲ
လေးလောင်းမိုင်းပိုန်.တီးလှိုင်း လွင်းလိဂ်,မိင်,ခွင်းဂေးဂိုန်းတိုန်း ဆွဲဆေးတီးဆမ်.မန်းမိန်လှိုင်း,မာဂ်းဆန်.လှိုင်း
လိမ်လှိုင်းဆွဲသေ တိုဂ်းလံးတေး,သုးသိုဂ်းဂင်မိုင်းဝံ.ယပ်။ (Ayele, 2017)။ သိုဂ်းဂင်မိုင်း ပွဂ်းရှိုဂ်း လေး
ပွဂ်းထီးသွင်ဆန်။ လှိုင်းလမ်းမိုင်းလိဂ်းဂူမံးမာသေ ရိုတ်းယိုတ်းလံးမေးယူ,သေတု. တီးလှိုင်းမိုင်းတေးသမ်.
တီးသုတုာန်လောင်းဆံ။ ဂွလုးပန်ဝံ. သုန်းလံးဖွင်းငမ်းရှင်းခေး ယေးပွတ်းယေးလှိုင်းသေ ကန်ခိုဂ်.ခေးလှိုင်း
ဆင်, လှိုင်းခွင်းဂေးလှိုင်းဆွဲဆံ ယူ,တီးလှိုင်းပွင်လှိုင်းသုန်ဂင် ဂုမ်းဂမ်ဝံ.ဂွလုးယပ်။ (Malwal, 2015)။ လှိုင်း
ဆန်။ လှိုင်းပိဂ်,ပိုင်းလှိုင်းဃေး,သု,ဆံ။ ဆမ်လှိုင်းဆေးလေး လှိုင်းပွင်လှိုင်းသိုဂ်း ဂူ,ပာန်ပာန်ဆံဂေး
ဂုမ်းယုဂ်.မုန်းပွင်ပမ်းပိုင်း ကန်ဂွင်.ဂေး,တင်း ဃေး,သု,ဂိုတ်သလမ်း ကန်ဃေး,ပွတ်းရှိုင်း,ခပ် ရိုင်းယမ်ဆန်
မေးယပ်။။ ဂွမ်းဆန်လေး မိုင်းပိုင်းခိုဂ်.တွန်း ခွင်ဗိုတ်တေးရန်ပံ.ဝါဂ်းကမ်,ဃိုင်,ဆံ။ လှိုင်းမေးသေ ဆွဲလေး
သုတုာန်လောင်း လေး လှိုင်းပွင်လှိုင်းသုန်ဂင်ဂေး တိဂ်,ယိဂ်းဂန်ဆမ်မေးသေ လင်,လံးထိုင်တီးငမ်းလမ်း
ကန်ဃောတ်,ကွဂ်,ဆန်.ယပ်။။

ပိုင်ဗျာင်ဃီဆံဂါန် ဂမ်းဂေး,ပမ်းပိုင်လမ်းမိုင်း

ခိုင်းဆမ်လေး။ လေးမိုင်းကန်အိုင်ဆံ။ ကပ်သုန်း,လံးဖွင်းငမ်းရှင်းခေးဝေးဂေးယပ်။ ကပ်သုန်း,လံးဗိုတ်
တေးရတင်,ကန်ဝေးဂေးယပ်။ ပေးမီးလှိုင်းပိဂ်,ပိုင်းဂန်တင်း လေးမိုင်းတင်,ကန်ဆံ ဂံ.လေး,ပွင်ပမ်းပိုင်း
သေလေးသင်၊ သွံ,ပေးတီးလမ်းမိုင်းသေလေးသင် လှိုင်းတိုင်းဗိုတ်တေးရန်ပံ.ဝါဂ်းကမ်,ဃိုင်,ဆန်.ယူ,ယပ်။။

တီးခန်းတွန်းအံ့လမ်း ဆုံးပန်းပိုင်လမ်းမိုင်းအဆ်း နှိတ်းဂျိုဝ်လို့တိုဝ်း နှိတ်တေရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗင်,အံ တေပီးအေဂျာ, ပိုင်နောင် ၄ မိဝ်းယူ,ယဝ်.။

(ဂ) ပိုင်နောင်လီးလတ်း နှိတ်တေရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗင်, ဆုံးလမ်းမိုင်းနှိတ်တေရ

လိုင်မိုင်း (ကမ်,အဆ်) လေးမိုင်းနှိတ်တေရကဆ်အိုင်အံ့. ကမ်,ဂျးဂွလ်း ပန်းပိုင်ရှင်းခေ (self-rule) တေလီးမီးပျး ပန်းပိုင်ရှမ်းလို့. (snare-rule) ယူ,ယဝ်.။ ကဆ်အံ့အံ့. ပိန်ပိုင်နောင်မန်းတတ်း လွင်းလို့တိုဝ်း နှိတ်တေရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗင်, ကဆ်လွမ်းလူလ်းလေးမိုင်းလိုင်လမ်း,လါသေ ပိုင်ပီးမတ်.တၢ်ခိုဂ်.တွန်းလို့ ပန်းပိုင်လို့ သို့,ဆုံးလမ်းမိုင်းအဆ်.ယဝ်.။ တူဝ်ယာင်,လမ်း ဆင်,ပီးအေမားပျးအိုင်အဆ်းအင်,ဂပ်,၊ ဆုံးပန်းပိုင်လမ်းမိုင်းကိတ်တိယ တီးဂဆ် "လိုင်လေးမိုင်း" အဆ်. ပီးတမ်းဝံ.ဝျး " ဂျးပိန်လေးမိုင်းဆုံးမိုင်းကိတ်တိယအံ့. တေလီးမီးတုးသုမ်,ငမ်း လမ်းမိုင်းယမ်းလိပ်" အံသေတၢ. တီး လေးမိုင်းဂျးမူး ငလး; ဂိတ်သုမိယၤတေ. ပဆ်သုဆ်,လီးသုဆ်,ပိန်ခိုဂ်.တွန်းသေ လူတ်းဝါင်းဝံ.ယူ,ယဝ်. (ပိုင်ခွတ်,ဖွတ်းလေးမိုင်း မတ်.တၢ ၃၇၀ (၁) (ခ) (၂))။ ပွင်,ဝျးတေ. တိန်းဖွင်းမိုင်းကိတ်တိယအံ့. ခါတ်းခွပ်,ဝံ.တီးအိုင် လိုင်သိုဝ်,သါဆ်မိုင်းဆွဂ်း၊ လိုင်; ဂိတ်,ခေ ငလး; လိုင်;ဖေ,တၢ,ငိုဆ်းတွင်း ခွင် လေးမိုင်းသွင်ကဆ်အဆ်.ယူ, အံယဝ်.။

(ခ) ပိုင်နောင်လီးလတ်းနှိတ်တေရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗင်,ဆုံးလမ်းမိုင်းလွမ်းပိုင်လိုင်မိုင်းလိပ် ကဆ်လူတ်းဝံ.လွင်း သုဆ်ဂါင်ဂုမ်းဂမ်

ဂျး,သါင်းလွမ်းလွမ်းပိုင် လိုင်မိုင်းလိပ်ဂျးယၢ, သမ်.လူတ်းယွမ်းဝံ. လွင်းသုဆ်ဂါင်ဂုမ်းဂမ် တင်းတင်းလါးလေး; သင်လိုင်.ဝျး လိုင်လေးမိုင်းအံ့. တုဂ်းယွန်းနှိတ်တေရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗင်,မားအံ ပိုင်နောင်ကဆ်ခိုဆ် ဆ်းမူဆ်.ငမးလိဂ်းလါးပိန် လမ်းမိုင်းကဆ်ဝံ.ဆ်းပဆ်သုဆ်,တီးလေးမိုင်းတိုဝ်းလိုင်အဆ်. ဂျး; မီးယဝ်.။တူ ဝ်ယာင်,မဆ်း တူလ်းတီး ပျးဂျးအိုင်ဂီအီ (Papua New Guinea) ဂျး; လီးယူ,၊ ကပ်လမ်းမိုင်းဝျး လွင်းလွမ်းပိုင်လိုင်မိုင်းလိပ်သေတၢ. သမ်.ပိန်လီးခွတ်,ဖွတ်း; ကဆ်လူတ်းယွမ်းပဆ်ဝံ. လွင်းသုဆ်ဂါင်ဂုမ်းဂမ်အဆ်.ယဝ်.။ ဆ်းငမ်းလါးဆင်,အဆ် တီးဂုဆ်ပူဂါဝီလီ (Bougainville) ဂျိတ်,ပိန်မား

လွင်းတူင်.ဆိုင်တၢ,ဖေတ်,ကွဂ်,ယူယဝ်။ တၢ,တေရှေ့ရှမ်း; လွင်းတူင်.ဆိုင်တၢ,ဖေတ်,ကွဂ်,ဆန်းဆံ
ပူတ်းယၢ.ပိတ်းလှိုင်းမတ်.တၢ ကန်လူတ်းယွမ်းဝံ. လွင်းသုခ်ဂၢင်ဂုမ်းဂမ်ဆခ်.သေ
လိက်းလၢ;ပဂ်းပိုင်လက်းမိုင်းမးယူ,ယဝ်။ ဂွပ်းပိုင်;လိက်းလၢ; လှိုင်း.ဆခ်လး; ပခ်ရှၢကန်ပိခ်လွမ်း
ဖူးခိုင်ဖေတ်,ကွဂ်,ခပ်ဆံ. ယိုင်;ခိခ်းရှၢင်;ရှိုင်းမးသေ ယုဂ်.ခိခ်းထိုင်တီ; တုဂ်းယွခ်းလွတ်းလိပ်းသပ်း
ခေမးယဝ်။ ဂုလ်းဂး; မိုဝ်းပီး ၂၀၀၁ ဆခ်. လှိုင်ပွင်လှိုင်; လး; လှိုင်းခိုင်ဖေတ်,ကွဂ်,ခပ် တုဂ်းလှိုင်းဂိခ်ဂိခ်,
သၢင်းလွင်းငမ်းယိခ်တေၢ,ဂခ်မးယူ,ယဝ်။ ဂုခ်ပူဂ်ဝီလီဆခ်. လံးဂုခ် ဆွဲးပဂ်းပိုင်လက်းမိုင်း မဂ်းတတ်းပိခ်
လေးမိုင်းဖွင်းငမ်းရှိုင်းခေဝံ.ယဝ်. (Wallis, 2014)။

**(င) ပိုင်ဖှၢင်လၢ;ကတ်း ဖှိုတ်တေရခ်.ဝၢဂ်းကမ်,ဖေင်, ဆွဲးလက်းမိုင်းလွက်းပိုင်လှိုင်;မိုင်းလိပ်
ကန်ယုဂ်.ခိခ်;ဝံ.လွင်းသုခ်ဂၢင်ဂုမ်းဂမ်**

တီ;လက်းမိုင်း ကန်ဂေၢ,သၢင်းလွမ်းလွက်းပိုင်လှိုင်;မိုင်းလိပ်သေ သမ်.ယုဂ်.ခိခ်;ဝံ. လွင်းသုခ်ဂၢင်ဂုမ်းဂမ်ဆ
ခ်.ဆံ တေကပ်ဖှိုတ်တေရခ်.ဝၢဂ်းကမ်,ဖေင်, ဂျၢ,တိုဝ်းဆွဲးလက်းမိုင်းဆံ. ကမ်,ပိခ်လံးသး။ ဂုလ်းဂး;
ထိင်းလၢ;ဆိုင်းတေ. မီးဝံ.ပိုင်ဖှၢင် ကန်ခိခ်,တိမ်;ပဂ်းပိုင်ဖေၢ,ဆွဂ်းယၢင်,ဆိုင်; ကန်ငၢမ်,မိခ်းတင်း
ပဂ်းပိုင်လက်းမိုင်းသေ လှိုင်းတိုဝ်းဆခ်.ယဝ်။ ပိုင်;ဂခ်တင်းလှိုင်းမိုဝ်း လဝ်.ဆခ်.တေ.
ဂွပ်းပိုင်;လံးခိခ်,တိမ်;ပဂ်းပိုင် ရှိုင်းငၢမ်,မိခ်းလွမ်းလက်းမိုင်းသေ တုဂ်းယွခ်းဖှိုတ်တေရ ခပ်.ဝၢဂ်းကမ်,ဖေင်,ဆံ
လး; ပိခ်ကန်ယၢပ်,ယၢဂ်းတိုဝ်းဆခ်.ယဝ်။ တုဂ်ယၢင်,လမ်း တီ;မိုင်းဖေလိပ်ပိခ်ဆံ. မိုဝ်း ၂၀၁၄ ဆီးဆခ်.
လှိုင်ပွင်လှိုင်; လး; တိမ်း ရှမ်းပူတ်းပွဲ,မုဂ်ရှပ်ဂိတ်သလၢမ်မိတ်. (Moro Islamic Liberation Front)
တုဂ်းလှိုင်းဂိခ်ဂိခ်, သၢင်းငမ်းယိခ်တေၢ,ဂခ်သေ ရှမ်းလံးလှိုင်းမဂ်းတတ်းပိခ် ဆးတီ;ခိုဂ်,တွခ်း
တၢ,ဂိတ်သလၢမ်မိခ်တၢဆၢဂုဂ်ခပ် ဆံယူ,ယဝ်။ တၢ,တေမဂ်းတတ်းပခ်လှိုင်.ဆခ်ဆံ. လံးခိခ်,တိမ်;မး
ပဂ်းပိုင်ပိုခ်.ထၢခ်ပၢင်သၢမုဂ်ရှပ် (Bangsamoro Basic Law) ဆခ်.ယဝ်။ ပွင်,ဝးတေ. ပိခ်ပိုင်ဖှၢင်
ကန်မဂ်းတတ်း ဖှိုတ်တေရခ်.ဝၢဂ်း ကမ်,ဖေင်, လှိုင်းကမ်,လှိုင်းဆွဲးလက်းမိုင်းသေ
ပိုင်ပဂ်းပိုင်တၢင်းဆွဂ်းကပ်ဆခ်,ယဝ်။

(က) ပိုင်ဆိုင်လမ်းထမ်း နှိတ်တရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗီင်, ကန်ကပ်လမ်းမိုင်း ငလး ပမ်းပိုင်ဗီင်; ရှမ်း လေးဂန်

ပိုင်းတၢ,လုံ.တိုင်းလံး နှိတ်တရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗီင်, ရှမ်းထိုင်တီးလီငါမ်းအန်. ပိုင်ဆိုင်ကန်ကပ်လမ်းမိုင်း ငလး ပမ်းပိုင်ဗီင်; ရှမ်းလေးဂန်သွင်မိဝ်းအန်.ဂေး မီးယပ်.။ တူဝ်ယာင်,လမ်း လွမ်းပိုင်လှိုင်ပွင်လိုင်;ရှင်ရှင်အံ. လုဂ်.တီးပမ်းပိုင်ပိုခ်.ထာန်ဂါန်ဗွင်းငမ်း အးတီးခိုဂ်.တွန်းရှင်ရှင်သေ ရှိတ်,ပီခ်မးယပ်.။ ပမ်းပိုင် ကန်အန်;အံ. လုဂ်.တီးခေးရှမ်းပိုခ်ဗေင်, သိခ်အုပ်-ပရိတ်တီခ် ကန်မိုင်းငမ, -ပရိတ်တီခ် တုဂ်းလှိုင်: ဂိခ်ဂိခ်,ဂန် မိုင်း ၁၉၈၄ အန်. ရှိတ်,ပီခ်မးသေ လံးကပ်ပမ်းပိုင်အံ; လုံ.တိုင်းပီခ် ပမ်းပိုင်လမ်းမိုင်းလေးမိုင်းကွန်, ခွင်ရှင်ရှင်ဝံ.ယူ, အံယပ်.။ လွမ်းလူလှ်;ပမ်းပိုင်လမ်းမိုင်း မတ်.တၢ ၃၁ ခွင်လိုင်;မိုင်းငမ, ပိုင်ပံးဝံ.ဝး ဗွတ်;ရှ်းလံးအးတီးဗွင်းငမ်းခိုဂ်.တွန်းယူ,အံငလး လွင်းလုံ.တိုင်း နှိတ်တရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗီင်, လှိုင်.အန်အံ. လံးရှင်ငါမ်,မိခ်;ဂန်တင်း လမ်းမိုင်းခွင်မိုင်းငမ,ဝံ.ယူ,ယပ်.။

ပိုင်ဆိုင်လုံ.တိုင်း နှိတ်တရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗီင်,

တီးလိုင်;မိုင်းနှိတ်တရတင်းသိင်းအံ. ယန်အိုဝ်လွင်းပိဂ်,ပိုင်းရှိုင်းရှင်,လူလှ်; လုမ်းလောင်းခိုဝ်း၊ လွင်းမာဂ်းမီးလီပီခ် ငလး သံပိုခ်းလှိုင်;အံ;သေ အံ;ငမ;လေးမိုင်းကန်အိုင်; ငလးကန်အိုင်;အန်. ဗိုဝ်, တေမာဂ်းတတ်း ပမ်းလိပ်ပိုင်လိပ်ဗီင်,ဗီင်; ဂးလံးလုံ.တိုင်း နှိတ်တရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗီင်, အမ်ရှိုဝ် ကေး,ယူ,ယပ်. (Anastassia Obydenkova, 2004)။ မွဂ်းအန်;ရှင်ရှင်ကမ်,ဂး အင်,ရှိုဝ်တေ ယူ,ရှမ်းသိုင်;သင်းလွမ်းဂ အံလံးတင်း လုမ်းလောင်းခိုဝ်းပိဂ်,ပိုင်းရှိုင်းရှင်,လှိုင်;အန်; ငလး တေလှိုင်;ယွမ်းလံးပတိဂ်းခါတ်;အန်.အံ အင်,လံးပန်သုခ်,လံးသုခ်,ပီခ် ပိဂ်,ပိုင်းအန်.အင်,ဂပ်, အံ;လမ်းမိုင်းအံဂေး ပိုင်ပံးလမ်း.ထာန်;ပိဂ်,ပိုင်းဂန်သေ လံးဗေး,သိုင်; နှိတ်တရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗီင်, ဂေးမီးယပ်.။ ပိုင်လှိုင်ငတ. ပိုင်းတၢ,လွင်းအိမ်တိုင်; ငလးလွင်းငမ်းယီခ်လိုင်;မိုင်းအံ. တေလုံ.တိုင်း နှိတ်တရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗီင်, မွဂ်းဂးရှိုဝ်အန်.ယ ဝ်.။ မိုင်းလုံ.တိုင်း နှိတ်တရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗီင်,

သမ်.ကွန်တုန်းယွန်း သုန်း, ဖွင့်ငမ်းရှင်းခေယု, ပေးအံ ဂမ်းလိုအ်းမား ဂံ.
လေ, ယုဂ်. ခိုင်းတုန်းယွန်းခိုအ်းထိုင် လိုင်းမိုင်းဖွင့်ငမ်းရှင်းခေယုလ; လင်, ပီအ်မီးမား
လှိုင်းခိုင်ဖေတ်, ကွဂ်, ယု, ယဝ်.(Hechter, 2000)။ ဂွပ်; အံလ; လုမ်းလောင်းခိုင်းခပ်အံ.
ကမ်, ယွမ်းဂုပ်. ပိုင်ပံးဂါအ်မိုင်းငဝ်; ပိုင်းအ်. သေ ခွ်; ခိုင်ဖေတ်, ကွဂ်, ယု, ပေးအံ ငဝ်; လံးကမ်အ်;
လှို. တိုင်းဖိုတ်တေရအပ်. ဝါဂ်; ကမ်, ဖိုင်, သေလ; လွင်, တေယုတ်အ်းလံးဂိုဝ် ကမ်, လံးအံ မီးမား
ခေးထမ်ယု, ယဝ်.။

လှိုင်းခွ်; ခိုင်ဖေတ်, ကွဂ်, အံ. ငဝ်; ငါ, ပိုင်လှိုင်သုတ်းလမ်း ပီအ်ပိုင်ပံးဂါအ်မိုင်းငဝ်; ပိုင်း (status quo) မအ်းယဝ်.။
အ်းငဝ်; လံး ကမ်မီးဝံ. ပအ်ရှာသုအ်, လံးပိုင်ပံးရှင်းခေ ခွင်လုမ်းလောင်းခိုင်းအ်. အံ. တေပုဂ်းတင်;
လိုင်းမိုင်းမ့, ရှာ. (ကမ်, အ်) တေသိုပ်, ယု, အ်းလိုင်းမိုင်းဂဝ်, ဂွလ်းဂိုဝ်အံ ယု, တီးလုမ်းလောင်းခိုင်းခပ် ရှူ. တေ
ခံးလှိုမားယဝ်.။ ပေးခိုင်ဖေတ်, ကွဂ်, တါ, တင်; လိုင်းမိုင်းမ့, တေလောင်းလုသုမ်းလှိုင်. ရှိုဝ်
ပေးပီအ်မားလိုင်းမိုင်းရှင်းခေ တေမီးဖွင့်ပင်းလှိုင်. ရှိုဝ်အံ ရှူ. တေအပ်. သွအ်, ယဝ်.။ ဂွပ်; အ်
ယု, တီးသုအ်ဂါင် ရိုဂ်; လင်; အိုဝ် လွင်; အပ်. သွအ်, အ်; သေ ပိုင်းတါ, ပွင်သိုင်; ငဝ်; လံးကမ်ဝါ;
သိုပ်, ယု, ရှာ, အ်းလိုင်းမိုင်းဂဝ်, အံ. တေဂိုတ်း ရှို; တိုင်းမီးဖွင့်လီအံသေ
လင်, လှို. တိုင်းဖိုတ်တေရအပ်. ဝါဂ်; ကမ်, ဖိုင်, ယဝ်.။ ပေးအ်လင်, တေလောင်းရှမ်းရှို; လှိုင်းခိုင်
ဖေတ်, ကွဂ်, အ်. ဂိုတ်းယိုတ်းယဝ်. (Young, 1994)။

အပ်. သွအ်, လွမ်းကမ်ဝါ; မားအံ; သေ တီးလိုင်းမိုင်းကမ်လုမ်းလောင်းခိုင်း အမ်လံးယု, သင်းအံ.
ယအ်အိုဝ်ပတိုက်; ခါတ်; ကမ်မီးဝံ. လီမ်ပိုင်းသေ လွင်, တေလှို. တိုင်း ဖိုတ်တေရအပ်. ဝါဂ်; ကမ်, ဖိုင်, အ်.
လံးဂိုဝ်ကမ်, လံးအံ တေလမ်းရှမ်းလံးယု, ယဝ်.။ အ်; ပတိုက်; ခါတ်; အ်. ငဝ်; ရှမ်းမအ်းကမ်လိုဂ်.
အ်; လမ်, လွင်; သုတ်းအံ. ပီအ်လွင်; ပိုင်, ငမ်းလံး; အ်; လိအ်မိုင်းယဝ်.။ ပီအ်ပအ်ရှာကမ်ဝါ; ဖူးလှို
မီးသုအ်, ပိုင်, ငမ်း အ်; တီးကမ်လှိုဂ်; ရှိုဝ်အ်. ယဝ်.။ အ်; တီးကမ်အိုင်းအံ. လီမ်လှိုင်ပွင်လိုင်းလေးမိုင်း
ပုးတင်; လှိုင်ပွင်လိုင်းသုအ်ဂါင် ဖိုဂေး; ခွ်; ပီအ်လင်; အ်; တီးသုင်သုတ်းယု, အ်. ယဝ်.။ သုအ်ဂါင်အံ.

ရွပ်မန်းပီခ်လူင်ပွင်လိုင်ပတ်းပိုခ်.တူင်;မိုင်းငလး; လင်,ခွဲ;ပိုင်,ငမ်းခိုင်အားတီး; (Chapman & Roeder, 2007)။ လေး;မိုင်းအံဂေး; ယခ်အိုင်သါပိုခ်းလေး;မိုင်း၊ လုမ်းလောင်းခိုင်းလိုင်;အံ;သေ

ခွဲ;လံ;သုခ်,လတ်းသင်းရှင်းပွင်တိမ်တီးယပ်.(Kymlicka,1998)။

အံ;လေး;မိုင်းကခ်အိုင်;အံ. သင်ဝါးမီးမားပခ်ရှာကခ်ဝါး; လုမ်းလောင်းခိုင်းခပ် ကမ်,ခွဲ;ယွမ်းရှပ်. ပိုင်ပံးဂါခ်မိုင်း ကခ်မီးဝံ.လိမ်ပိုင်းယပ်.အံလိုင် လောင်းဂိုတ်,မီးမား လိုင်;ခိုင်ဖေတ်,ကွပ်,အခ်.ယူ,ယပ်.။

လူင်ပွင်လိုင်;သုခ်ဂါခ်အံ. ဝဂ်.ငမ်လံ;ဝံ. လုမ်းလောင်းယူင်.ယွဲးလခ်.လိုင်;မိုင်း ငလး; ဝိုခ်;ငဝ်; ဖေခ်,တျ,အံ;တူင်,တိုင်, (reginal revenue unit) သေဂေးယျ, လခ်.လေး;မိုင်းအံ. ဂွလ်းလံ;ဝံ.

ဝိုခ်;ငဝ်;ဖေခ်,တျ,လခ်.လိုင်.ခိုင်း (national revenue unit) အခ်.ငလး; အံ;လွဂ်းပိုင်;ဗိုတ်တေရပိုင်;ဖေခ်;အခ်. လောင်းမီးလံ;လွင်းကမ်,ဖေခ်, ဖေခ်;လူလ်; လိုင်;ဖေခ်,တျ,ယူ,။

အံ;ငဝ်းလံ;အင်,အခ် လောင်းပီခ်မား လိုင်;ဖေတ်,ကွပ်,ယပ်.(McGarry,2002)။ ယမ်းအင်,အခ် ပေးဖေတ်,ကွပ်,အံ ယူ,တီးလေး;မိုင်းအံ. တေတိုင်းဂုမ်းဂမ်လံ;အားတီး; ကပ်ဖေခ်,တျ,ဝါးဂေး;

တေတိုင်းလံ;သုခ်,အမ်လိုင်ငလး; လင်,တဂ်းပိခ်,လိဂ်;ငဝ်းလံ;ငဝ်;ပိုင်းသေ အံ.အဂ်းဖေ, ဖေတ်,ကွပ်,ယူ,ယပ်.။

ဖေ,အိုင်;ဂေး; လူင်ပွင်လိုင်;သုခ်ဂါခ်အံ. ပိုင်းတျ,တေသိုပ်,ထိုင်;သိမ်းငဝ်းလံ;ငဝ်;ပိုင်း ငလး; လူတ်းယွမ်းလိုင်;ခိုင်ဖေတ်,ကွပ်,အခ်. ထိုင်တီး;ငဝ်းလံ; ကခ်လံ;ဂွခ်;ဂိုင်းပခ် ခေး;တုဂ်းယွမ်းခွင်

လေး;မိုင်းခပ်မားယပ်.။ ယမ်းအင်,အခ် လင်,ကပ်ဗိုတ်တေရအပ်.ဝါဂ်;ကမ်,ဖေခ်,အခ်. လုံ.တိုင်းပီခ်ခေး; ဂေး;ကခ်အိုင်;ယပ်.။

ဖေပ်,ဝါးလုံ.တိုင်းဗိုတ်တေရအပ်.ဝါဂ်;ကမ်,ဖေခ်,လိုင်.အခ်အံ ဂိုတ်းရှုးလွဂ်းပိုင်တီမူပ်ခရေလီလိုင်;မိုင်း ရှိုင်းဂိုခ်းမားသေ ယူ,တီးလိုင်;မိုင်းအံ. တိုင်းလိုင်ခပ်;ပုးမား အံ;ဂါခ်တမ်းဝါင်းခေး;တိပ်းတတ်းအခ်.လုံ၊ ဂွ

အံ;ဂိုင်းလံ; တါင်းလူင်,ခွင် တူင်,ဝိုင်းဂုမ်းကခ်ပိဂ်,ပိုင်;ဂခ်အခ်.လုံ၊ တိုင်းလိုင်ရှပ်.ပါဂ်,လံ; သုခ်,လံ;တီမူပ်ခရေလီ ခွင်လေး;မိုင်းဗိုတ်တေရကခ်အိုင်;အခ်.လုံသေငလး; ဂိုတ်းရှုးလူတ်းယွမ်း,ပခ်လံ;

လွင်းခင်းခင်းဂါန်မိုင်း နှိုးစားလှုပ်ပွင့်ထိုင်သုန်ဂါင် ငလး လိုင်းလေးမိုင်းခပ်ယူယပ်။ ပေးတူလှ်းခိုခင်း သာပိုခင်းနှိုး စား လေးမိုင်းခိုလှ်ပိတ်။ ငလး လှုပ်ပွင့်ထိုင်သုန်ဂါင်ခအေတၢအံ ယွန်.ကမ်,ယွမ်းပန် သုန်,လံးသုန်,ပီခ် လှမ်းဂူခင်းကေ, ခွင်လေးမိုင်းလောင်းခိုင်းခပ်ငလး; နှိုးစားလေးမိုင်းခိုလှ်ပိတ်။ ငလး လှုပ်ပွင့်ထိုင်သုန်ဂါင် လင်,ခင်းခင်းဂါန်သေ ထိုင်တီးလံးလှ်.တိုင်း နှိတ်တေရအပ်.ဝါဂ်;ကမ်,ဗေင်,မးယပ်။ ပိုင်းလှ်.တိုင်းထိုင်.အခ်ငလး; လင်,ပီခ်ကန်လှ်.တီးယွမ်းလံး; လွင်းခင်းခင်း နှိုးစားလေးမိုင်း ငလး လှုပ်ပွင့်ထိုင်သုန်ဂါင်အခ်.မးယပ်. (Simeon, 2001)။

ဂူလှ်းဂး; ပးရှပ်.ရှန်ခွင်ဖူးရှူးမေၤခပ် ကန်ရှပ်.ရှန်ပိတ်,ပိုင်းအိုဝ် နှိတ်တေရအပ်.ဝါဂ်;ကမ်,ဗေင်,အံ;အံ ဂေး; မီးယပ်။ အခ်;လမ်း ယွန်.ပိုင်းလှ်.တိုင်း နှိတ်တေရအပ်,ဝါဂ်;ကမ်,ဗေင်,ငလး; ရှိတ်းရှူးဂါန်ဂေး,သင်း ရှိတ်းလှ်;လှိုင်တွမ်းသေ လောင်းရှိတ်းရှူးလှိုင်;ဗေတ်,ကွတ်, ရှိတ်းဂိုခ်းမး; ကန်ဝးအခ်.ယပ်။ နှိတ်တေရ အပ်.ဝါဂ်;ကမ်,ဗေင်,အံ. ရှိတ်းရှူးငိုခ်းတိုခ်းခွင်လေးမိုင်း ငလး; သုန်,ဖွင်းငမ်းရှင်းခေၤ အခ်;အခ်;တိုင်းငလး; လောင်းတိုင်းပန်ရှိတ်းအိုဝ် လှိုင်;ခိုင်ဗေတ်,ကွတ်,သေ ယုဂ်.သုင်ပန်လှိုင်;တုဂ်းယွမ်း သုန်,ဖွင်းငမ်းရှင်းခေၤ သုင်ယပ်.သုင်ထိုင်;သေငလး; လောင်းရှိတ်းရှူးလှိုင်;ဗေတ်,ကွတ်, ရှိတ်းဂိုခ်းလှိုင်တွမ်းမးအခ်.ယပ်.

(Simeon and Conway, 2001)။ ဂွမ်းအခ်ငလး; တၢ,အပ်.သွခ်,အိုဝ် ပိုင်ပးကန်မီးဝံ.ဂပ်,ဂပ်, ငလး; ယူ,တီး လေးမိုင်းကန်အိုင်; လှိုင်,တေခွင်သင်းလံး; ပိုင်ပးဂါန်မိုင်း ကန်အိမ်တိုင်ရှိုဝ် ကန်ဝးအံ. လှိုင်,အၢ,တေ. တေ.ဝးဝးယပ်။ တူဝ်ယပ်,လမ်း ထိုင်.အင်,ဝး; ထိုင်;မိုင်းခအေတၢအံ. ဂွန်,ပံ,မီးလှိုင်;ခိုင်ဗေတ်,ကွ ဂ်, ပေးပီခ်ဝံ. ထိုင်;မိုင်းနှိတ်တေရယူ, မွတ်; ၁၀၀ ပီးယပ်.အခ်.အၢ, (Simeon and Conway, 2001)။

ပေးတူလှ်းလှမ်းခေးယိုခ်းလာတ်;မးလှိုင်;အံ;အံ လိုင်,ရှန်အိုဝ် လွင်းလှ်.တိုင်း နှိတ်တေရအပ်.ဝါဂ်;ကမ်, ဗေင်,အံ. လံးရှန်ပိတ်,ဂန်ဝံ. သွင်မိမ်းယပ်။ မိမ်းအိုင်;လမ်း ပီခ်ပးရှန်ကန်ဝး နှိတ်တေရအပ်.ဝါဂ်;ကမ်,ဗေင်,အံ. ပန်ဝံ. ကၢ,အၢ,ကန်ကမ်,ဗေင်,ဗေင်;ဂမ်,လှ်;ပဂ်းလီဝ်ဂန် နှိုးစားလှုပ်ပွင့်ထိုင်သုန်ဂါင် တင်း လေးမိုင်းခပ်အခ်.ငလး; ရှိတ်းရှူးယုင်းယပ်;သေ ပီခ်ပတိတ်;ခါတ်;ယု,သုင် အံအခ်.ယပ်။ ထိုင်;မိမ်း အိုင်;သမ်. ပီခ်ပးရှန်ကန်ဝး တၢ,

တော့ခွန်းရှိုင်းလီးခွန်းခွေး၊ လေးမှိုင်းခပ်ကန်ပိတ်၊ပိုင်းဂန်ဆန်။ ခွေးလ ဂ်းမှိုင်းဆီ။ ဝိ.ရှူးလေးမှိုင်းဖွဲ့မန်း
လုံ.တိုဝ်းနိုတ်တေရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗီင်,လင်, တေလောင်းသင်,ထုဂ်,လိ; ဆန်.ယဝ်။

နိုတ်တေရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗီင်, ငလ; ပန်ရှုလိုင်;ဗီင်,ပိင်းခွေးလောင်းခိုဝ်း

ဗီင်တေရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗီင်,ဆီ. ဂွပ်;ပိုင်းလုံ.လါးယုဂ်.သုင်ပန် သုန်,လိ;သုန်,ပီခ်လုံ၊ သုန်,ပုင်ပါးရှင်း
ခေလုံ လွမ်းလူလုံးလေးမှိုင်း ငလ; လောင်းခိုဝ်းဖွဲ့မန်း ခွေးခွေးလေးမှိုင်းပိတ်,ပိုင်းရှိုင်းရှောင်,ဂန်ဆန်.ငလ;
လောင်းမီးလိ;ပန်ရှုလိုင်;ဗီင်,ပိင်း ခွေးခွေးလောင်းခိုဝ်းခပ်ယူ,ယဝ်။ မိုင်းလုံ.တိုဝ်းနိုတ်တေရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,
ဗီင်,ဆီ. လိ;ရှုန်မီးဝိ. ပန်ရှုသွင်လွင်း ကန်ပီခ် (ဂ) လွင်းလိဂ်,မိင်,ကျ,အ,ပဂ်းပိုင်လဂ်းမှိုင်း ပိတ်,ပိုင်းဂ ခ်
ခွေးခွေးလေးမှိုင်းမှိုင်းကန်ဆိုင်;တင်းကန်ဆိုင်; ငလ; (ခ) လွင်းလိဂ်,မိင်,ကျ,အ,ပဂ်းပိုင်လဂ်းမှိုင်း
ပိတ်,ပိုင်းဂန် ခွေးခွေး လှိုင်ပွင်လိုင်;သုန်ဂင် ငလ; လေးမှိုင်းခပ် ဆန်.ယဝ်. (Brendan O'Leary, 2001)။

(ဂ) လွင်းလိဂ်,မိင်,ကျ,အ,ပဂ်းပိုင်လဂ်းမှိုင်း ပိတ်,ပိုင်းဂန် ခွေးခွေးလေးမှိုင်းကန်ဆိုင်;တင်းကန်ဆိုင်;

တီးနိုတ်တေရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗီင်,ဆီ. တမ်ဆင်,သဖျေ,ဝမန်းသေဂေး; ခွေးခွေးလေးမှိုင်းခပ်ဆန်.
လွမ်းလူလုံးလဂ်းမှိုင်းသေ လိဂ်,ပန်ဝိ.ကျ,အ,ပိတ်,ပိုင်းဂန်ယူ,ယဝ်.ငလ; ရှုမ်းဝါးတိတ်,ယိတ်;ဆမ်လါဂေးယု,
ခွေးခွေးတွန်းမှိုင်းလိဝ်တေ. ပိုင်လှိုင်ဆီ.တေပီခ် တိန်းဖွင်းဖေ,ရှိုန်းဖိုင်;ယဝ်။

ခွေးလိုင်;မှိုင်းနိုတ်တေရဆီ. တိန်းဖွင်းလန်.နိုတ်တေရ (မှိုင်းရှုမ်းတုမ်) ခပ် ဂိ.လိဂ်,တတ်းဝိ. တိန်းဖွင်း
ရှုန်းမှိုင်း ကန်ယန်ဆိုင်ရှုင်အပ်.ရှုန်း ငလ; တိန်းဖွင်းလိုင်.ခိုဝ်း ကန်ယန်ဆိုင် လွမ်းလောင်းခိုဝ်း
ဆန်.ယူ,ယဝ်။ မိုင်းလုံ.တိုဝ်း နိုတ်တေရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗီင်,ဆန်.ဆီ ဖူးတိန်းဖွင်းရှုန်းမှိုင်း
ခွေးအးတီးရှုင်ရှုန်းဆမ်ဆီ. ကျ,အ,ဂေးလိ;ဆမ်တိုဝ်း တီးဆင်းဂေးလိ;ဆမ်လှိုင် လိုင်းအးတီးလောင်းခိုဝ်း
ခပ်ယူ,ယဝ်. (Ronald L., Watts, 1999)။ ပေးတူလုံးတိန်းဖွင်း မိုင်းခေတေအိ ရှုင်အပ်.
ဖူးတိန်းဖွင်းရှုန်းမှိုင်း ခွေးလေးမှိုင်းကွန်ထရီယူဝ် (Ontario) ငလ; ခိုလုပ်ဂ်. (Quebec) ဆီ.
မီးမွတ်;ခိုင်းလှိုင်ဖူးတိန်းဖွင်းခေတေတင်;မှိုင်းယဝ်။ တု,တိန်းဖွင်းလိုင်.ခိုဝ်းတေ.ဂေး; ကိုင်ဆိုင်

တောင်းလိက်ယ့်၊လေးမိုင်းသေ မင်းတတ်သုခ်၊တိ န်းတင်ဝိယဝ်။ (Baubock, 2006)။ တူဝ်ယာင်၊လမ်း တီးမိုင်းဂျာမနီဆီ ဆိုင်းလေးမိုင်းလုံဆီ။ ဧက၊သုတ်မန်း ပန်ဝိယုတ်နီး ၃ တီးဆင်းသေတၢ၊ ပေးရှင်ဆပ်ဂူဆီး လိုင်ဂျာ၊သွင်လာဆ်ဆီ ဝိပန် ၄ တီးဆင်း၊ ပေးလိုင် ရှမ်းလာဆ်ဆီ ၅ တီးဆင်း၊ လေး ပေးလိုင် လိတ်လာဆ်ဆီ ၆ တီးဆင်းဆီယဝ်။ (Edin Sarcevic, 2005)။

(ခ) လွင်းလိက်၊မိင်၊ကျ၊ဆၢ၊ပိန်းပိုင်လက်၊မိုင်းပိန်းပိုင်၊ဂန် ဆုံးစားသုခ်ဂင် လေး၊ လေးမိုင်း

တီးလေးမိုင်းဟိုတ်တေရပိုင်ဟိုင်ကန်ဆိုင်ဆန်။ လွင်းလိက်၊မိင်၊ကျ၊ဆၢ၊ ဖေ၊ဟွင်းငမ်း၊ ဖေ၊တတ်းသိဆ် လေး၊ ဖေ၊ရိုဆ်းဟိုင်၊ ဆုံးစားသုခ်ဂင် လေး၊ လေးမိုင်းဆီ။ ဂိဝိပန်းလိပ်ပိုင်လိပ်ယူ၊သေတၢ၊ တီးဟိုတ်တေရဆပ်ဝါဂ်၊ကမ်၊ဟိုင်သမ်။ လွမ်းဆင်၊လေးမိုင်းကန်လုံကန်ဆန်။သေ လွင်းလိက်၊မိင်၊ကျ၊ဆၢ၊ ဆုံးစားသုခ်ဂင် လေး၊ လေးမိုင်းဆီ၊ လာင်၊ပိန်းပိုင်၊ယူ၊ယဝ်။။ ပေးယိတ်၊တူလ်း လွင်းလိက်၊ကျ၊ဆၢ၊ပိန်းပိုင်၊ဂန်ဆီ တေလံးရန်မီး ၄ ယာင် -

- (၁) ကျ၊ဆၢ၊ လေး၊ သုခ်၊ပွင် ခွင်လိုင်လေးမိုင်းဆီ။ ပန်ဝိယုတ်၊ယေး၊လူင်၊ယေး၊ခါးဂွလ်းသေ သမ်၊ခါတ်၊ ခွပ်၊ခိုဆ်း
- (၂) ကျ၊ဆၢ၊ လေး၊ သုခ်၊ပွင် ခွင်လိုင်လေးမိုင်းဆီ။ ရှိယုတ်၊ခိုဆ်း၊ကပ်
- (၃) လွမ်းဆင်၊ငမ်းလီးလေးမိုင်းဟိုင်မန်းသေ ကျ၊ဆၢ၊ လေး၊ သုခ်၊ပွင်ဆီ။ ခွ်၊ယုတ်၊ခိုဆ်း၊ ရှိပ် ခွ်၊လူတ်းလူင်၊ဂေး၊လိး
- (၄) လွမ်းဆင်၊ခါးယမ်းပိန်းပိုင်၊သေ ပွဲ၊ရှ်းလိုင်လေးမိုင်း လုံ၊တိုင်းသုခ်၊ဟွင်းငမ်းရှင်းခေ လိုင်ဆီယဝ်။ (Ronald L. Watts, 2008)။

ယာင်၊ထီးဆိုင်ဆီ။ လီးရန်လုံ၊တီး မိုင်းရှမ်းတုမ်ရှပ်တီသျှ (Federation of Rhodesia) လေး၊ မိုင်းရှမ်းတုမ် ဆၢလလီဆ် (Federation of Nyasaland) ဆန်။သေ လိုင်၊မိုင်းဆန်ဆီ။ သမ်၊ဂွလ်းတင်၊သမ်းလီး၊မား မွဂ်၊ ၁၀ ပီးယဝ်။။ ပိန်လီးမီးလုံ၊တိုင်းဟိုတ်တေရ ကန်ပန်ဝိယုတ်၊ကျ၊ဆၢ၊ တီးလိုင်လေးမိုင်း တေ၊ထိုင်ယေး၊လူင်၊ ယေး၊ခါးဂွလ်းသေ ဝါးလင်သမ်၊ခါတ်၊ခွပ်၊ခိုဆ်းဆန်။ယဝ်။ (Watts, 1981)။

ယာင်,ထီးသွင်ဆွေတေ. လီးရှန်တီးလိုင်;မိုင်းရှမ်းအမ်အမ်ယူ,။ တီးလိုင်;မိုင်းခဆေတုအိ. လိုင်.တိုင်းဟိုင်တတေရ
အပ်.ဝါဂ်;ကမ်,ဗိုင်,သေ ပေးတိုင်း;တူလ်းတင်းလိုင်;လေးမိုင်းတိုင်,ကန်အိ တီးလေး;မိုင်းခိုလ်ပိဂ်.အန်
ပန်ဝိ.ကျ,အု,သုန်,ပွင်လိုင်တိုင်းသေယဝ်.လေး; လိုင်;ပီးပလ်,လု,။ လိုင်;ရှ်အီးဟိုင်; လေး;
ဂန်လဝ်;တိုင်,လိုင်;လောင်းဟေ,ဟိုင်;မိုင်း လိုင်;အီးဂေး; ပွင်ပီးပန်သုန်,ရှ်;ရှိုတ်းတင်း ရှမ်းလတ်;
လေး;မိုင်းဝိ.ယူ,ယဝ် (Watts, 2008)။

ယာင်,ထီးသမ်အိ. ပိန်လီးလိုင်;မိုင်းသပိန်ယဝ်.။ တီးလင်းမိုင်းခဝ်အန်. ပိုင်;တု,သုန်,ဟွင်းငမ်းရှင်းခေ
အ်;ပိုန်.တီးအိ. ပွင်ပီးဝိ. လီးတောင်းသွင်သီအ်;ယဝ်.။ လီးတောင်းကန်ယိုအ်;ယွအ်; သုန်,လီးဟွင်းငမ်းလီး
ဟွင်းဟေ ပိုင်;တု,လိုင်;အု;တီးဂိုင်းပိုအ်; လေး; လီးတောင်းကန်ယိုအ်;ယွအ်; သုန်,ဟွင်းငမ်းရှင်း
ခေလီးဂမ်းလွံးလွံး ပိုင်;တု,အု;တီးတိုင်,လိုင်; အန်.ယဝ်.။ လင်,အန် ပိန်ဝိ.ပိုင်;ဟိုင်
ဟိုင်တတေရအပ်.ဝါဂ်;ကမ်,ဗိုင်, ကန်ယိုအ်;ယွအ်;လီး သုန်,ဟွင်းငမ်းရှင်းခေ ကန်ပိဂ်,ပိုင်;လွမ်းလူလ်;
အု;တီးကမ်,မိုန်ဂန်အန်.ယဝ်.။ မွဂ်;အန်;ဂွလ်;ကမ်,ဂု; ပိုင်;တု, ပတ်.သ် (Basque) လေး; အုဝုရ်
(Navarre) ကန်ပိန်လောင်းခိုင်းမီးသုန်,ဟွင်းငမ်းရှင်းခေတိုင်,ကန်အန်.ဂေး; ပွင်ပီးပန်ဝိ.ခေး;တူဂ်;လူင်း
လိုင်;ဟေ,တု,ကန်ပိဂ်,ပိုင်;ပိုအ်;ဂွအ်,ယဝ်. (Luis Lopez Guerra, 1995)။

ပိုင်;ဟိုင်;ဟိုင်တတေရအပ်.ဝါဂ်;ကမ်,ဗိုင်,လီးလင်းမိုင်း ဂမ်းလိုအ်;သုတ်းလမ်း ရှန်လီးတီး
လိုင်;မိုင်းဂီတလီအန်.ယဝ်.။ တီးမိုင်းဂီတလီအ်; လိုင်;လေး;မိုင်းထုဂ်,မင်းတတ်းခိုဂ်.တွအ်;အန်.အိ
လွင်းလိဂ်,မိုင်,ကျ, အု, လေး; သုန်,ပွင်သိုင်;ခဝ်အိ. ဂွပ်;ပိုင်;ဂုပ်,တေး,အု;လီး
တင်းလူင်ပွင်လိုင်;သုန်ဂိုင်လေး; လင်,ဝု; အ်;ဂေး;လေး;မိုင်းခဝ်အန်. လွမ်းလူလ်;ခါဝ်;ယာမ်းသေ
လီးရှန်လီးလိဂ်,မိုင်,ကျ,အု, လေး; သုန်,ပွင် မိဝ်; ကန်ပိဂ်,ပိုင်;ဂန်ယူ,ယဝ်.။ တီးယူခေအိဂေး;
သွတ်လိန်. ကံယုလိန်ရှင်, လေး; ဝေးလ် လိုင်;အိ;အိ လီး ရှန်ခဝ်ဂေး,သိုင်;လီးတောင်းလိုင်.အန်
လူလ်;တင်းလူင်ပွင်လိုင်;ပရိတ်တီအ်ယူ,ယဝ်.။ လုဂ်.တီးလူင်ပွင်လိုင်;သုန်ဂိုင် ရှမ်းမိဝ်.လီး

လားတောင်းဂီဝ်းငိုဏ်းခွန်,ယူ,သေတၢ. သဂ္ဂတ်လိန်အံ. မီးသုန်,လိဂ်းလံးဂီဝ်းလံး
ငိုဏ်းခပ်ပိုဏ်းထာန်ခိုဏ်းယူ,ယဝ်.။ မိုဏ်အံအင်,ဂဝ်, တီးမိုဏ်းဝေးလံးဂၢး; ပန်ဝံ.ကၢ,အၢ, တၢ,ကဝ်ဖၢ,သၢ,
ဝေးလံး ရှိတ်းပီဏ်ဂၢမ်းလံး.လွမ်းလုမ်းယူ,သး။

ပံးမိုဏ်းတုးတၢ ခွင်မိုဏ်းမာန်; ငလး လွင်;အပ်.သၢင်းလွမ်း နှိတ်တၢဓရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗီင်,

လိုဏ်းမိုဏ်းမာန်အံ. ပီဏ်ကွင်;တီးခွင် ခိုဏ်းဂုဏ်း ကန်မီးဖၢ,သၢ,။ နှိတ်းငးရှင်းဗုဏ်းသေ
ပိုဏ်းရှိုဏ်းရှာင်,လုလုးသၢပိုဏ်း ငလးတင်း အမ်.လိန်ဂိုဏ်းဖၢလိုဏ်းအံ; ပိုဏ်းကိုင်ယူ,သၢင်းသင်းရှုမ်းဂန်ယဝ်.။
မီးဝံ.အၢ;တီးတိုဏ်း ကန်ခိုဏ်းဂုဏ်းမာန်; လုမ်းလၢင်းခိုဏ်းရှုမ်းဂုဏ်းအမ်ခပ်ယူ,ထင်ပီဏ်ယု, ငလး; အၢ;တီး
လေးမိုဏ်း ကန်လိုဏ်းလၢင်းခိုဏ်း ပိဂ်,ပိုဏ်းရှိုဏ်းရှာင်,ဂန် ယူသင်းဝံ.လိမ်ပိုဏ်းအမ်.ယူ,ယဝ်.။ နှိတ်းငး
လေးမိုဏ်းအင်, ဂန်အမ်; မီးဝံ.အၢ;လိန်ဂၢင်းဂီဝ်း; ငိုဏ်းတိုဏ်းမာန်မီး ကန်ပိဂ်,ပိုဏ်းဂန်သေ
တေဝၢ;လုမ်းလုမ်းခိုဏ်း နှိတ်းလေးမိုဏ်းလုဗုဏ်းဂၢး; မီးဝံ.ပိုဏ်.လင်သၢပိုဏ်း; ပံးရှပ်.ရှုဏ်ဂၢန်မိုဏ်း ငလး;
ငဝ်းလံးပံးမိုဏ်း ပံးသိုဝ်,သၢ န်ဂန်ဂုဏ်း ကန်ပိဂ်,ပိုဏ်းရှိုဏ်းရှာင်,ဂန်အမ်.ဂွန်,ယဝ်.။

လွမ်းလုလုးမီးငဝ်းလံးပိုဏ်.လင်အင်,အမ်ငလး; နှိတ်း"ပဂ်းပိုင်လဂ်းမိုဏ်း ၁၉၄၇ အီး" ကန်ဂိုဏ်း,မီးပွဂ်းရှို ဂ်း
တၢ,မိုဏ်းမာန်; ဝံးလံးလွတ်းလိင်းအမ်.အံဂၢး; တိုဏ်းတီးကမ်,ပၢးဖၢရှာင်; ငလးလွန်.မွန်; ခွင်လွမ်းပိုင်
နှိတ်တၢဓရ လိင်;လိင်;လီဇၢမ်းသေတၢ. လံးရှုဏ်ပိုင်ဖၢရှာင် ခွင်နှိတ်တၢဓရအပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဗီင်, ဂမ်;ဖွင်;ယူ,
အမ်.ယဝ်.။ အမ်;လမ်း ပီဏ်ကန်ပန်ဝံ. ခေးရှပ်.ပဂ်,ဝံ. တီးမိုဏ်းတီး ငလး; မိုဏ်းယၢင်းလိင် ကန်ဝၢ;
ဝံးယူ,လွမ်းဂန်ယဝ်. ၁၀ ပီး မီးသုန်,ဖၢတ်,ကွဂ်,လံးယူ,အံသေ၊ လေးမိုဏ်းခါင် ငလး; တိုဏ်းခိုဏ်.တွမ်းချၢင်း
အံဂၢး; ခွတ်,ဖွတ်;ဂၢး,သၢင်းဝံ.လုလုး; ခပ်.ဗီဏ်ပံးမိုဏ်းယူ, အမ်.ယဝ်.။ လိုဏ်အမ်; လွမ်းလုလုးလဂ်းမိုဏ်း
၁၉၄၇ သေ တီးတံးဖွင်;ယၢင်းအိုဝ် ကန်ရှုင်.ဝၢ; " တံးဖွင်;လိုဏ်.ခိုဏ်း" ကန်ခပ်;ပၢးနုးခမ်းတွ
နံးဖၢ,ရှိတ်းဖိုဏ်းအမ်.အံ လုဂ်.တီးလေးမိုဏ်း; အၢ;တီး လုဂ်;လုမ်းမိုဏ်းရှုမ်းတုမ်ခပ် လံးလံး.လံးသုင်,
ဖုးတံးဖွင်; ကန်ရှုင်အပ်.ကမ်,မိုဏ်ဂန်အမ်.မၢးယူ,ယဝ်.။

ဝမ်းလင်တပ်သိုက်ယိုတီးကျ၊အ၊ယဝ်သေ ပါးမိုင်းကန်ပီဆ်မီးယူ၊ ဆုံးပါဆ်ဝန်းမိုင်းဆီးဆ်ဂေး၊
ယဆ်ဆိုင်ဝင်းလမ်း၊ ပိတ်ပိုင်းရှိုင်းရှင်၊ဂန်ဆန်သေ ရှင်၊လီခပ်ခိုင်လှိုင်တိုင်း နှိတ်တရဆပ်ဝါဂ်၊
ကမ်၊ဇိုင်၊ကိုင်း ဆ် မီးလွင်းကုပ်၊လာတ်၊တပ်၊ဆေဂန်မားယူ၊ယဝ်။ ဂူလုံးဂျး "ပန်းပိုင်လမ်းမိုင်း ၂၀၀၈ ဆီး"
ကန်ခွင်သီသိုက်မိုင်းလီဝ် ဝဂ်၊ငမ်ဝံယူ၊ ငလး " ပိုင်ဂိန်ဂိန်၊ နှိတ်တရတီမူဝ်ခရေလီ" ကန်လုဂ်၊တီး
"လှိုင်ပွင်လှိုင်၊ခွတ်၊လှိုင်၊လှိုင်၊လာတ်၊"ပိုင်ပန်းဝံဆ်၊ ရိတ်၊ဂပ်၊တင်း "နှိတ်တရဆပ်ဝါဂ်၊ကမ်၊ဇိုင်၊" သေ
ပံ၊ရန်ပန်းဆေပုတ်၊ခတ်၊ဝံ၊ခွန်၊ငသး။ ပေးကပ် "ပန်းပိုင်လမ်းမိုင်း ၂၀၀၈ ဆီး" ဝးဆ် ယဆ်ပိုဆ်၊ဝံ၊ဆိုင်
လွန်းပိုင်လှိုင်၊မိုင်းလီဝ်သေ၊ တီးလှိုင်ပွင်လှိုင်၊ ငလး၊ တီးဆ်၊ဇွင်း၊ လေးမိုင်း ကိတ်၊ တိုင်းခပ်ဆ်၊ ပဆ်ဝံ၊ကျ၊အ၊
လှိုင်၊ဇွင်းငမ်း ငလး၊ လှိုင်၊တတ်၊သိဆ် ကန်မိုန်ဂန်သေယဝ်၊ တီးတီးဆ်၊ဇွင်းယာင်၊ဆိုင် ကန်ရှင်၊ဝး
"တီးဆ်၊ဇွင်းလှိုင်၊ မိုင်း" လက်၊သုန်ဂင်ဆန်၊ဆ်ဂေး၊ ဂူလုံးမန်းတတ်၊ဝံ၊ ရှပ်ဆပ်၊ဇူးတီးဆ်၊ဇွင်း
ကန်ဇိုင်၊ပိင်းဂန်ယဝ်။ ဇေး၊ဆိုင်၊သမ်၊ လုဂ်၊တီး၊ လှိုင်ပွင်လှိုင်၊ခွတ်၊လှိုင်၊လှိုင်၊လာတ်၊ ပိုင်ပန်းကွတ်၊မားဝံ၊
"ပိုင်ဂိန်ဂိန်၊ နှိတ်တရတီမူဝ်ခရေလီ" ဆ်ဂေး၊ တီးပွင်း ၁ ဆန်၊ ပန်းဝံ၊ဝး " မိုင်းရှမ်းတုမ်
နှိတ်တရတီမူဝ်ခရေလီ ဆ်၊ ခွတ်၊ဇွတ်၊ဝံ၊လူလုံး လှိုင်၊လေးမိုင်းလုဂ်၊လုမ်း ကန်မီး တီမူဝ်ခရေလီ
(democracy) တီမ်တီး၊ လှိုင်၊ဇိုင်၊ပိင်း (equality) ငလး၊ သုန်၊ပိုင်ပန်းလုံးရှင်းခေ (self-determination) " ဆ်
သေတၢ၊ လှိုင်၊ဇိုင်၊ပိင်း ကန်ဝးဆန် လှိုင်၊ဇိုင်၊ပိင်းလူလုံး ပန်းမိုင်းရှာ၊ လှိုင်၊ဇိုင်၊ပိင်းလူလုံး
ပန်းပိုင်လမ်းမိုင်း ငလး၊ ကျ၊အ၊သုန်၊ပွင်ရှာ၊ဆ် ပံ၊ပန်းတိတ်၊လိင်းလီငါမ်းဂွန်။

ထိုင်း၊ဇေး၊ဆိုင်၊သမ်၊ ဆုံးဂန်မိုင်းမိုင်းမားဆ်၊ မီးဝံ၊လှိုင်၊ဆင်၊အးတီး၊ ဝး၊ တင်း မိုင်းလး၊ ကန်မီးတပ်၊သိုက်၊
လှိုင်၊ဇွင်းငမ်းရှင်းခေ ငလး၊ ပိုဆ်၊တီး၊ ကန်ကျ၊အ၊ဇေး၊ဇွင်းငမ်း ခွင်လှိုင်ပွင်လှိုင်၊သုန်ဂင်
ကမ်၊ယွန်းထိုင်လုံးဆန်၊ဆ် လီလုံး၊ဇှင်၊ဂိမ်းဂန်ယူ၊ မိုန်ဆ်ဆင်၊ဂပ်၊ မီးမားထိုင်း၊ လုမ်းလာင်းမိမ်းဆင်၊
တပ်၊သိုက်၊လှိုင်၊လာတ်၊ရခိုင်၊ / တပ်၊သိုက်၊ရခိုင်၊ (ULA/ AA) ကန်တိုက်၊ကိန်ရှင်းယုံ၊မား ဆုံးလုံးပီပုဆ်၊ဆ်
သေ သမ်၊ယိုဆ်၊ယွန်းကျ၊အ၊ဇွင်းငမ်းရှင်းခေ မိုန်လှိုင်၊ " ဂွန်နှိတ်တရသျှိဆ်" ဆန်၊ဂေး၊
လုံးရှန်ယဝ်။ ဂွပ်၊ဆ် ဆိုင်ခပ်၊တင်းဂန်မိုင်းနှိတ်တရမိုင်းမား၊ ဆုံးဂေး၊လုမ်းလာင်းဆမ်လုံး မီး
ခေး၊ကိန်းကားပန်းမိုင်း ကမ်၊မိုန်ဂန်ဆ်၊ တေဂွန်၊ရှင်းဂေး၊သားလှိုင်၊ရှိုပ်၊ ဂပ်၊ဂံ၊တင်း

သုန်,လံးသုန်,ပီခ် ခွင်လောင်းခိုဝ်း လုမ်းဂုန်းကော,ခပ် ကန်မီးဆုံးလေးမိုင်းကန်ဆိုင်;ဆန်. တေရှိုတ်းရှုပ်ပန်ခေးရှုပ်.ပာဂ်,၊ ယဝ်.ဂေး လွင်း လုမ်းလောင်းခိုဝ်းခပ် ယူ,သင်းခပ်;ခိုင်ဂန်ဝံ. ဆုံးငေးလံ လေးမိုင်း ငလ; လွင်းခွင်;ခမ်ဂန်ဆိုင်ခွပ်,လိခ်ဆန် တေဂေးလိတ်;ခိုင်သင်း;လိုင်.ရှိုတ်ဆီ မီးဝံ. ခေးထမ်တင်းဆမ်ယဝ်.။ ဆန်ငလ; ဆုံးဟိုခ်ရှိုတ်းဆီ; ရီဝ်,ဂွင်.တင်း လွင်းတင်းလိုင်;ဆန်;သေ လင်,လံးတွင်းထမ်ပံးဆေဝံ. ပံးရှုပ်.ရှန် ခွင်မုဂ်.လုမ်းပံးမိုင်းခပ် ငလ; ဟူးလိပ်;ရှိုတ်းဆပ်.သင်းခပ် လိုင်;ခိုဂ်.ခံးလမ်,လွင်းဆန်.ယဝ်.။

မိုင်းတွင်းထမ်တီး; ULA /AA ကန်ယိုခ်;ယွခ်းဝံ."လွင်းပိုင်ဂွန်ဟိုတ်တေရေသျိုခ်" ပီခ်တင်းဂန်ရှိုတ်းတင်းလံးရှု.လွမ်းဆန်. ယွခ်.လွင်းတင်းလိုင်.ရှိုတ်ငလ; ခွံးလံ; "လွင်းပိုင်ဂွန်ဟိုတ်တေ ရေသျိုခ်" တၢ,မိုင်းရခ်င်, ဆီ ဟူးမီးပုခ်;ဟွခ်းဂေး.ဆိုင်; ဟေံ, ULA / AA တွပ်,ဝါး-

" ယူ,တီးရှပ်းခေး ULA သေ ဂွန်ဟိုတ်တေရေသျိုခ်ဆီ. ပီခ်ပိုင်ပံးဂန်မိုင်းယာင်,ဆိုင်; ကန်သင်း,ထုဂ်,တၢ, မိုင်းရခ်င်,ဆီ ခံးလုတ်မေးငတေ. ရှိုတ်ယဝ်.။ ပီခ်တင်းဂန်ငတေ.ဂေး; မွဂ်;၂ဝ၁၉ ဆီးလင်, ပိုတ်,လာတ်;မေးဂူး။ ပိုင်လိုင်မန်းငတေ. ရှပ်းခေး ULA / AA ဆီ; ပီခ်မုဂ်.လုမ်း ကန်ယန်ဆိုင် ခေး;ဟွခ်;ရှိုတ်ဂန်မိုင်း ခွင်ဂုန်းမိုင်းရခ်င်,သေ ခပ်;ပာင်တိုဂ်းဂေး။ ဆီငလ; လင်,ဟေး,သင်း;ငဆ.ဆမ်; ပိုင်ပံးဂန်မိုင်း မိုင်းကန် တေသင်း,တေၢ,လိုင်သုတ်းတင်း ခေး;ဟွခ်;ရှိုတ်ဂန်မိုင်း၊ ခေး;ဂာင်လုတ်ဂန်မိုင်း ခွင်ဂုန်းမိုင်းရခ်င်,ဆန်. ဂေး;"ဆီယဝ်.။ (ထွခ်မေးတီး; ကိန်ထိုင်ဝိုင်းမိုင်း; လိုခ်ကွဂ်ထုပ်ပၢ ၁ဝ ဝခ်း)

သိုပ်,သေ မန်းလပ်;ဟိုမ်.ထိုင်;ငတေ. မိုင်းရခ်င်,ဆီ. ပေးကပ်ပိုခ်းဝါး; ပီခ်ဆေးတီး; လွတ်;လိပ်းမေး ရှုပ်ရှိုင်ပီး သေ မာဂ်;မီးလိပ်ခ်မေး၊ ကပ်ပိုင်ပီခ်ပိုင်မီးယမ်းလိပ်ဝါးဂေး; မီးဝံ.ဆမ်.လိခ်ရှိုတ်းဟေံ၊ ရူးကွဂ်,ပာင်,လံး, ကန်ဂုမ်,ထုခ်းတၢ,လွင်းပိုင်ကန်ဝါးမေးဆန်;သေကမ်,ဂေး၊ ပီခ်ဝံ. တင်းလိုင်,ဂန်မိုင်းငပ်;ပိုင်း ခွင် ဆေးတီး;ခပ်ဂွန်, ဝါးဆီယဝ်.။

ဖေ၊ဆိုင်းသမ်. ကန်ကုပ်,လာတ်;ဆပ်.သင်း;ဝါး; လန်.ထာန်းကျ,အာ, ဖွင်းငမ်းဂါန်မိုင်း ကန် ULA /AA
ယိုန်းယွန်းဆံ. မိုန်လိုင်. ဝါ. ဆန်.ယပ်. ဆံဂေးမီး၊ လွင်းယိုန်းယွန်းလိုင်.ဆန်
ဂိုင်,လီကပ်တင်းတမ်းတီးဆုံး ဖိုတ်တရဆပ်.ဝါဂ်;ကမ်,ဇိုင်,ဆန်.လိုင်.ရိုဝ် ဆံဂေး; မီးယူ,ယပ်.။
ဂပ်.ဂါ,တင်းပါးရှန်ကန်ဆံ; သေ မိုင်းထမ်တူလုံး ဆံပလုးမွန် ဖူးခွန်.ခွါ.ဖေ,ပါးမိုင်း၊ မန်းလင်းဝါး-

"ဆုံးခါးခိမ်းဆံ;တေ. ခါးကမ်,ပေးမေလါတ်;။ ဝါ. ဆံဂေး; တေဝါး; ပီဆံပိုင်ဆပ်.ကမ်,ဇိုင်,ဆံသမ်. မိုန်
ရိုဝ်ဝံ.။ မိုန်မိုင်းလိပ်ဆံ. မန်းပီဆံဝံ. ရှင်းမန်းခေခေအာ,အေး;။ ပီဆံဝံ. ပိုင်ဖှင်တံတ်;တေး; ရှင်းခေ
ခေဆံတေ. တေလံ;ဝါး; ပိုင်ဖှင်ဖှင်,ကွပ်,ရှာ. ပဆံဝံ.ပိုင်ဖှင်ဆပ်.ဝါဂ်;ကမ်,ဇိုင်,ရှာ.အေး;၊ ရခိုင်,ဂေး;
ဂါန်မိုင်းပိုင်လိုင်မန်း (ဆိုင်;) ဆံ. ခါးကမ်,ပွင်,လုံ၊ ဂူလ်းဂါး; ပါးရှန်ခါး;တေ.အေး; ပေးပန် လိုင်.ဆင်, ဝါ.
ဝါ, ရခိုင်,ဝါ,ဆံ တါင်းတီးလိုင်;ဆန်.ဂေး; ရိုင်,ပန်ဝါဂ်;ဇိုင်,ဂန်ယူ," ဆံယပ်.။ (ထွန်မားတီး
ကိန်ထိုင်ဝိမ်းမိုင်း; လိုန်ကွပ်ထုပ်ပျ ၃၀ ဝန်း)

သိုပ်,သေ မန်းလင်းတွပ်,ဝါး; လွမ်းလူလ်းလွင်းခိုန်းယို,မုန်းလိင်းလိုင်;မာဂ်;မီးသေဂေး; လါင်းပီဆံလံ;
လွင်းဆပ်.ဝါဂ်;ကမ်,ဇိုင်,လိုင်.ဆန်ယူ,၊ ဂူလ်းဂါး; ဖေ,ဆိုင်းဆံ. ယန်ဆိုင်လွင်းမုန်းလိင်းသေ သမ်.တေလံ;
ခံ;လုံသို,ပုး လိုင်;ဇိုင်,ပိင်း (equality) ဆန်.ယူ,၊ ရိုင်,လီ ယန်ဆိုင်လင်းလါး; ပိပ်,ပိုင်;ရိုလ်းရှင်,ဂန်
ကန်မီးလွမ်း မိုင်းလို့ ငလး; တူင်းပိင်းဆန်.သေ လတ်;ဖေဆံ;ခိုင်ပွင်ယူ, ဆံယပ်.။

သိုပ်,သေ လါတ်;ထိင်းတေ.-

"ပေးဝါး; ပိုင်ပီဆံမိမ်းဆင်,ဆံသမ်. တွန်းလိုင်ပိုင်ဖှင်ဖှင်,ကွပ်,ဆံ. လူပ်,လံ;ပန် ပိုင်ဖှင်
ကန်ဆပ်.ဝါဂ်;ကမ်,ဇိုင်,ဆန်.အာ,အေး;၊ ဂူလ်းအာ, မိုင်းလာတ်;ဝါး; လေးမိုင်းတါင်း,ကန်ဆန်.ဆံ သ
ဖေးမန်း ဂျး;၊ လေးမိုင်းမာင်ဖွင်းဆံ. ခုင်းရှေးကွပ်,ဆမ်အာ,လူး သဖေးမန်း လိုင်.ဆင်,ခါင်လိုင်;ဆံ;အေး;၊
လွင်းမီး ဂါင်လုံကန်ဝါး; တေဖေမိင်,ပန် ဇိုင်,ဂန်မူတ်;ရှာ.ဆန်.အာ,အေး;။ ပေးလိုင်.ဆန်တေ.
တေခံ;လုံဝါး; ခုင်းရှေးကန်ကွပ်,တီးလေးမိုင်းခပ်ဆံ. တေပန်သုန်,ရှ်းလုံ.တိုင်း တီးလေးမိုင်းခပ်ရှာ.ဆံ

ခးထာင်, တေလံ; ခံးလုံပခ် လးဆပ်.ဝါဂ်းကမ်,ဃိင်,မိဝ်းဆင်,အံယူ," အံယဝ်.။ (ထွခ်မးတီး ကိခ်ထိုဝ်ဝိမ်းမိုဝ်း ကွဂ်ထူဝ်ပျ ၃၀ ဝခ်း)

ဆုံးဂါခ်မိုင်းမိုင်းမာခ်းလမ်း ပိုခ်းလင် ငလး; လွင်းပိခ်မီးပးမိုင်းယမ်းလိဝ် ခွင်ထိုဝ်းလုမ်းလောင်းခိုဝ်း ပးလိမ်မာခ်းအံ. ဆုံးဂးလုမ်းလောင်း ကခ်ဆိုင်;တင်းကခ်ဆိုင်; တျ,တေကပ်သွခ်းသ့, ပိခ်ကခ်လိဝ်ဂခ်ဆခ်. ယာပ်,ဃိုတ်,တေ.ယဝ်.။ ဃေ,ဆိုင်;အံ ခေးတုဂ်းယွခ်းဂါခ်မိုင်း ကခ်ဝး "လှိုင်းဃိင်,ပိင်းထိုဝ်.ခိုဝ်း" အံ.ဂေး; သမ်.ခိုခ်းပိခ်ဝ်. ပး ရပ်.ဂုခ် ကခ်ဂွင်းခွင်မးလှိုင်လိုင် ဆုံးပိုခ်းဂါခ်မိုင်းဃိုတ်တေရ၊ ဂါခ်မိုင်း လောင်းခိုဝ်းယူ,ယဝ်.။

ဂပ်းဂါ,လွင်းအံ;သေ မိုဝ်းတွင်းထာမ်တီး ဃူးမီးပုခ်းဃွခ်းဂေး.ဆိုင်; ဆုံး ULA ဆခ်းအံ မခ်းလဝ်းတွပ်,ဝး; ဆုံးပိုခ်းဂါခ်မိုင်းမိုင်းမာခ်းအံ. လိမ်မိုဝ်းလံ;လွတ်းလိဝ်းယဝ်.ဆခ်. လာတ်းဝး; လှို.တိုဝ်း "လွင်းပိုင်မိုင်းရှုမ်းတုမ်" မးအံသေတျ. လှိုင်းမိုင်းတေ.သမ်. ခေးပိုတ်,ခးတီးပွင်, ကခ်တိတ်;အိတ်; ဂေး,ကမ်,မီး၊ လွင်းလှို.တိုဝ်းဂေး,ကမ်,မီး၊ ဂွလ်းမီးသိုဂ်းဂါင်မိုင်း လုဂ်.ရိုင်းမးသေ ထိုဝ်းခိုဝ်းရှုမ်းရခ်င်,အံ. လံ;ဂါခ်းငှပ်.ဂါခ်းငျ. မး တီးတုံးလဝ်းကျ,ဆျ,သိုဂ်း ငလး; လဝ်းကျ,ဆျ,ပျ,တီး,လိဝ် ကခ်ခိုဝ်းရှုမ်းမာခ်းသုမ်,ငုမ်းဆခ်.ဂွလ်း အံယဝ်.။

ဃဝ်,ထာမ်ဝး; ဃွင်းယမ်း တာင်,လောင်းခိုဝ်းခပ်ဂမ်;ဆမ်ဆမ် တိုဂ်.ခတ်းလှိုင်တျ,ဂေး,သိုင်; "လွင်းပိုင်ဃိုတ်တေရ" ယူ,အံ. ဂွပ်;သင်ငလး; ULA သမ်. တုဂ်းယွခ်း "လွင်းပိုင်ဂွခ်ဃိုတ်တေရေသျိုခ်" တျ, လေးမိုင်းရခ်င်,ယူ, အံ မခ်းလဝ်းခိုခ်းတွပ်,ဝး;-

"ထိုဝ်းရှုမ်းရခ်င်, ဃိဝ်မးဆုံး ခွပ်,လိခ်လိခ် ကခ်ဝး;ထိုင်းမိုင်းမာခ်းအံ. ပိခ်ကခ်လံ;လျး ကထမ်,မတ် ဂ်းလှို.ဂေး;သ့,မး,ကိုဝ်း။ ကွခ်တောင်းအံ. ကမ်,မီးလှိုင်ပွင်ထိုင်းမိုင်းမာခ်းလုမ်းလှိုင် ပခ်သုခ်,ပိုတ်,ကွဂ်, ခေး ဃွခ်,ခွ်းဂါခ်မိုင်း ငလး; တာင်းလှိုင်, ခွင်ရှုမ်းမိုင်းရခ်င်,ဆခ်.မး လွတ်းလွတ်းလိဝ်းလိဝ်း။ အံငလး; ပေး တေလံ;လာတ်; တီးယမ်မခ်းပွတ်းပွတ်းငတေ. ရှပ်းခး;တင်းထိုင်းလှိုင်ပွင်ထိုင်းမာခ်းအံ. ပံ,လံ;သုခ်,သိခ်းမံ

ဂၢၤဆဲးမိုဝ်းဂၢၤဆဲးဝုၤဆဲး။ မိုဝ်းလိဝ်လၢၤ, ဣၣ်းခးလၢၤပိုတ်, ကွၢ်, လိး; ကဆဲးတူဝ်ဂၢၤ, ဣၣ်းလိးဆဲး။
ပုတ်းပုတ်းခတ်, ခတ်, ယဝ်။ လိုဝ်းဂူၤဆဲးတၢၤ, ခိုဝ်းခပ်၊ လုၤမးလၢၤပးမိုဝ်းခပ်ဆဲးဂၢၤ;
လုၤမးလုၤလုၤပိုတ်းဂၢၤဆဲးမိုဝ်းခပ် ငလး; ဆဲးလိဆဲးဂူၤမိုဝ်းခပ်ဂၢၤ လၢၤတးလုၤမးခးဂၢၤဆဲးဂၢၤဆဲး;
ဂၢၤဆဲးမိုဝ်းခပ်ယုၤ, ဣၣ်းပွၤ, လုၤလုၤဆဲးယဝ်။ ခပ်လၢၤတးလုၤမး; ကဆဲးခပ်ဣၣ်းလိးဆဲး။ ယုၤ, တီးဂုၤမးခးဂၢၤ;
ကမ်, မီးလုၤမးသၢၤဆဲးခတ်းငသး " ဆဲးယဝ်။ (ထွၢ်ဆဲးမးတီး; ကိ ဆဲးထိုဝ်ဝိဝ်းမိုဝ်း; ကွၢ်ထုဝ်ပု ၁၀ ဝဆဲး)
တၢၤမဆဲး, ခးတုၤပု, ပုၤဆိုဝ်ဆဲးလုၤလုၤ လုၤမးပိုတ်ပးမိုဝ်း ကဆဲးလုၤတီး; ULA တုၤမးယုၤဆဲးဝိ. ဆဲး
ပိုတ်လုၤလုၤဂုၤမးယုၤဆဲးထိုဝ် ပိုတ်းတုၤ, လၢၤမိုဝ်းရၢၤခိၣ်, သေ၊ ကမ်, လုၤမးမိဝ်းထတ်းသၢၤတဝ်. ဆဲး
ကဆဲးဝုၤတၢၤပတ်းပိုတ်. လုၤမးမိုဝ်းဆဲး. ဂိုၣ်, လိဂၢၤ, သၢၤလုၤမးပိုတ်ဗိုတ်တၢၤရ လုၤမးဂိုၣ်ဆဲး. ငသး။ ပီဆဲးဂိုၣ်
ဂၢၤယုၤ, ခိုဝ်းပိုတ်ခိုၣ်. ခးလုၤလုၤသၢၤ, ခွၢ်လုၤမးပိုတ်ဗိုတ်တၢၤရ ကဆဲးပီဆဲး လုၤမးဗိုတ်းငမးဂုၤမး (self-rule)
ငလး; လုၤမးဗိုတ်းငမးဂူၤမိုဝ်း (shared rule) ဆဲး. ပီဆဲးဝိ. ခးတဝ်. လမ်, လုၤမးယုၤ, ယဝ်။

ဂပ်းဂၢၤ, တၢၤလုၤမးတၢၤပးဆိုဝ်ဆဲးသေ ဗဝ်, တွၢ်ထၢၤမ ဆဲးပုလုၤမ့ဆဲး ဗုၤ, ခုၤ, ဗုၤ, ပးမိုဝ်းဆဲး. ငတ.-
"ပိုတ်လုၤဆဲး. ဣၣ်းခး; လၢၤတးလုၤမး; federal ဂၢၤယဝ်. သၢၤဂၢၤယဝ်. တီးဗေၤ, သၢၤလုၤမးဗိုတ်, ပိၣ်းဂၢၤဆဲး
ဆဲး. ငတ. ဣၣ်းခးလုၤမး, ခွၢ်သၢၤပဆဲး လုၤမးပိုတ်ကဆဲးပိုတ်းဆဲးလိး; ခးဂၢၤလုၤမးမိုဝ်းဆဲး. ယုၤ, ခးထၢၤ, ငတ.။
ကဆဲးဆဲး; တိုဝ်းဂွၢ်. ဂိၣ်, ဂၢၤတၢၤ federal ငလး; democracy ဂိုၣ်; ဗိုတ်, ဝုၤ တိုဝ်းဂွၢ်. ဂိၣ်, တၢၤ democracy
လုၤမးဆဲးဂၢၤ; ဂမ်; ဗိုတ်; ငတ. ဂူၤမးမိုဝ်းဆဲး. ဣၣ်းတယုၤဆဲးယုၤမး တၢၤလုၤမး, ခပ်ယုၤ, ယဝ်.။
ပေးယုၤမးယဝ်. ဆဲး ဣၣ်းခးလုၤမး, လိးခွၢ်သၢၤပဆဲး လုၤမးလိးပိုတ်ပီဆဲး ကဆဲးလိးလိး; လိးဂၢၤလုၤမးမိုဝ်း
ဆဲး. ဂၢၤ " ဝုၤဆဲးယဝ်.။ (ထွၢ်ဆဲးမးတီး; ကိ ဆဲးထိုဝ်ဝိဝ်းမိုဝ်း; ကွၢ်ထုဝ်ပု ၃၀ ဝဆဲး)

သိုဝ်, သေငလး; မဆဲးလၢၤဝုၤ; လုၤမးပိုတ်ဆဲး. ကမ်, ဂိုၣ်လိလုၤ. ပိုတ်တၢၤ (fix)။ ဂိၣ်ဆိုဝ်ငဝ်းလိးကဆဲးလိးလိး; ယုၤ,
ဆဲး. သေ လုၤမး, လိးခွၢ်သၢၤပဆဲးယုၤ, လုၤမးခိုဝ်းဆဲးဂၢၤဆဲးမိုဝ်း (political development) ဆဲး. ပီဆဲးလုၤမးတၢၤ
ခိုၣ်. ခးလမ်, လုၤမးဆဲး, ဆဲးယဝ်.။ ဆဲးလုၤမးခိုဝ်းဆဲးဂၢၤဆဲးမိုဝ်း ကဆဲးဝုၤဆဲး; တေလိးမိးလုၤမးဂမ်
ကဆဲးပီဆဲး လုၤမးဂိၣ်, ငဂၢၤ, တီမုဝ်ခရေလီ ငလး; လုၤမးလိဂ်, မိၣ်; ဂၢၤ, ဆဲး. ယုၤ, ဆဲးယဝ်.။

လှိုင်အန်း၊ မိုင်းဇော်၊ သင်း၊ နှိတ်တရမပ်.ဝါဂ်းကမ်၊ ဇိုင်၊ အန်. တီးလေးမိုင်းလုဂ်းလုမ်းကန်လုံ တေပန်
ကျ၊ အျ၊ လှိုင်.ရှိုဝ်၊ တေပန်ထိုင်မွဂ်းဂျ၊ ရှိုဝ်အံဂေး၊ တေလီးဝံ.အဂ်းကုပ်၊ ဂုမ် တီတ်းအိတ်းယူ။ ယဝ်.သမ်.
အုံးဂေး၊ နှိတ်တရမပ်.ဝါဂ်းကမ်၊ ဇိုင်၊ ငလး၊ လှိုင်၊ ဇိုင်၊ ပိုင်းဂန်တင်းသိုင်းအန်.ဂေး၊ မီးပံ.လွင်းခိုင်းခိုင်းဂ
အံယူ၊ အံယဝ်။ ဂ်းဂံ၊ ခေးအံသေ အံပလျးမွန် သိုပ်၊ လတ်းဝံ.ဝေး-

"ကန်ခေးပွင်၊ လုံတေ. အပ်.ဝါဂ်းကမ်၊ ဇိုင်၊ အံ. ကမ်၊ ဇိုင်၊ ဂန်ဂျ၊ ဂူးတီးဂျ၊ တေပိန်မင်တီး
ဂွင်းကမ်၊ ဇိုင်၊ ဂန်။ ဂူလ်းဝေး၊ ဂွင်းတီးကန်မေးတိန်တင် အုံးမိုင်းဂူမ်းတုမ်အံ.တေ. ခေးထင်.တေ.
ဇိုင်၊ ပိုင်းဂန်တင်းမုတ်းယဝ်.ငသး။ ဂူလ်းအန်သေတေ. မင်တီးအံ. သဇေးမန်း တီးဂိန်တိယအံ
ဂွပ်ပိုင်းဂူဂျ၊ ဂူမ်းတင်း ပျဂိတ်သတန်ငလး၊ ကပ်သုန်၊ လီးခေးခေး၊ သုန်၊ လီးတင်၊ ပိုင် ပန်လှိုင်ပိတ်းတင်၊
လေးမိုင်း လီး လှိုင်.အန်ဂျ၊ တူဝ်အံသမ်. ပံ၊ မီးဂူးတီးဂူလ်း" အံယဝ်။ (ထွန်မေးတီးဂိန်ထိုင်ဝိုင်း
မိုင်းကွပ်ထုပ်ပျ ၃၀ ဝန်း)

မန်းလင်းသိုပ်၊ ဝေးထိုင်လမ်း ကန်လီးအပ်.ဝါဂ်းကမ်၊ ဇိုင်၊ လှိုင်.အန်အံ. ယန်အိုင်ခေးမုန်းကန်လုံသေ
လင်၊ တေတိပ်းတတ်းကျ၊ အပ်.ဝါဂ်းကမ်၊ ဇိုင်၊ အံ လမ်၊ လွင်းတေ.တေ.၊ ဂူလ်းဂေး၊ အုံးဂေးဂင်တင်းသိုင်းအံ.
လှိုင်၊ လီးဇိုင်၊ ပိုင်းဂန်ယူ၊ ယဝ်.၊ သင်လှိုင်.ဝေး၊ အပ်.ဝါဂ်းကမ်၊ ဇိုင်၊ သေ လေးမိုင်းကန်လီး
ကျ၊ အျ၊ လှိုင်အန်.သမ်. သင်ဝံ.ထာအံအိုင်ရှင်းမန်းလိုင် တေတုမ်.တိုဝ်. လှိုင်၊ ဇိုင်၊ ပိုင်းဂန်ယူ၊ ယဝ်.ငလး၊
ငဝ်းလီးအင်၊ အန်အံ. တေယွမ်းဂုပ်.ဂန်ယာပ်၊ ယူ၊ အံယဝ်။

မိုန်အံယဝ်. ခေးထင်ကန်ဝေး၊ လှိုင်လေးမိုင်းအံ. ရှိုင်၊ လီမီးကျ၊ အျ၊ ကန်လုံ၊ သင်လှိုင်.ဝေး
လုံ.တိုင်းနှိတ်တရမပ်.ဝါဂ်းကမ်၊ ဇိုင်၊ အံ တီးလေးမိုင်းလုံ သမ်.ရှိုင်၊ လီမီးကျ၊ အျ၊ အပ်.ဝါဂ်းကမ်၊ ဇိုင်၊ အံ
ပိန်ကန်လင်းခွင်းခမ်ဂန်ဝံ.ယဝ်။

ဂိပ်၊ တင်းလွင်းအံသေ ဖူးမီးပုန်းဖွန်းဂေး.အိုင်၊ ဖေ၊ ULA အန်. တွပ်၊ ဝေး-

"လွှဲလှဲလှဲရပ် ULA ငတ. လှဲပွင်လှဲလှဲမိုင်းရဲခိုင်,အိ. ပီခိလှဲပွင်လှဲလှဲသုခိဂါင် ခွင်ဂုခိမိုင်းရဲခိုင်,ယဝ်။
ခေးလှဲထွဲဂုမ်းငတ. လာင်းပိဂ်,ဂခိယူ,။ ရှဲခေးငတ. တင်းလှဲလှဲပွင်လှဲလှဲဖေ,ပုခိ.အခိ. ခွဲပုဂ်တင်း
လှဲလှဲသိုဝ်,သခိ ကခိမီးဖွခိလိဂိုဝ်,။ ခွဲခေးရှပ်.ရှခိဖေ,ရှဲငတ. လှဲလှဲမိုင်းခွဲဂ်,
လှဲလှဲလတ်းခိခိပင်ဂါတ်, လိမ်ခေးဂခိလှဲလှဲခိ; လာင်းတေးမီး လှဲလှဲမိုင်းဂခိဂိုတ်းယူ," ခိယဝ်။(
ထွဲခေးတီးဂိခိထိုဝ်ဝိဝ် မိုင်းကွဲထိုဝ်ပု ၁၀ ဝခိ)

မခိလတ်းယင်းသိုဝ်,လာတ်းဝေး ကဝ်သဖေးခေးလိခိဝေးဂေး; ခေးတီးကခိမီး သုခိ,လီးဖွခိငမ်းရှဲ
ခေးတိမ်တီး လှဲလှဲ.ခင်, ဝေး ငလ; မိုင်းလေးခိ.ခိ လှဲလှဲရှပ်,လှဲလှဲ; လှဲလှဲခိခိယူ,မဂ်;မီး ငလ; လှဲလှဲရှပ်
ခိ;မုခိဂခိဂုခိလှဲလှဲခိ. ခဝ်ထွဲခိတိုဝ်လှဲလှဲ ခေးတီးတင်,လှဲလှဲ: ခွဲမိုင်းမခိယူ,ယဝ်.။ တီး
လေးမိုင်းရဲခိုင်,ဂေး; မီးဝိ.သါငါလိယူ,ယဝ်.ငလ; တေးဂေး,သခိ; လှဲလှဲပိုင်လှဲပွင်လှဲလှဲ; ကခိဖွခိငမ်းလှဲလှဲ;
လှဲလှဲရှပ်.ပုခိ;ဖွခိတေး,ဂုခိမိုင်းဂမ်းသိုဝ်;ခခိ. ခိယဝ်.။

ခွဲလှဲခေးဂခိလှဲလှဲခခိ;လမ်း ပိုင်တေး,ဂေး,သခိ; ဂခိမိုင်းဖိုတ်တေးရ ငလ; လှဲလှဲငမ်းယိခိ မိုင်းမခိ
ခိ;ခိလှဲလှဲ တေး,တေးပခိလီး ခေးရှပ်.ပဂ်,ခိဝ် လှဲလှဲသိုဝ်,သခိခိခိခေးလေးမိုင်း လှဲလှဲလှဲလှဲဖိုတ်တေးရ
ခင်,ဂခိ ငလ; သုခိ,လီးသုခိ,ပီခိ ခွဲခိဝ်ဂုခိ; ဖုဂိုဝ်ယမ် လှဲလှဲကေး,ခဝ် ခွဲလေးမိုင်းကခိခိခိ;ခ
ခိ.ခိဂေး; လမ်း,လှဲလှဲလှဲလှဲလှဲ.ယဝ်.။

ဂပ်ဂေး,လှဲလှဲလာင်းခိဝ်ယူ,သင်းခဝ်;ခိဝ်ဂခိဝိ. ခွဲခေးလေးမိုင်းလှဲလှဲလှဲလှဲခဝ်မိုခိခခိ ကခိလာင်းပီခိမီးမေး
မိုင်းခေးခခိ.သေ ပလေးမုခိ တွပ်,လာတ်းဝေး-

"သုခိ,လီးသုခိ,ပီခိလှဲလှဲခေးကေး, ကခိမီးတီးလခိ.လေးမိုင်းခိ. ပေးဝေးရှဲခေး; တေးဖေး,သခိ;
ရှဲမီးလှဲလှဲခိ,ပိင်းဂခိခိ ထာင်,ငတ. ယိုင်းခိခိလှဲလှဲ,ဂိုတ်း impart ယဝ်.။ ယိုင်းခိခိလှဲလှဲ,တိုဝ်
သု,ရှဲလှဲ.။ လှဲလှဲခေးကေး, ကခိမီးခေးခေးတီးခခိ;ခိ. တေးဝေး; မခိလီးသုခိ,ပိင်းဂခိတင်း
လှဲလှဲခေးကေး, တင်,ကခိခဝ်ယူ,ဂုလှဲဂေး; ခိ;လှဲဝေး; မခိခိ. လှဲလှဲ,လိဂ်; impartation ယူ,ယဝ်.။ ကခိခိ;

ပိန်အားတီးမင်းအံ့ဂျ၊ ရှမ်းခား လှုပ်လီးခွင်သင်း ပိုင်ပိုးမိဝ်းအင်အံ့ဂေး" အံ့ယဝ်။ (ထွန်မားတီး ကိန်ထိုင်ဝိဝ်းမိုဝ်း ကွက်ထုပ်ပျ ၃၀ ဝန်း)

သိုပ်၊ဝးထိုင်လမ်း တီးလေးမိုင်းမွမ်း ငလး လေးမိုင်းယောင်းအံ့ ခိုင်းဂူန်းသွင်ကန် ယူသင်းခပ်ခိုင်ဂန်ဝံ့ယဝ်။ အံ့ငလး တိုင်၊လောင်းခိုင်း ကန်မီးဝံ့ ခွေးလေးမိုင်းကန်အိုင်အံ့ဂေး၊ တေလီးပန်သုန်၊ ဖိုင်၊ပိုင်းဂန်ယူ၊ အံ့ယဝ်။ ဖေး၊ခိုင်းသမ်၊ ခွပ်၊လိန်လေးမိုင်း ကန်မီးဝံ့ယဝ်အံ့။ ကမ်၊ပိန်လီးပန်ရှာယုံ၊လှိုင် တျ၊ဂေး၊သင်းလွှင်းပိုင်ဗိုတ်တေရ၊ လိမ်ပိုင်းဂေး၊ လွင်းခိန်၊တိမ်၊ခွပ်၊လိန်အံ့။ ကမ်၊ပေးယန်အိုင် လွင်း တင်းသင်းလောင်းခိုင်း၊ မိုင်းအားမား ပေးခွဲလိက်၊လီး၊ ခွပ်၊အမ်၊လိန်လိန်ယခွင် လေးမိုင်းကန်အိုင်အံ့ လှုပ်၊လီးပိုင်းထွင်၊ခေးဂင်လုံ ခွင်ဂူန်းမိုင်းပိုက်၊တီးယူ၊ အံ့ယဝ်။

ထိုင်ယိုင်၊အိုင် လွင်းရှပ်၊ပက်၊အိုင် သုန်၊လီးသုန်၊ပိန် ခွင်ခိုင်းဂူန်း၊ မှု၊လုမ်းဖေး၊ဖေး၊သျ၊ လုမ်းဂူန်းဂေး၊ ခွေးလေးမိုင်းလုက်၊လုမ်းကန်အိုင်အံ့ဂေး၊ လမ်၊လွင်းယူ၊အမ်၊ယဝ်။ ဂပ်၊ဂေး၊တင်း သုန်၊လီးသုန်၊ပိန် ခွင်ခိုင်းဂူန်း၊ ဖေး၊သျ၊ တိုင်၊လုမ်းခပ် ကန်ပေးလိမ်လှိုင်းမှု၊သလိမ်၊ ခွေးလေးမိုင်းရခိုင်၊အမ်၊သေ ဖေးမီးပုန်းဖွန်းဂေးအိုင်၊ ဖေး၊ULA တွပ်၊ဝး-

"ရှမ်းခားငတေ လုမ်းခိုင်းဂူန်း တိုင်၊မိဝ်းကန်ကမ်၊လှိုင်းရခိုင်၊အမ်၊ ယန်အိုင်သိုပ်၊အံ့၊ ဖိုင်၊ငး၊ ငဝ်းလီးမက်၊မီးဂန်ဂူန်းမင်းဂေး တျ၊တေလုတ်ပန် သုန်၊လီးပွင်သင်းရှင်းခေးအံ့။ လိမ်ပိုင်း ခံးလုံကုပ်၊လတ်၊ဂ အံ့ဝံ့ယူ။ ထင်၊အံ့၊ယမ်းလိဝ်ဂေး၊ တင်းလုမ်းခိုင်းဂူန်းတိုင်၊မိဝ်း ကန်ကမ်၊လှိုင်းရခိုင်၊ ကန်ယူ၊ခွေးအားတီး ရှမ်းခားဖွင်းငမ်းအံ့။ တင်းဂေး၊သင်းလွင်းယုမ်၊ယမ်ပွင်၊ထွင်းဂန်သေ ခိုင်သင်းရှင်းပွင်ဝံ့ယူ။" အံ့ယဝ်။ (ထွန်မားတီး ကိန်ထိုင်ဝိဝ်း မိုင်းကွက်ထုပ်ပျ ၁၀ ဝန်း)

သိုပ်၊သေ လှိုင်းဖေးမီးလမ်းဖေး၊ဖွင်းငမ်းခပ် ကန်ယူ၊လွမ်းအားတီးအံ့ဂေး၊ ပေးဂိပ်၊တင်းလှိုင်းဂန်လုမ်း လောင်းခိုင်းမားထိုင် ပိုင်ယုံ၊အံ့။ ဝံ့ရှုံးလုက်၊လုမ်းULA ခွေးလုမ်းဂူန်းဂေး၊အမ်၊လုံ၊ ရှုပ်အားခွင်တိုင်၊ပိုင်းဖေမင်းလုံ ယိပ်းဂမ်ပွင်သင်းငလး လွင်းခိုင်းအားခိုင်းယုံ၊ဂေး၊ မီးယူ၊ပိန်ခပ်၊ ပိန်တွန်းယဝ်။ တွပ်၊ဝးအံ့။

တွန်းလှုပ်

ပေးလတ်၊ ငါ့ကုပ်၊ ရှမ်း လွင်းလွန်းပိုင်၊ နှိတ်တေရချိန် အင်၊ ဝါး၊ ပါး လွင်း၊ လိပ်၊ မိင်၊ ကျ၊ အ၊ နှင်း၊ စား၊ လှိုင်ပွင့်
လှိုင်၊ ရှူး၊ လက်၊ လက်။ ငလး၊ လီး၊ ခွတ်၊ နှတ်၊ ရေး၊ သင်၊ သင်၊ လက်၊ သင်၊ ယိုင်း၊ နှင်း၊ မန်း၊ လွင်း၊ ခွတ်၊ နှတ်၊
လှိုင်၊ နှိတ်တေရချိန်၊ လိပ်၊ လှိုင်၊ နှိတ်၊ နှိတ်၊ လိပ်၊ လှိုင်၊ လွင်း၊ ပိုင်၊ ကော်၊ တေ၊ လီး၊ ပွင့်၊ လှိုင်၊ ကုပ်၊
လတ်၊ ဝိ၊ လမ်း၊ ပိန်၊ နှိတ်တေရချိန်၊ ဝါး၊ ကမ်၊ နှိတ်၊ ယင်၊ ယင်။ နှိတ်တေရချိန်၊ ဝါး၊ ကမ်၊ နှိတ်၊ နှိတ်၊ မီး၊ အ၊ ပါး၊
ကော်၊ သွက်၊ တိတ်၊ လိပ်၊ ရှိမ်း၊ လီး၊ အမ်၊ လိပ်၊ တေ၊ သေ မှိန်၊ တင်း၊ နှိတ်၊ ပိုင်၊ တင်၊ ကော် ခွင်၊ လွင်း၊ ပိုင်၊ နှိတ်တေရချိန်။
အင်၊ ရပ်၊ လွမ်း၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ မိုင်း၊ သေ ဝါး၊ တွဲ၊ ဝါး၊ နှိတ်၊ သား၊ မာန်၊ နှိတ်၊ ယင်၊ ပိုင်၊ ဝိ၊ ယူ၊ ယင်။

ပန်း၊ ပိုင်၊ ယူ၊ နှိတ်၊ ပိုင်၊ ပိုင်၊ ကော်၊ ခွင်၊ သင်၊ သင်၊ ရှောင်၊ ပန်၊ နှိတ်တေရချိန်၊ ဝါး၊ ကမ်၊ နှိတ်၊ နှိတ်၊ လင်၊ မီး၊ လီး၊
လိပ်၊ လိပ်၊ လှိုင်၊ အင်၊ ပန်း၊ ပိုင်၊ လက်၊ မိုင်း၊ ပန်း၊ ပိုင်၊ ကော်၊ ပိုင်၊ လိပ်၊ လှိုင်၊ နှင်း၊ စား၊ လှိုင်ပွင့်၊ လှိုင်၊ သွက်၊ ရင်၊
ငလး၊ နှိတ်တေရချိန်၊ ခပ်၊ လိပ်၊ လှိုင်၊ နှိတ်၊ သေ၊ ငလး၊ ကျ၊ အ၊ ကော်၊ ပိုင်၊ ပန်း၊ ပန် (ကော်၊ အင်) မှိန်၊ ငမး၊
ပွတ်၊ ယ၊ လီး၊ လှိုင်၊ အင်၊ နှိတ်၊ မီး၊ တီး၊ လှိုင်ပွင့်၊ လှိုင်၊ လှိုင် (ကော်၊ အင်) မှိန်၊ လှိုင်၊ လှိုင် ကော်၊ အင်၊ ရေး၊
ခိုက်၊ ခါး၊ တေ၊ ယူ၊ ယင်။ နှိတ်တေရချိန်၊ ဝါး၊ ကမ်၊ နှိတ်၊ နှိတ်၊ အင်၊ နှိတ်၊ နှိတ်၊ မီး၊ ဝိ။

ငလး၊ ပိုင်၊ နှိတ်၊ တင်၊ တိတ်၊ လှိုင်၊ အင်၊ လှိုင်၊ နှိတ်၊ ရှောင်၊ နှိတ်၊ ပိုင်၊ နှိတ် (equality of outcome)၊
လှိုင်၊ ယင်၊ ပိုင်၊ နှိတ်၊ ပိုင်၊ လှိုင်၊ ကော်၊ မေ သွက်၊ လီး၊ သွက်၊ ပိုင်၊ နှိတ်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ အင်၊ အင်၊ ရပ်၊
ထိပ်၊ နှိတ်၊ ရေး၊ မီး၊ ဝိ၊ ငလး၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊
ကော်၊ မီး၊ လှိုင်၊ ထိပ်၊ လှိုင်၊ ပိုင်၊ လှိုင်၊ ခွပ်၊ လိပ်၊ အင်၊ တီး၊ ငလး၊ ပိုင်၊ လင်၊ မာန်၊ မီး၊ ရှောင်၊
ပိုင်၊ လင်၊ ကော်၊ ပိုင်၊ ရှောင်၊ လိပ်၊ လှိုင်၊ အင်၊ ယူ၊ ယင်။

ကော်၊ နှိတ်၊ ပိုင်၊ ငလး၊ လှိုင်၊ အင်၊ သေ ပိုင်၊ နှိတ်၊ လီး၊ လှိုင်၊ မိုင်း၊ နှိတ်၊ တင်း၊ မိုင်း၊ နှိတ်၊ နှိတ်၊ ပိုင်၊ ပိုင်၊ ရှောင်၊ သေ၊ ယင်၊
ကျ၊ အ၊ ကော်၊ ယူ၊ တီး၊ နှိတ်တေရချိန်၊ ခပ်၊ လှိုင်၊ တိတ်၊ လီး၊ အင်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ မာန်၊ ရှိမ်း၊ ရပ်၊ နှိတ်၊ ပိုင်၊ ငလး၊
လှိုင်၊ ခါး၊ ယမ်း၊ ခွင်၊ ကျ၊ အင်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ တိတ်၊ တင်၊ ခွင်၊ နှိတ်တေရချိန်၊ နှိတ်၊ လှိုင်ပွင့်၊ လှိုင်၊

ကန်.သုန်ဂါင် (ပိုင်ခိုက်.လမ်း တီးသင်.လက် ဖေ၊ရှ်းဒိုင်းဆန်.) ဆန်.လုံဂေး ပိတ်,ပိုင်;ရှ်းရှင်,ဝိ.ယူ,ယဝ်.။

တီးမိုင်းမာန်ဂေး; ဆုံးဒေ;နိုတ်တေရယူဆိတ်. ကန်တေတင်းသင်းဂိုက်;ဂူပ်;ဂန်ဂျ, မိုင်းဆး;ဆိ. မာ်ထိုင်လံ;ဝး; ဒေ;တေလင်းမီးမး ပိုင်ဟိုင်လွင်းလိတ်,ကျ,ဆး, ကန်ဆပ်.ဝါဂ်;ကမ်,ဗိုင်,ဆန်.ယူ, ဆိယဝ်.။ လွင်းတင်းကန်တေလံ; ဂွင်.ဂါ,ခိးလုံလမ်း လွင်းကမ်,လိတ်လိတ်,ဂန် ဂပ်;ဂါ,ဂါန်မိုင်းလင်းမိုင်းမိုင်းဂွန်,ပု ဆိ. လွင်းဂိယဝ် (ကမ်,ဆန်) ရှ်းလမ် ခွပ်,လိတ်ဆး;တီး၊ လွင်းပိတ်,ပိုင်; ပိုဆိ.ထာန်မာ်;မီးဂန်ဂူဆိ. ပိုင် ဟိုင်လိုင်;ဟွင်းငမ်း ကန်မီးဝိ.လိတ်ပိုင်းသေ ပိတ်,ပိုင်;ရှ်းရှင်,ဂန် လိတ်လိုင်;ဆိ;ယဝ်.။ လိုင်ဆန်; လီလံ; ခိးလုံပး လိုင်;လမ်းဂူဆိ.ကေ,လူလ်; ခိုင်းဂူဆိ. ဒလ;ဟေ,သး, ကန်မီးဆုံးနိုတ်တေရယူဆိတ်.(လေးမိုင်း) ဟုံမန်းလုံ၊ လိုင်;ဗိုင်,ပိုင်းလိုင်.ခိုင်း ဆုံးဒေ;နိုတ်တေရယူဆိတ်.ဆင်,ဂန် ဒလ; ဆုံးဒေ;လင်းခိုင်းလုံ၊ လွင်းခွင်းခမ်လူလ်;ဆး;တီး ကန်လင်းဂိုတ်,ပိတ် ဒလ; လိုင်;လင်းခိုင်း ကန်မီးလွတ်,လိတ်,ဝိ. ဆုံးဒေ;နိုတ်တေရယူဆိတ်.ခပ်လုံ လိတ်လိုင်;ဆိ;သေ တေဝိဆိ.ဝိ.ကမ်,လင်းဆန်,ယဝ်.။ တေလံ;ကွန်ကုပ်,လတ်;ခွင်သင်း လွင်းလိတ်,မိတ်,ကျ,ဆး,ဗိုင်,ပိုင်း ကန်တေသင်းထုဂ်,ပိတ်ဂါန်လံ; ဆုံးဒေ;ဂါင် ငဝ်;လမ်းကန်လုဂ်.တီး ပါးမိုင်း ဒလ; ငိုဆိ;တိုဆိ;ခပ်သင်းရှင်; ဒလ; သုန်,လံ;သုန်,ပိတ် ဂူဆိ.လမ်းကေ,၊ သုန်,လံ;သုန်,ပိတ် ဂေ.လုံဟုံမန်း၊ လွင်းငမ်းယိတ် ကန်မန်းဂိုမ်းယိုဆိ;ရှ်းရှင် လိုင်;ဆိ;ယူ,ယဝ်.။

ကိုးကား

- Agranoff, R. (2010). *Local Governments and Their Intergovernmental Networks in Federalizing Spain*. London: McGill Queen's University Press.
- Aljazeera. (2019, August 5). India revokes disputed Kashmir's special status with rush decree. Retrieved from Aljazeera: <https://www.aljazeera.com/news/2019/8/5/india-revokes-disputed-kashmirs-special-status-with-rush-decree>
- Anastassia Obydenkova (2004) *The Role of Asymmetrical Federalism in Ethic-Territorial Conflict in the Era of Democratization: the RF as a case study*.
- Andreu, J. M. (2019). Constitution and Refrendum on Secession in Catalonia. In A. L. Epifanio, *Claims for Secession and Federalism* (pp. 405-422). Cham: Springer.
- Anugwom, E. E. (2020). *Development in Nigeria: Promise on hold?* New York: Routledge.
- Ayele, Z. A. (2017). Constitutionalism: The Missing Element in South Sudan's Elusice Quest for Peace through Federalism. In C. M. Fomba, & N. Steytler, *Decentralisation and Constitutionalism in Africa* (pp. 234-256). New York: Oxford University Presss.
- AYFERAM, G. (2023, August 17). Sudan's Conflict in the Shadow of Coups and Military Rule. Retrieved from Carnegie Endowment for International Peace: <https://carnegieendowment.org/sada/90382>
- Bauböck, Rainer. 2001. "United in Misunderstanding?: Asymmetry in Multinational Federations." Google Scholar. https://scholar.google.com/scholar_lookup?&title=United%20in%20misunderstandin%3F%20Asymmetry%20in%20multinational%20federations&journal=ICE%20%E2%8

0%93%20Working%20Paper%20Series&volume=26&pages=1-

51&publication_year=2001&author=Baub%C3%B6ck%2CR

Bhattacharyya, H. (2023). *Asymmetric Federalism in India: Ethnicity, Development and Governance*. Cham: Springer.

Constitutional Insight (2018) *Asymmetric Territorial Arrangements in Decentralized System*, Constitution Transformation Network.

Christina Isabel Zuber (2010) *Understanding the Multinational Game: Toward a Theory of Asymmetrical Federalism* published by SAGE.

Das, S. K. (2013). *Governing India's Northeast: Essays on Insurgency, Development and the Culture of Peace*. West Bengal: University of North Bengal.

Egwim, A. I. (2020). *The Dynamics of Federalism in Nigeria*. Cham: Springer.

FOF. 2021. "Countries - Forum of Federations." <https://forumfed.org/countries/>,

<https://forumfed.org/countries/>.

Funk, Alixandra. 2010. "Asymmetrical Federalism: A Stabilizing or Destabilizing Factor in the Multinational Federation? A Comparative Study of Asymmetrical Federalism in Canada and Spain." In Semantic Scholar.

<https://www.semanticscholar.org/paper/Asymmetrical-Federalism%3A-A-Stabilizing-or-Factor-in/9a569f892d2c6db7d3435c95cf355c7b7cfacafd>.

Gagnon, Alain-G. 2001. "The Moral Foundations of Asymmetrical Federalism: A Normative Exploration of Quebec and Canada."

https://www.researchgate.net/publication/295548880_The_moral_foundations_of_asymmetrical_federalism_a_normative_exploration_of_Quebec_and_Canada (September 22, 2023).

- . 2009. "The Normative Foundations of Asymmetrical Federalism: The Canadian Situation from a Comparative Perspective." In *The Case for Multinational Federalism*, Routledge.
- Keay, J. (2010). *India: A History From the Earliest Civilizations to the Boom of the Twenty-First Century*. New York: Grove Press.
- Malwal, B. (2015). *Sudan and South Sudan*. New York: Palgrave Macmillan.
- Manoeli, S. C. (2019). *Sudan's "Southern Problem"*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Martinez-Vazquez, Jorge. 2003. "Asymmetric Federalism in Russia: Cure or Poison?" *Fiscal Fragmentation in Decentralized Countries: Subsidiarity, Solidarity and Asymmetry*.
- Mas, J. T. (2019). *Secession and Federalism. The Spanish Case*. In A. L. Epifanio, *Claims for Secession and Federalism* (pp. 389-404). Cham: Springer.
- Suberu, R. T. (2017). *Constitutional Infidelity and Federalism in Nigeria*. In C. M. Steytler, *Decentralisation and Constitutionalism in Africa* (pp. 101-132). Oxford: Oxford University Press.
- Simeon R. & Conway D-P (2001) *Federalism and management of conflict in multinational societies* (pp. 338-366). Oxford University Press
- Rao, M. Govinda, and Nirvikar Singh. 2004. "Asymmetric Federalism in India." ResearchGate. https://www.researchgate.net/publication/46440919_Asymmetric_Federalism_in_India
- Ronald L. Watts (1981), "Federalism, Regionalism, and Political Integration," in *Regionalism and Supranationalism: Challenges and Alternatives to the Nation-State in Canada and Europe*, ed. David M. Cameron
- Ronald L. Watts (2008), *Comparing Federal Systems* (Montreal, Kingston, London, Ithaca: Institute of Intergovernmental Organizations)

Sahadzic, Maja. 2023. "Asymmetric vs. Symmetric Federalism: Equity vs. Equality." In , 165–75.

https://www.researchgate.net/publication/367392345_Asymmetric_vs_symmetric_federalism_equity_vs_equality.

Tariq, Muhammad. 2020. "The Concept of Symmetry and Asymmetry in Federalism with a Brief Sketch of Economic Federalism." *Global Economics Review* V: 166–76.

ASYMMETRIC FEDERALISM

(အချိုးမညီ ဖက်ဒရယ်စနစ်)

**Constitutional
Federalism
Institute**